

Gazdálkodás harmóniában a természettel

Tájékoztató kiadvány a Natura 2000 területek fenntartási terveiről

2006/18/176.02.01 számú Átmeneti Támogatás projekt:
„Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése”

Budapest-Gödöllő
2009

Készült a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (továbbiakban: KvVM) Fejlesztési Igazgatóság irányításával és a KvVM megbízásából, a 2006/18/176.02.01 számú, „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” átmeneti támogatás, európai uniós projekt keretén belül.

Szakmai vezetők:

Szakmai témafelelősök:

Pallag Orsolya (KvVM)

Göncz Annamária (VÁTI Nonprofit Kft.)

Szakmai vezető: Dr. Podmaniczky László (SZIE KTI)

Kommunikációs felelős: Dr. Pataki György (SZIE KTI)

Tanácsadó projektmenedzser:

Udvardiné Kabay Krisztina (KvVM FI)

Közreműködtek:

Haraszthy László (KvVM TvSZÁT, IB elnök)

Sódor Márton (KvVM TvSZÁT, IB alelnök)

Érdiné Dr. Szekeres Rozália (KvVM TvSZÁT, IB tag)

Dr. Varga Ildikó (KvVM TvSZÁT, IB tag)

Vozár Ágnes (KvVM TvSZÁT, IB tag)

Tóth Péter (KvVM TvSZÁT, IB tag)

Kissné Dóczy Emília (KvVM TvSZÁT, IB tag)

Dr. Vajna Tamásné (KNPI, IB tag)

Sipos Katalin (DINPI, IB tag)

Petróczi Imre (BfNPI, IB tag)

Néráth Melinda (KvVM)

Parrag Tibor (DDNPI)

Schmotzer András (BNPI)

Sipos Ferenc (KNPI)

Takács Gábor (FHNPI)

Szakértők:

Bátori Zoltán (PTE)

Dr. Bíró Marianna (MTA ÖBKI)

Bodorkós Barbara (SZIE KTI)

Dr. Boros Emil (Naturglob Kft.)

Dörömbözi Enikő (VÁTI Nonprofit Kft.)

Faragóné Huszár Szilvia (VÁTI Nonprofit Kft.)

Dr. Horváth András (MTA ÖBKI)

Kalóczkai Ágnes (SZIE KTI)

Kelemen Eszter (SZIE KTI)

Kenyeres Zoltán (Acrida Bt.)

Dr. Király Gergely Botond (Mohos-Csitri Kkt.)

Králl Attila (MME)

Lelleiné Kovács Eszter (MTA ÖBKI)

Marticsék József (MME)

Megyesi Boldizsár (SZIE KTI)

Schneller Krisztián (VÁTI Nonprofit Kft.)

Dr. Skutai Julianna (SZIE KTI)

Staub Ferenc (VÁTI Nonprofit Kft.)

Tatár Sándor (Tavirózsa Egyesület)

Tornyánszki Éva (VÁTI Nonprofit Kft.)

Vidéki Róbert (Doronicum Kft.)

Felelős kiadó: Haraszthy László

Tördelés és borítóterv: Sipos Balázs és Kelemen Eszter

Borítón szereplő képek forrása:

Sári-pusztai löszvölgy (Lajoskomárom): Kelemen Eszter

Égerláp a Turjánvidéken: Kelemen Eszter

Nyári ludak a Gátéri Fehér-tónál: Kiss Czakó Imre

Zala-völgyi tájkép: Kelemen Eszter

Szarvasmarhák a Gátéri Fehér-tónál: Molnár László

Az ócsai pincefalu: Kelemen Eszter

Tőzgebányató a Dél-Őrjegben: Agócs Péter

Miklósfai terepbejárás: Kelemen Eszter

Izsáki terepbejárás: Kelemen Eszter

Natura 2000 egyeztető fórum Szilvásváradon: Kalóczkai Ágnes

2009 Budapest – Gödöllő

TISZTELT GAZDÁLKODÓ! KEDVES ÉRDEKLŐDŐ!

A fenntartási tervek készítése 2008 őszén uniós forrásból – a 2006/18/176.02.01 számú, a „*Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése*” átmeneti támogatás projekt keretén belül – hazánk húsz mintaterületén kezdődött meg. A pályázati forrást a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium nyerte el, a programot a Minisztérium Fejlesztési Igazgatósága irányította.

A tervező konzorcium a projektet a VÁTI Nonprofit Kft. vezetésével és együttműködő partnereivel, a Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetével, a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai és Botanikai Kutató Intézetével és a Magyar Madártani Egyesülettel valósította meg. A tervezési folyamatban számos természetvédelmi, botanikai és zoológiai szakértő is részt vett, akik felmérték a tervezési területek természeti értékeit, pontosították a már rendelkezésre álló alapadatokat, valamint megfogalmazták az adott területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzéseket és előírásokat. A projekt során kiemelt figyelmet kapott a helyi lakosok és egyéb érintettek tájékoztatása és bevonása a tervezési folyamatba. Ezt az egyeztetést a tervezők személyes interjúkkal, közös terepbejárásokkal és egyeztető fórumok szervezésével valósították meg.

Jelen kiadvány és a kiadvány megszületését megelőző egyéves munka annak az elkötelezettségnek a megtestesítője, hogy a gazdálkodás és a természetvédelem hosszú távon egymást szorosan kiegészítő tevékenységek. Ugyanis a különböző tájhasználatok, gazdálkodási módok és formák csak akkor életképesek, ha fenntartják a természet megújuló képességét, valamint a természet nyújtotta számos olyan ökoszisztéma-szolgáltatást – mint például a talajképződést, az éghajlat-szabályozást, a biológiai sokféleség biztosítását stb. – amelyek nélkül nemcsak drágább lenne a gazdálkodás, hanem szinte lehetetlenné is válna. Tagadhatatlan azonban, hogy hatásos és hatékony természetvédelem csak a gazdálkodókkal és tájhasználókkal partnerségben lehetséges, akik számos esetben bizonyítják, hogy hagyományosan természetkímélő és környezettudatos módon élnek a tájban, és fenntartható módon használják a természeti erőforrásokat.

Az a munka és eredmény, amelyet ez a kiadvány is tükröz, ezért készült ilyen, ún. nyitott tervezési folyamatban: a tervezői stáb minden érintettet, az adott területen gazdálkodók és egyéb tájhasználók lehető legszélesebb körét igyekezett megszólítani. A tervezők, a helyi gazdálkodók, valamint más tájhasználók párbeszédében formálódtak meg a fenntartási tervekben szereplő kezelési előírások, illetve javaslatok, amelyek a természeti állapotok kímélését, fenntartását, sőt javítását célozzák, egyidejűleg figyelembe véve a gazdálkodók megélhetési és gazdálkodási lehetőségeit is.

E kiadvány készítői köszönetüket fejezik ki mindazoknak a helyi lakosoknak és szakértőknek, akik idejük és energiájuk egy részét arra fordították, hogy nyílt vitában ütköztessék véleményüket, álláspontjukat, illetve megfogalmazzák tapasztalataikat, elvárásaikat. Egy ilyen tervezés során, amely a természetvédelem és gazdálkodás érintettjeinek széleskörű részvételével zajlik, nemcsak a végeredmény, hanem maga a folyamat is fontos. Az egyeztetésnek azonban – reményeink szerint – nincs vége. Jelen dokumentum az eddig elvégzett tevékenységek tanulságait összegzi, és a további közös munka reményében biztatja a feleket az együttműködésre. Szeretnénk, ha minden érintett, legyen az hivatásos gazdálkodó vagy természetvédő, azzal az elkötelezettséggel látna e munkához és a további feladatokhoz, hogy gazdálkodás és természetvédelem csak egymás mellett tud érvényesülni hosszú távon. Meg kell találnunk és ki kell aknáznunk az egyenlő partnerségben rejlő lehetőségeket, energiákat.

Ehhez kívánunk sok sikert!

A szerkesztők

TARTALOMJEGYZÉK

A Natura 2000 hálózat bemutatása.....	5
A Natura 2000 kijelölése és szabályozása Magyarországon	6
A Natura 2000 hálózat működésének elvi alapjai	8
A Szilvásváradai Aszaló és Szilvás-patak mente mintaterület fenntartási tervének kivonata	10
Melléklet: A Natura 2000 mintaterületek bemutatása	24
Alsó-Zala-völgy.....	24
Berhidai-löszvölgyek.....	27
Dél-balatoni berkek	29
Dél-Őrjeg.....	31
Dudlesz-erdő	33
Fertőmelléki dombosor	35
Gátéri Fehér-tó	37
Hejő mente	39
Izsáki Kolon-tó	41
Jánosházi-erdő és Égett-berek	43
Lajoskomáromi löszvölgyek.....	45
Mórichelyi-halastavak	47
Pirtói-Nagy-tó	49
Szigeti homokok	51
Tengelici homokvidék.....	53
Turjánvidék.....	55
Velencei-hegység.....	58
Veresegyházi-medence	60
Zámolyi-medence	62
Elérhetőségek.....	64
Fogalomtár	65

A NATURA 2000 HÁLÓZAT BEMUTATÁSA

A Natura 2000 hálózatot az Európai Unió területén megtalálható közösségi jelentőségű, ritka és veszélyeztetett állat- és növényfajok, valamint a közösségi jelentőségű természetközeli élőhelyek védelme érdekében hívta életre az Európai Unió. A Natura 2000 területek rendszere olyan összefüggő ökológiai hálózatot jelent, amely a veszélyeztetett fajok és élőhelyek védelmével hozzájárul a biológiai sokféleség megőrzéséhez, segíti e fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi állapotának fenntartását, a rontott állapot helyreállítását.

A Natura 2000 hálózat létrehozásának jogszabályi alapjait az Európai Unió két természetvédelmi irányelve alkotja: a madárvédelmi irányelv* (79/409/EEC), amelyet 1979 áprilisában fogadott el a Közösség, illetve az élőhelyvédelmi irányelv (92/43/EEC), amely 1992 májusában lépett hatályba. A Natura 2000 hálózatot alkotó területek ennek megfelelően két típusba sorolhatók: a madárvédelmi irányelv alapján a különleges madárvédelmi területek, az élőhelyvédelmi irányelv alapján pedig a különleges természetmegőrzési területek típusába, amelyek egyaránt a Natura 2000 hálózat részei. A különleges madárvédelmi területek közé azok a területek tartoznak, amelyek az Unió tagállamaiban rendszeresen költő és átvonuló madárfajok nagy állományainak adnak otthont, vagy a vízimadarak szempontjából nemzetközileg is jelentős vizes élőhelyeket foglalnak magukban. Ezeket a területeket a tagállamok jelölik ki, és hirdetik ki jogszabályban; az Európai Bizottság csak akkor tesz észrevételt, ha a kijelölés hiányos. A különleges természetmegőrzési területek, vagy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusokat, illetve a közösségi jelentőségű állat- és növényfajoknak otthont adó élőhelyeket foglalják magukban. A közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusokat aszerint válogatják ki, hogy fenyegeti-e őket az eltűnés veszélye, mekkora a természetes kiterjedtségük, és mennyire sajátosak egy adott biogeográfiai régión belül. Az állat- és növényfajok védelmét szolgáló élőhelyeket (ún. jelölő élőhelyeket) pedig olyan szempontok szerint jelölik ki, hogy a rajtuk megtalálható állat- és növényfajok (ún. jelölő fajok) mennyire veszélyeztetettek, mennyire ritkák, és bennszülött (endemikus) fajok-e. A különleges és kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek kijelölése során a tagállamok javaslatot tesznek arra, hogy az adott országban mely területeket tartanak védelemre érdemesnek. A végleges kijelölésről azonban az Európai Bizottság dönt, szakértők bevonásával, az ún. biogeográfiai szemináriumokon. E területek esetében a Bizottság módosíthatja a tagállam által javasolt területek listáját, és kötelezheti a tagállamot arra is, hogy újabb területek kijelölésére tegyen javaslatot.

Az Európai Unió tagállamai 1995-ben nyújtották be a kijelölésre szánt területek első listáját a Bizottság részére, és 1998-ra történt meg a közösségi jelentőségű élőhelyek kiválasztása az akkori tagállamok által lefedett biogeográfiai régiókban. A Bizottság általi jóváhagyást illetően hat év áll rendelkezésre, hogy a tagország a területi listáját különleges természetmegőrzési területként jogszabályban kihirdesse. A területek és az élőhelyek megőrzése érdekében szükséges természetvédelmi kezelési és élőhely-rekonstrukciós javaslatokat (fenntartási vagy kezelési terveket) sok országban már elkezdtek kidolgozni, különösen a régi tagországokban. A 2004-ben csatlakozott új tagállamoknak – köztük Magyarországnak – vállalniuk kellett, hogy az Unió jogrendjét a természetvédelmi szabályozás terén is beépítik az adott tagállam jogszabályi rendszerébe. Ennek értelmében az új tagállamoknak csatlakozásukkor ki kellett jelölniük azokat a különleges madárvédelmi és természetmegőrzési területeket, amelyek a Natura 2000 hálózat részévé váltak. Az Európai Unió egészét tekintve ma mintegy 26 ezer jelölt terület alkotja a Natura 2000 hálózatot, ami a 2008. évi adatok alapján az Unió teljes (szárazföldi) területének mintegy 17%-át fedi le. Szlovéniában, Bulgáriában és Szlovákiában kimagasló a Natura 2000 területek aránya (az első két

* Az aláhúzással jelölt fogalmak részletes magyarázata megtalálható a kiadvány végén közölt fogalomtárban.

országban csaknem 35%, Szlovákiában pedig 29%), míg az Egyesült Királyságban és Dániában 10% alatt maradt ez az arányszám. Fontos azonban tudni, hogy a Natura 2000 hálózat megfelelő kijelölését sokféle szempont alapján értékeli a Bizottság: egy adott populációnak vagy élőhelynek az érintett biogeográfiai régióban elfoglalt szerepét, elterjedését, veszélyeztetettségét, az adott tagország megmaradt természeti örökségének mértékét stb. Az Európai Unióban megtalálható Natura 2000 területek összesen 9 biogeográfiai régiót fednek le, amelyek sajátos állat- és növényvilággal, klimatikus viszonyokkal és geológiai adottságokkal rendelkeznek. Magyarország és kisebb részben a szomszédos közép-kelet-európai országok az Európai Unióhoz való csatlakozásukkor egy teljesen sajátos biogeográfiai régióval járultak a Natura 2000 hálózathoz, a pannon biogeográfiai régióval. A pannon régió számos olyan élőhelynek ad otthont, amelyek a régi tagállamok területén nem fordulnak elő, mint például a pannon lejtősztyepppek és sziklafüves lejtők, a pannon löszgyepek és homoki gyeppek, vagy a pannon gyertyános tölgyesek. Ezek az élőhelyek, valamint a tipikus pannon állat- és növényfajok megőrzése tekintetében különösen nagy szerepe és felelőssége van Magyarországnak, hiszen az Unión belüli fennmaradásuk elsősorban rajtunk múlik.

A Natura 2000 területek jelentős részén a korábbi gazdálkodás és tájhasználat képes volt hosszú távon fenntartani, megőrizni a természeti értékeket. Ezért a Natura 2000 hálózat területein a természeti értékek védelme csak az adott terület földhasználóival való szoros együttműködésben képzelhető el. Különösen aktuálissá teszi ezt a tény is, hogy a kijelölt Natura 2000 területek Európa-szerte zömmel magántulajdonban vannak. Mindezek miatt az Unió a Natura 2000 területek megőrzése érdekében lehetőséget ad a tagországoknak arra, hogy megválasszák, milyen módszereket – jogszabályi tiltást, hatósági engedélyezést vagy a gazdálkodókkal kötött szerződéses megoldásokat – alkalmaznak. Ösztönzi ugyanakkor a tagállamokat arra, hogy a Natura 2000 hálózat által érintett szereplőkkel közösen határozzák meg a kijelölt területekre vonatkozó hosszú távú kezelési javaslatokat, és olyan integrált megközelítést alkalmazzanak, amely a természetvédelmi szempontok mellett a társadalmi és gazdasági környezetet is figyelembe veszi, és a védelmi célok teljesülése mellett a kijelölt terület fenntartható társadalmi-gazdasági fejlődését is lehetővé teszi.

A NATURA 2000 KIJELÖLÉSE ÉS SZABÁLYOZÁSA MAGYARORSZÁGON

Magyarország 2004-ben, az *európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről* szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet értelmében az Európai Bizottságnak összesen 512 Natura 2000 terület kijelölésére tett javaslatot, ami országos szinten 1,95 millió ha-t, az ország teljes területének 21%-át érinti. A Natura 2000 területek viszonylag magas területi arányát az a fentebb már leírt szempont indokolja, hogy a pannon biogeográfiai régió élőhelyeinek, állat- és növényfajainak elsősorban Magyarország ad otthont az Unión belül, így ezek megőrzése nagymértékben hazánkban múlik. Magyarország jelentős szerepét a Natura 2000 hálózatban az is jelzi, hogy a közösségi jelentőségű élőhelytípusok közül 46, a növényfajok közül 36, a madárfajok közül 91, az egyéb állatfajok közül pedig 105 fordul elő az országban, köztük olyan kiemelt jelentőségű bennszülött fajok, mint a magyar kökörtű, a pilisi len vagy a rákosi vipera.

A magyarországi Natura 2000 területek kijelölését hosszas adatgyűjtés előzte meg, amelyet elsősorban az Európai Unió PHARE programja finanszírozott, és amelyben több mint száz botanikus és zoológus szakértő vett részt. A kijelölésre javasolt területek listáját – az adatgyűjtések eredményeit is figyelembe véve – a nemzeti park-igazgatóságok állították össze és terjesztették fel a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM) számára. A területek kiválasztásakor az uniós előírások alapján figyelembe kellett venniük az adott faj vagy élőhelytípus állományának nagyságát és sűrűségét, hazai elterjedését, hazai és nemzetközi védelmi helyzetét, valamint élőhelyigényét. A kijelölésre javasolt területek listáját a KvVM több hónapig tartó, szakértőkkel való egyeztetésre, majd nyilvános kifüggesztésre és egyéb, helyben szokásos módszer alapján nyilvános betekintésre és véleményezésre bocsátotta, amelynek eredményeként kialakult az Európai Bizottság elé

felterjesztett, és mára a Bizottság által is jóváhagyott területlista. A Natura 2000 területek helyrajzi számokat is tartalmazó listáját a 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet hirdette ki.

A Natura 2000 területek védelmének jogszabályi kereteit a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet fekteti le, amely a Natura 2000 területek vonatkozásában a jogszabályi tiltásokat és a hatósági engedély-köteles tevékenységeket határozza meg. A rendelet szerint a Natura 2000 terület fenntartási céljainak elérését nem veszélyeztető, és a Natura 2000 terület kijelölésekor jogszerűen folytatott tevékenység továbbra is korlátozás nélkül folytatható. A jogszabály ugyanakkor engedélyhez köti a Natura 2000 területeken olyan tevékenységet folytatását, vagy olyan beruházás kezdeményezését, amely a terület védelmi céljainak elérését akadályozza. Engedélyhez kötött például a gyepfeltörés, vadászati és halászati tevékenységek kezdeményezése stb.. A gyepgazdálkodás vonatkozásában további szabályokat ír elő a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet, amelyek betartásáért a gazdálkodót a 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet, illetve az ezt módosító 17/2009. (III. 6.) FVM rendelet értelmében kompenzáció illeti meg. Ezen kívül számos olyan jogszabály is megjelent, amely kifejezetten segíti a Natura 2000 területeken történő gazdálkodás fenntartását, fejlesztését (pl. erdő-környezetvédelmi intézkedések). A jogszabályi előírásokon kívül azonban a Natura 2000 területek védelme a gazdálkodóval való „szerződéskötés” keretében is megvalósulhat. Ennek lényege, hogy ha a gazdálkodó vállalja a Natura 2000 fenntartási tervben meghatározott fenntartási és fejlesztési javaslatok betartását, akkor az általa végzett természetvédelmi szolgáltatásért cserébe anyagi ellentételezést, kifizetést kaphat. Számos európai országban láthatunk példát arra, hogy ez a támogatási rendszer jól működik, és Magyarországon is jó példával jár elől a magas természeti értékű területek rendszere (MTÉT, korábban ÉTT), amely hasonló elvekre épül. A Natura 2000 hálózat vonatkozásában azonban a támogatási rendszer kialakítása még folyamatban van. Ez a projekt, amely húsz Natura 2000 mintaterületre készítette el a fenntartási terveket, a tervezési gyakorlat kialakításához nagyban hozzájárul.

A Natura 2000 hálózat uniós és magyar háttéréről, szabályozásáról bővebb információ található az alábbi internetes oldalakon:

- A magyar természetvédelem hivatalos honlapja:
http://www.termeszetvedelem.hu/index.php?pg=menu_2090
- Az MME és a KvVM közös Natura 2000 honlapja: <http://natura.2000.hu/index.php>
- Az Európai Unió hivatalos Natura 2000 honlapja:
http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm
- 275/2004. Kormányrendelet: http://www.termeszetvedelem.hu/index.php?pg=menu_2480
- 45/2006. KvVM rendelet: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0600045.KVV
- 269/2007. Korm. rendelet.:
<http://www.fvm.hu/main.php?folderID=2323&articleID=11211&ctag=articlelist&iid=1>
- 128/2007. FVM rendelet:
<http://www.fvm.hu/main.php?folderID=957&articleID=11444&ctag=articlelist&iid=1>
- 17/2009. FVM rendelet:
<http://www.fvm.hu/main.php?folderID=957&ctag=articlelist&iid=1&articleID=13861>

A NATURA 2000 HÁLÓZAT MŰKÖDÉSÉNEK ELVI ALAPJAI

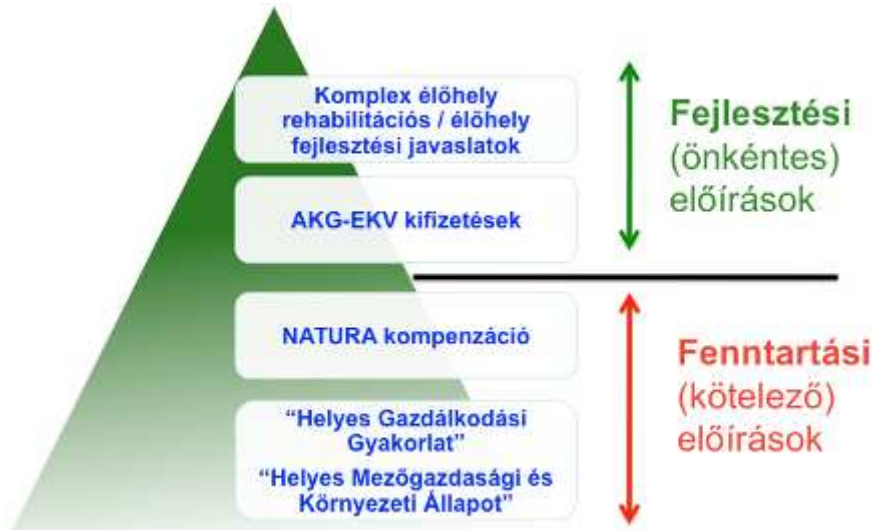
A fenntartási tervek rögzítik az adott Natura 2000 terület botanikai, zoológia értékeit, és az élőhelyekre vonatkozó adatok alapján meghatározzák a természeti értékek fenntartása érdekében követendő, illetve a javasolt gazdálkodási gyakorlatot. Ezeket a tervben „előírásoknak” nevezzük, meghatározásuk – művelési ághoz kötötten – élőhelytípus (ÁNER) szinten történt.

A faj- vagy élőhelyvédelmi szempontból azonos kezelést igénylő területegységeket, az egyszerűség kedvéért, a tervek ún. *kezelési egységként* határolják le, és jelenítik meg az egyes területek térképein. A kezelési egységekhez olyan, ún. „harmonizált” listát használtunk, mely művelési áganként eltérő számú, de egységes szerkezetben, kódszámmal ellátva tartalmazza mind a húsz Natura 2000 területre vonatkozóan a lehetséges előírásokat (ezeket a következő fejezetben mutatjuk be).

A kezelési egységekhez rendelt előírások a működést tekintve a következők szerint csoportosíthatók:

1. Fenntartási előírások:
 - jogszabályokban rögzített, kötelező előírások,
 - Natura 2000 kompenzációs előírások (kötelező formában)
2. Fejlesztési előírások és javaslatok:
 - működő támogatási rendszerekhez (AKG-EKV¹) kapcsolt, önkéntes formában működő előírások
 - élőhely-rehabilitációs/-fejlesztési javaslatok (önkéntes formában)

Az előírások hierarchiáját az alábbi ábra szemlélteti:

1. Fenntartási előírások

A fenntartási előírások betartása azért szükséges, mert ezek révén biztosítható a fajok, valamint az élőhelyek fennmaradása, a területek jelenlegi állapotának megőrzése. Ezek

¹ AKG: Agrár-környezetgazdálkodási Program, EKV: Erdő-környezetvédelmi Program

- részben *jogszabályokban* („Helyes Gazdálkodási Gyakorlat”, „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot”) rögzítettek, tehát betartásuk anyagi ellentételezés nélkül is kötelező;
- részben a Natura 2000 területekre alkalmazott *új előírások*. Ezen előírások esetében az 1698/2005/EK rendelet 38. cikke alapján a Natura 2000 területen gazdálkodók kompenzációs kifizetésre jogosultak a földhasználati korlátozásból eredő jövedelemkiesés mértékéig.

2. Fejlesztési előírások

A fejlesztési előírások a területek természeti értékeinek a növelésére irányulnak olyan gazdálkodási formák ösztönzése mellett, melyek a fajok populációjának növekedését, valamint az élőhelyek állapotának javítását célozzák meg. Ezek

- egyrészt olyan, az agrár-környezetgazdálkodási és erdő-környezetgazdálkodási logika mentén, önkéntes vállalás alapján és kifizetés ellenében megvalósítható *új előírások*, amelyek a területi sajátosságok figyelembevételével lettek kialakítva, és amelyek a gazdálkodási módok meghatározása révén alapvetően a területek kezelésére vonatkoznak;
- másrészt komplex élőhely-rehabilitációs, illetve élőhely-fejlesztési javaslatok, amelyek megvalósulása eredményeként a terület arculata jelentősen megváltozik, természeti értékessége nagymértékben nő. A célok eléréséhez beruházási, fejlesztési feladatok elvégzése szükséges, ezért ezek is csak önkéntes formában, megfelelő támogatási programok mellett valósulhatnak meg.

Az előírások és a támogatási rendszerek tervezett kapcsolatát az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

Előírások	Támogatási forma
Fenntartási előírások	Önálló Natura 2000 kompenzáció formájában
Fejlesztési előírások	Agrár-környezetgazdálkodási, Erdő környezetvédelmi támogatásokkal integráltan
Komplex élőhely rehabilitációs, élőhely fejlesztési javaslatok	Erdősítésre vonatkozó, agrár-erdészeti, nem termelő beruházásokkal, KEOP támogatásokkal integráltan

A fenntartási, fejlesztési és élőhelyrehabilitációs előírások rendszerének jobb megértése céljából a kiadvány következő részében – mintegy mintaként – ismertetjük a Szilvásvárad Aszaló és Szilváspatak mente Natura 2000 terület fenntartási tervében szereplő előírások rendszerét. Bár az előírások egyelőre a természeti adottságok által kirajzolt kezelési egységekre vonatkoznak, s helyrajzi számok vagy MEPAR blokkok alapján még nem beazonosíthatók, bízunk abban, hogy a tájékoztató anyag segíteni tudja e terület gazdálkodóit a különböző előírások közötti eligazodásban, és lehetőséget ad minden érdeklődő számára arra, hogy megismerje és megértse a fenntartási tervek célját és logikáját.

A SZILVÁSVÁRADI ASZALÓ ÉS SZILVÁS-PATAK MENTE MINTATERÜLET FENNTARTÁSI TERVÉNEK KIVONATA

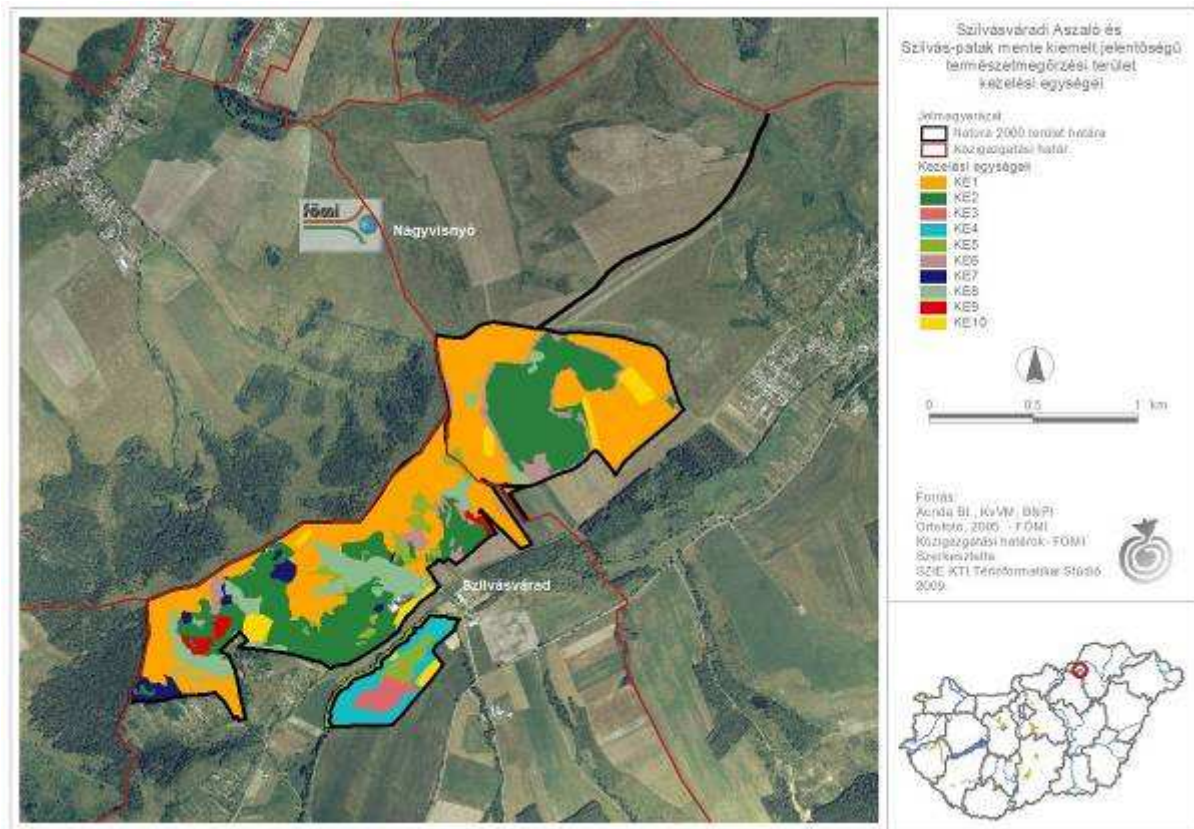
Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUBN20067

Kiterjedés: 185,54 ha
Elérhetőség: Bükk Nemzeti Park
Igazgatóság
Cím: 3304 Eger, Sánc u. 6.
Telefon: 36/411-581

A Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület az Upponyi-hegység (Bükkvidék) földrajzi kistájhoz tartozik. Fekvése Heves megye két települését – Nagyvisnyót és Szilvásváradot – érinti.

A völgyekkel és ezek közötti hátakkal erősen tagolt terület a Bükk észak-nyugati részéhez csatlakozó dombvidék része. Észak-keleti részén a völgyközi hátak és a völgyek viszonylag szélesek, a völgyoldalak lankásak. A középső és dél-nyugati részen a hátak kevésbé szélesek, oldalaik meredek, a hátak között futó völgyek pedig viszonylag keskenyek, meredek. A közösségi jelentőségű élőhelyek közül a területen dominál a *meszes alapkőzetű félttermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik* nevű élőhely (borítása megközelítőleg 27,7%). További, kis részesedéssel előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek a *sík- és*

Leánykőrörcsin. Fotó: Kenyeres Zoltán

dombvidéki kaszálórétek, az enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők, a pannon cserestölgyesek, a szubkontinentális peripannon cserjések, a síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai, a pannon gyertyános-tölgyesek, valamint a pannon molyhos tölgyesek. A terület a közösségi jelentőségű növényfajok közül a *leánykőkörcsin* és a *piros kígyószisz* állományait őrzi. Az előforduló közösségi jelentőségű állatfajok kisebb részben a gerinctelenek (pl. *nagy tűzlepke*, *nagypettyes hangyaboglárka*), nagyobb részben a gerincesek (pl. *petényi márna*, *vöröshasú unka*) közül kerülnek ki.

A Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 területet egykor uraló erdők helyén

Az Aszalót másodlagos száraz- és félszáraz gyepek uralják. Fotó: Schmotzer András

irtásterületek jöttek létre, ahol évszázadokon át legeltetés folyt. Az 1960-as évektől fokozatosan csökkent a legeltetéssel, vagy kaszálással hasznosított területek aránya. Napjainkban a száraz és félszáraz gyepek zömén a rendszeres égetés az uralkodó tájhasználat, míg a Szilvás-patak mentén található üde gyepeket rendszeresen kaszálják. Az erdőterületek – a Szilvás-patak mentén található égeres kivételével – magántulajdonban lévő, talajvédelmi célokat szolgáló erdők. A terület élőhelyeinek fő veszélyeztető tényezője a rendszeres és nagy területre kiterjedő illegális égetés. További veszélyeztető tényező az irtás eredetű élőhelyek kezelésének felhagyása, és az ebből eredő cserjésedés.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A területen megtalálható természeti értékek megőrzéséhez szükség van a rendszeres illegális égetés megszüntetésére, valamint a cserjésedés mértékének szabályozására.
- » A hagyományos tájhasználati módok (legeltetés, kaszálás, gyümölcsstermesztés) visszaállítása és a vizes élőhelyek megóvása hozzájárul a terület jelenlegi természeti állapotának javításához.
- » A Szilvás-patak menti gyepterületet kaszálni kell. A zsombékoló magasásásosok, magaskórósok kaszálása, legeltetése azonban tilos. A sztyeppesedő sekély termőrétegű, erózióknak kitett gyepterületeken szintén kerülni kell a legeltetést.

A természetvédelmi célkitűzéseket az alábbi, különböző kezelési egységekhez rendelt javaslatok segítségével lehet elérni:

1. Kezelési egység: Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok, jellegtelen száraz vagy félszáraz gyepek és magaskórósok

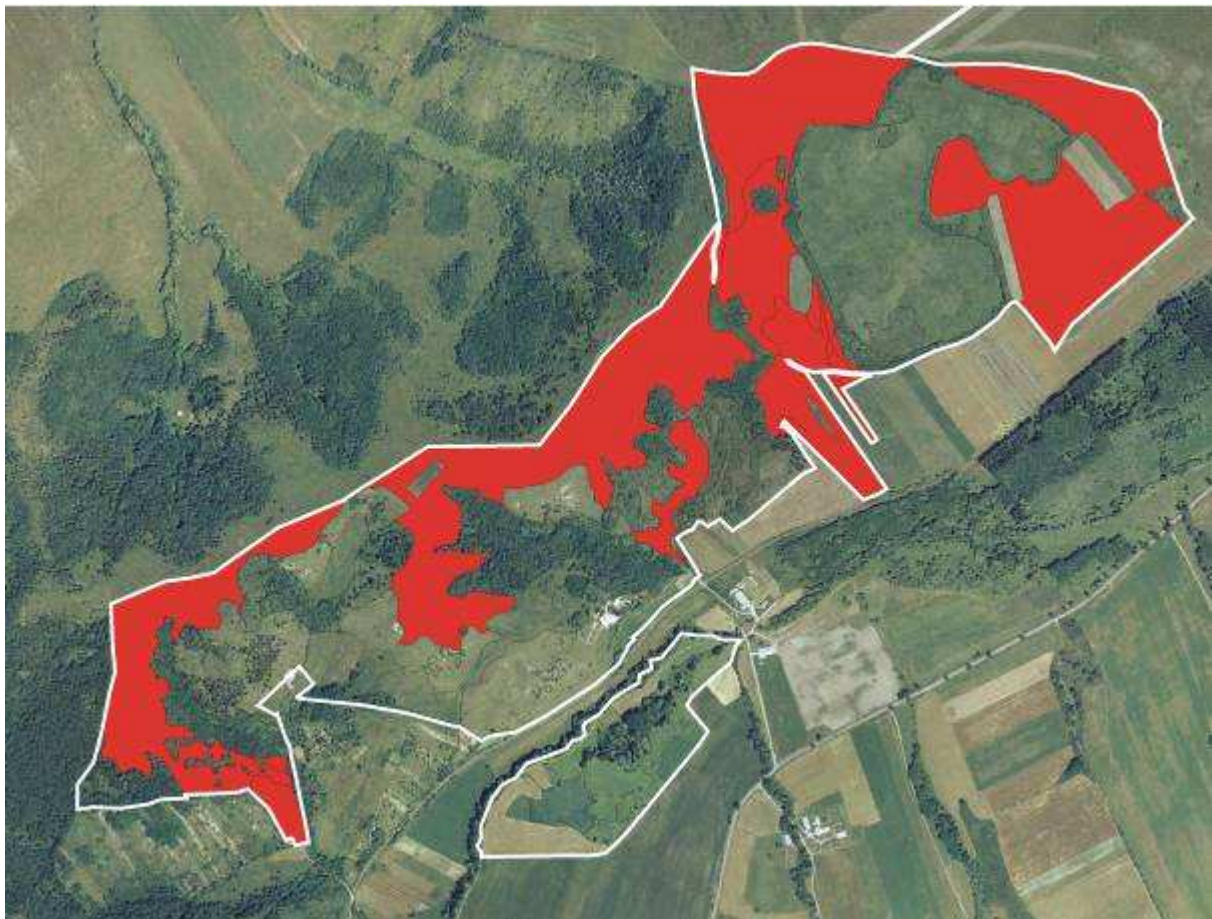
Fenntartási javaslatok:

GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülekből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gypégetést meg kell akadályozni.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.

GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdését legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóságnak (NPI) be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.
GY38	0,2-0,4 ÁE/ha.
GY43	A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges.
GY66	Legeltethető állatfaj: juh.

Fejlesztési javaslatok:

GY18	Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás.
GY46	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY57	Legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY65	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
GY67	Legeltethető állatfaj: kecske.
GY68	Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).

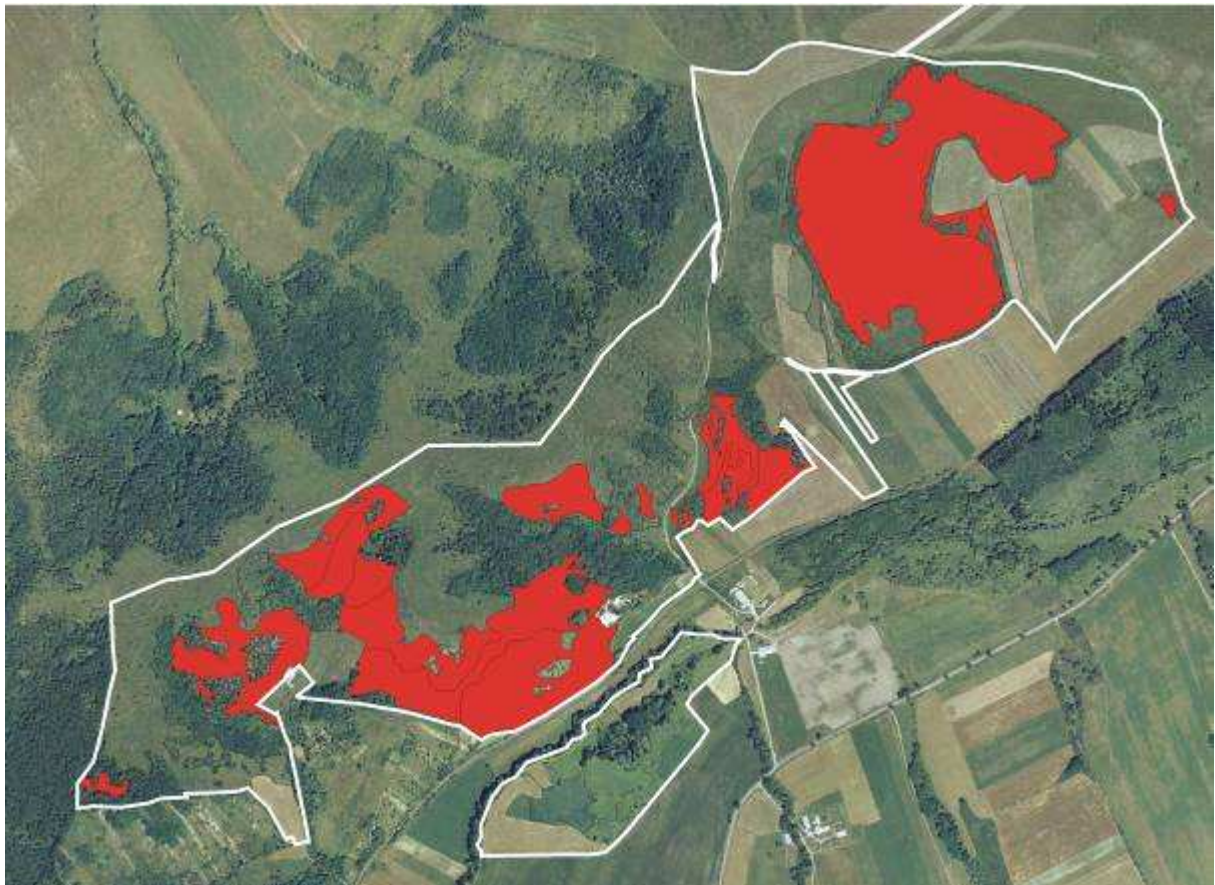
A Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 1. kezelési egysége

2. Kezelési egység: Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik, szubkontinentális peripannon cserjések, jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok, ősi fajtájú, gyepes vagy erdősődő, extenzíven művelt gyümölcsösök

Fenntartási javaslatok:

GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gypégetést meg kell akadályozni.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdését legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóságnak (NPI) be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY33	Gyepterületen előforduló, 1,5 méternél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.

Fejlesztési javaslatok: Ehhez a kezelési egységhez fejlesztési javaslatok nem tartoznak.

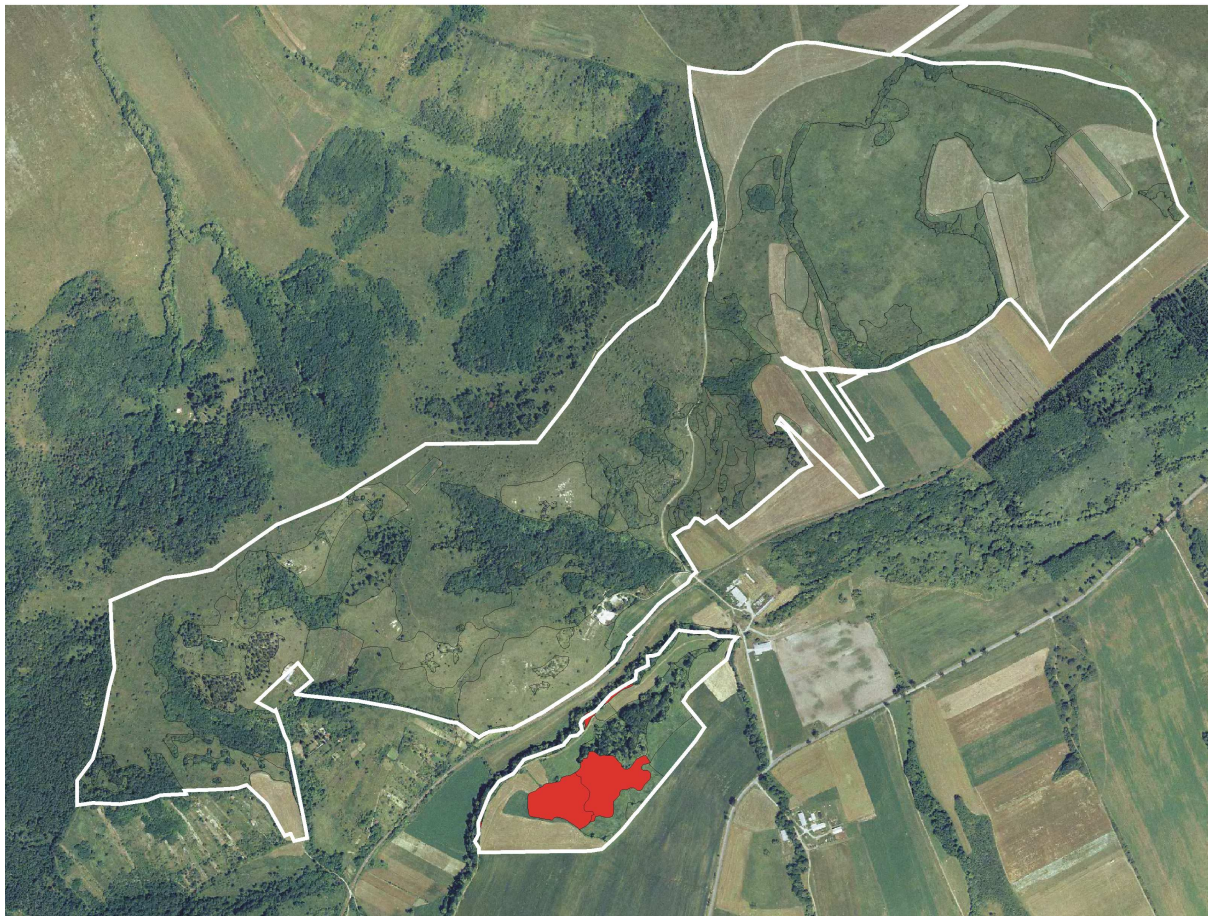
A Szilvásváradi Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 2. kezelési egysége

3. Kezelési egység: Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai, nem zombékoló magassárrétek

Fenntartási javaslatok:

GY01	Felületés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gypégetést meg kell akadályozni.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY112	Gyep területen trágyaszarvas kialakítása tilos.

Fejlesztési javaslatok: Ehhez a kezelési egységhez fejlesztési javaslatok nem tartoznak.

A Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 3. kezelési egysége

4. Kezelési egység: Sík- és dombvidéki kaszálórétek (mocsárrétek, franciaperjés dombvidéki kaszálórétek)

Fenntartási javaslatok:

GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyepégetést meg kell akadályozni.
GY26	Inváziós fászfűszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY70	Kaszálás: június 30 után.
GY83	Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területről.
GY92	20-30% kaszátlan terület meghagyása parcellánként.
GY94	A kaszátlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY98	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak
GY99	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes KöTeViFét. A talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY112	Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos.

Fejlesztési javaslatok:

GY08	Dobkaszó és talaj meghajtású rendszóró, rendelkező használata tilos.
GY88	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY104	Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
GY108	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.

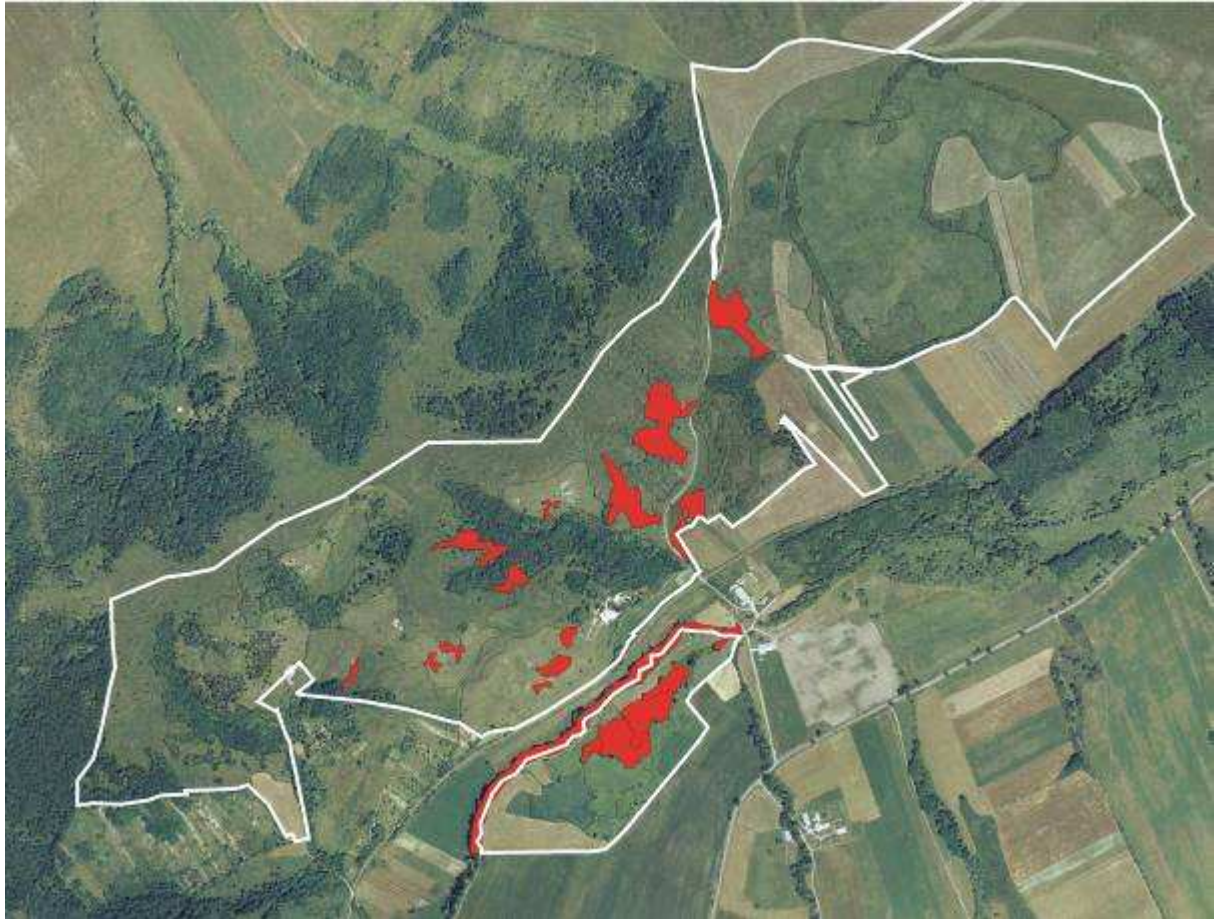
A Szilvsváradi Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 4. kezelési egysége

5. Kezelési egység: Enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők, pannon molyhos tölgyesek

Fenntartási javaslatok:

E10	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E22	Az egyéb részek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.

Fejlesztési javaslatok: Ehhez a kezelési egységhez fejlesztési javaslatok nem tartoznak.

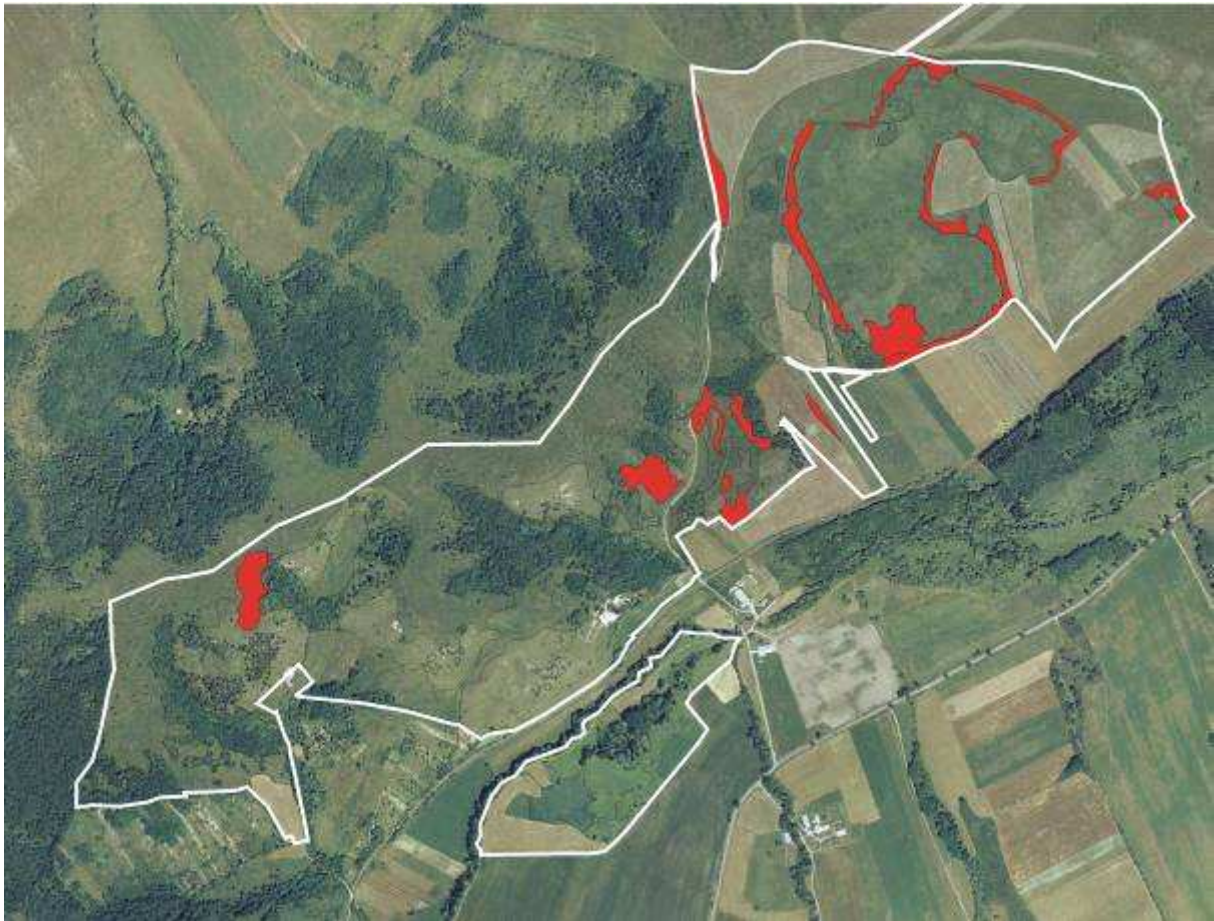
A Szilvásszék Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 5. kezelési egysége

6. Kezelési egység: Szubkontinentális peripannon cserjések, őshonos fajú, elszórva álló fák csoportja vagy egy egyed szélességű, erdővé még nem záródott „fasorok”

Fenntartási javaslatok:

GY17	Cserjeirtás nem megengedett.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.

Fejlesztési javaslatok: Ehhez a kezelési egységhez fejlesztési javaslatok nem tartoznak.

A Szilvásszék Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 6. kezelési egysége

7. Kezelési egység: Pannon gyertyános-tölgyesek, pannon cseres-tölgyesek

Fenntartási javaslatok:

E04	Közösségi jelentőségű fajpopulációk és élőhelyek, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének tiltása.
E10	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E22	Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerint érintett NPI-vel egyeztetett helyszínen alakítható ki.

Fejlesztési javaslatok: Ehhez a kezelési egységhez fejlesztési javaslatok nem tartoznak.

A Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 7. kezelési egysége

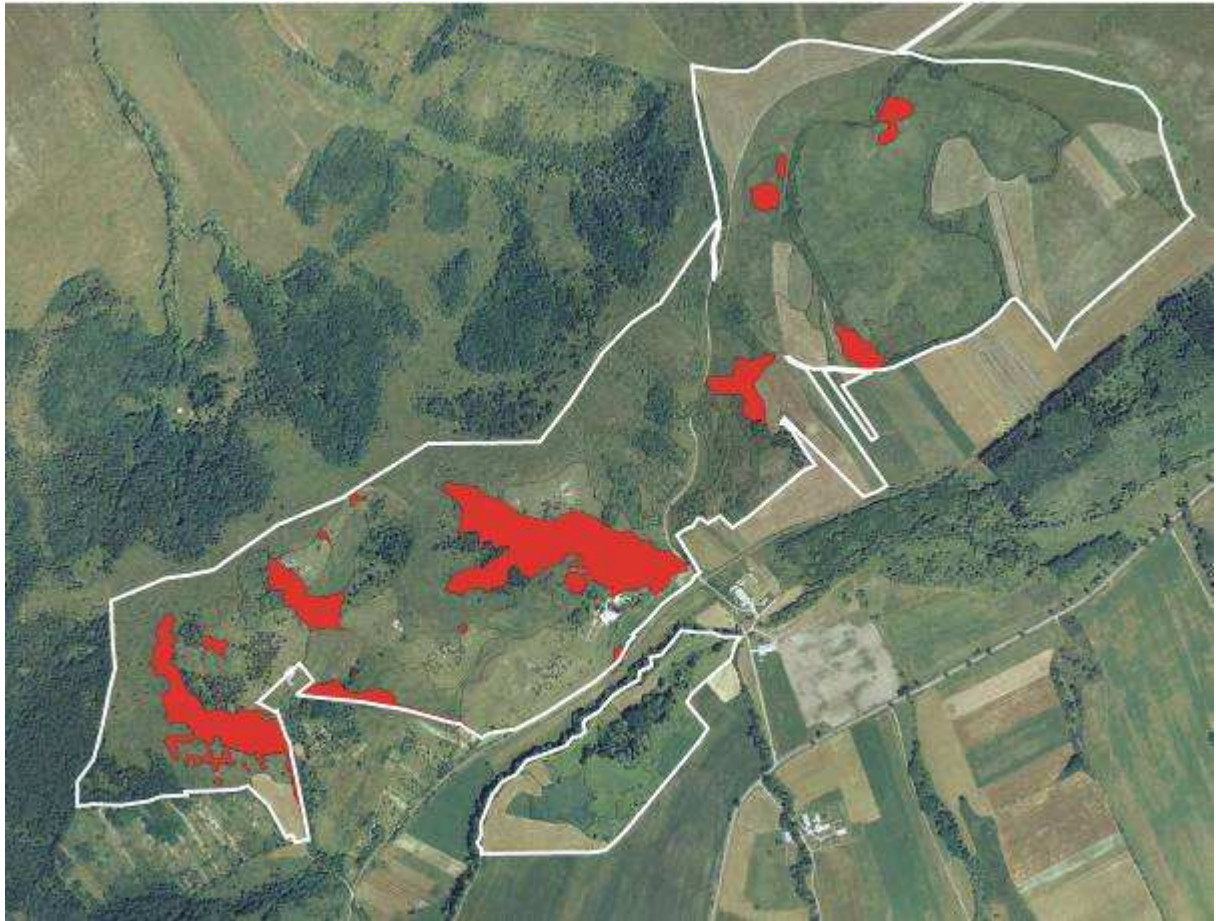
8. Kezelési egység: Nem őshonos fafajok spontán állományai, tájidegen fafajokkal elegyes jellegű erdők és ültetvények

Fenntartási javaslatok:

E03	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódok előírása.
E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerint érintett NPI-vel egyeztetett helyszínen alakítható ki.

Fejlesztési javaslatok:

E27	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal történhet.
E57	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során hangsúlyt kell fektetni a természetes cserje- és lágyszárú szint kíméletére, valamint a talajtakaró megővására.
E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: <ul style="list-style-type: none">- Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni.- Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus.- Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással.- Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.- Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában.- Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.- Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.- Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.

A Szilvásszék melletti Aszaló és Szilvás-patak mentén található Natura 2000 terület 8. kezelési egysége

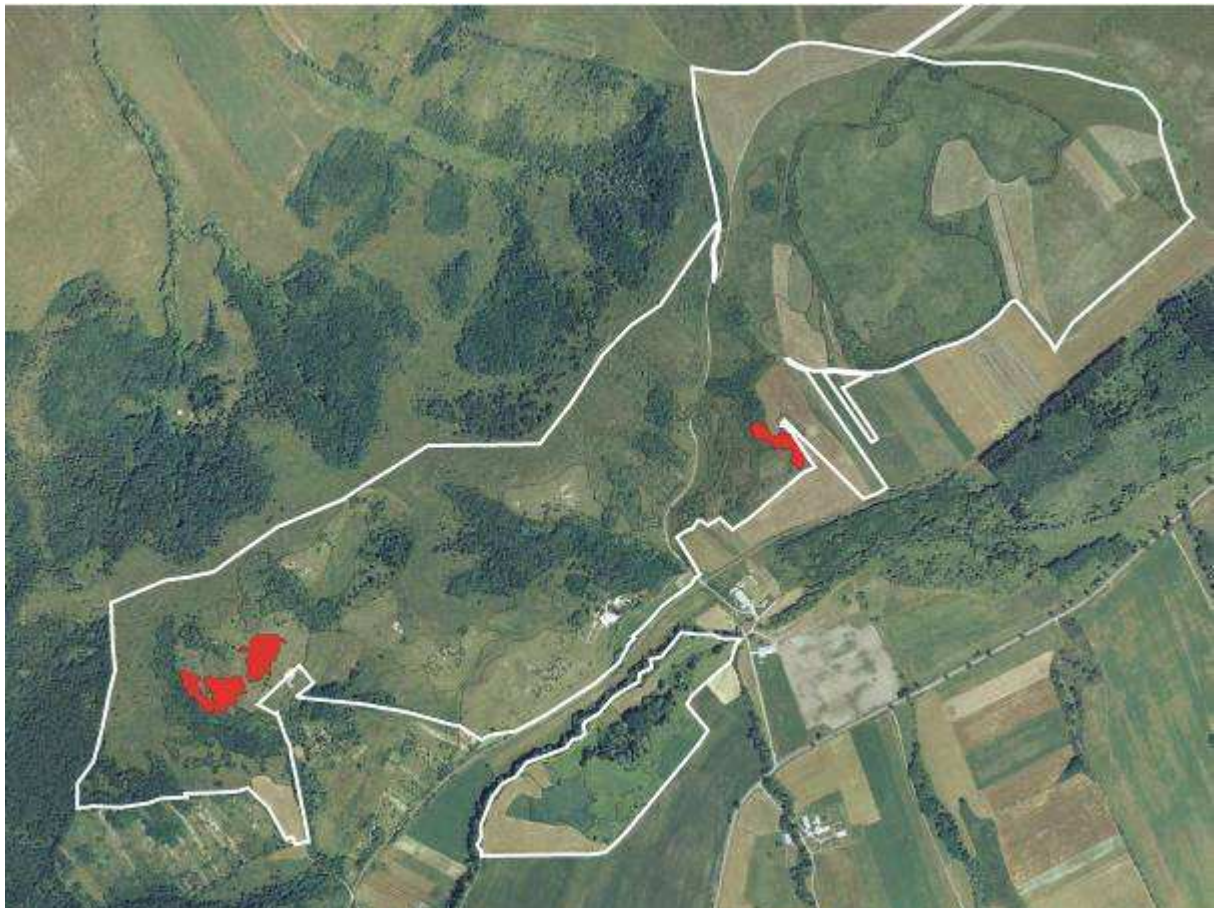
9. Kezelési egység: Ültetett erdei- és fekete-fenyvesek

Fenntartási javaslatok:

E05	Erdészeti szempontból tájidegen fajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.
E39	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozást kell megállapítani.
E49	Idegenhonos fajú faállomány csak természetesen újítható fel.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerint érintett NPI-vel egyeztetett helyszínen alakítható ki.

Fejlesztési javaslatok:

E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fajokkal, illetve faállomány típusal történhet.
E57	Az idegenhonos és tájidegen fajú faállományok véghasználata és felújítása során hangsúlyt kell fektetni a természetes cserje- és lágyszárú szint kíméletére, valamint a talajtakaró megóvására.

A Szilvásváradi Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 9. kezelési egysége

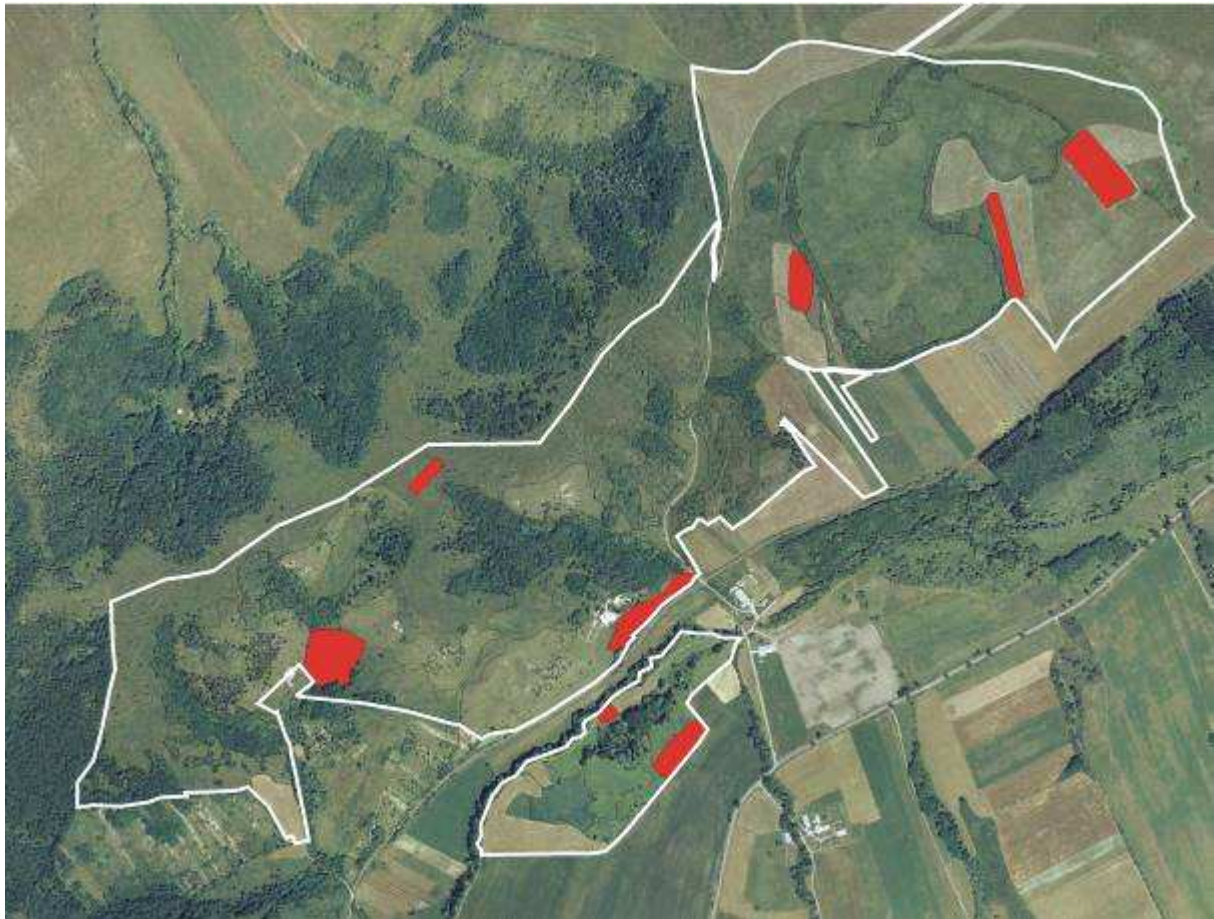
10. Kezelési egység: Kistáblás mozaikok, fiatal parlag és ugar, csemetekertek, faiskolák, kosárkötőfűz ültetvények

Fenntartási javaslatok:

SZ10	Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos.
SZ14	Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
SZ29	5 évente legfeljebb egyszer végezhető közép mély lazítás, max. 25 cm mélységben.
SZ40	Fás szárú energetikai ültetvény, energiafű, kínai nád, olasz nád telepítése tilos.
SZ41	Fóliasátras és üvegházás termesztés tilos.

Fejlesztési javaslatok:

SZ65	A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amelynek őshonos cserjékből, vagy fákból álló sövénynek, vagy fasornak kell lennie. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességét kizárólag mechanikai eszközökkel kell biztosítani.
------	--

A Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente Natura 2000 terület 10. kezelési egysége

MELLÉKLET: A NATURA 2000 MINTATERÜLETEK BEMUTATÁSA

Alsó-Zala-völgy

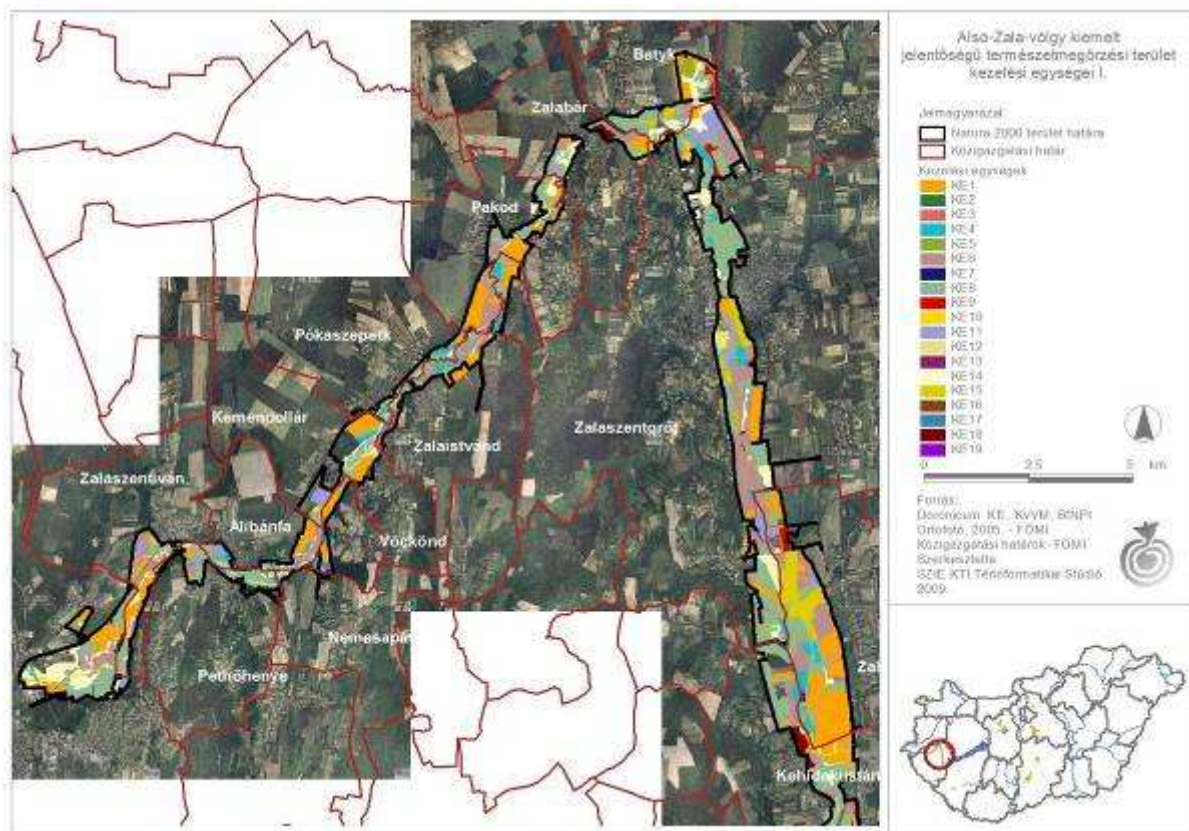
Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

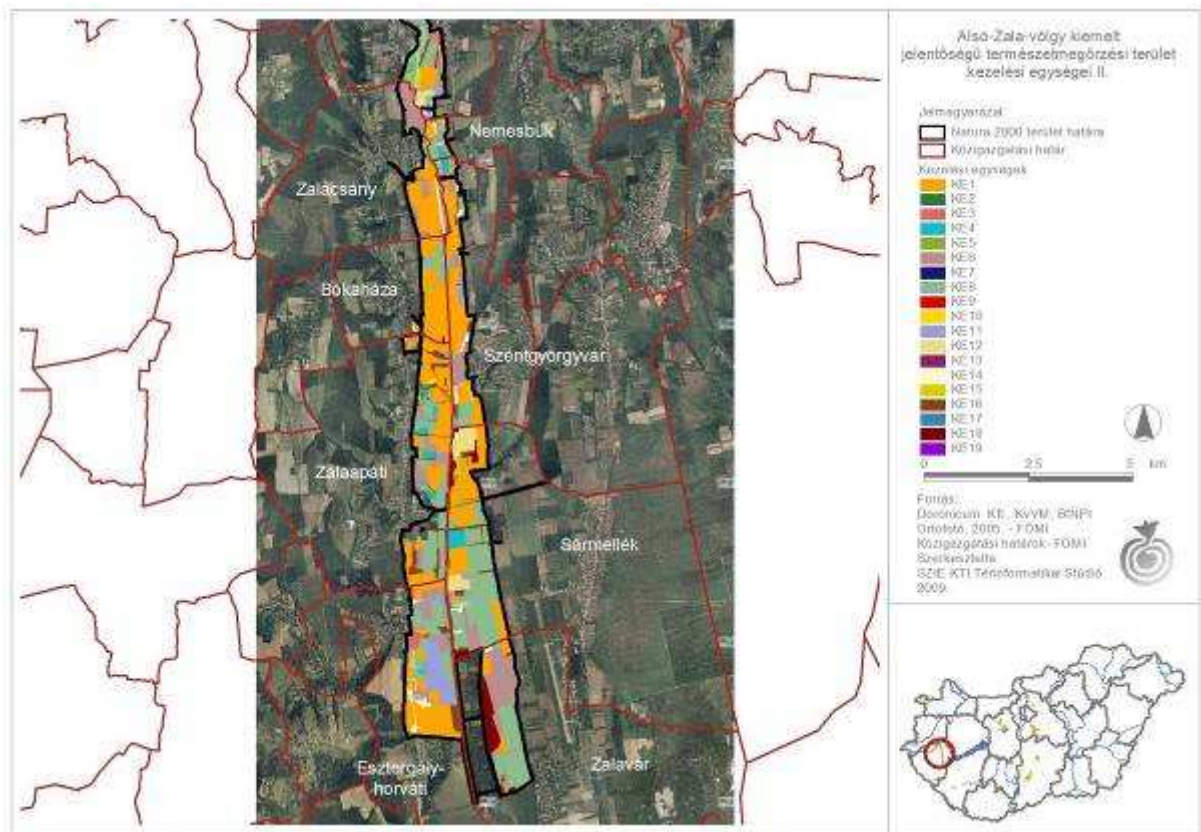
HUBF20037

Kiterjedés: 6535 ha
Elérhetőség: Balaton-felvidéki
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 8229 Csopak, Kossuth u. 16.
Telefon: 87/555-260

Az Alsó-Zala-völgy Natura 2000 terület a Zala-folyó középső és alsó folyását foglalja magába. Zalaegerszeg határában található legnyugatibb pontja, ahonnét összesen 27 települést érintve egészen a Kis-Balatonig terjed a kijelölt terület határa. Az alábbi települések tartoznak az Alsó-Zala-völgy Natura 2000 területhez: Alibánfa, Batyk, Bókaháza, Dötk, Esztergályhorváti, Kehidakustány, Kemendollár, Nemesapáti, Nemesbük, Pakod, Pethőhenye, Pókaszepetk, Sármellék, Szentgyörgyvár, Vöckönd, Zalaapáti, Zalabér, Zalacsány, Zalaegerszeg, Zalaistvánd, Zalaszentgrót, Zalaszentiván, Zalaszentlászló és Zalavár.

Az Alsó-Zala-völgy Natura 2000 terület mai képét alapvetően meghatározzák a Zala-folyót ért korábbi beavatkozások, és a folyó jelenlegi folyása. Míg a Középső-Zala-völgyig viszonylag jelentős a folyó esése, addig a türjei kanyartól kezdődő Alsó-Zala völgyi szakasz esése csekélyebb. A terület közösségi jelentőségű élőhelyei közül legnagyobb területfoglalással a *sík- és dombvidéki kaszálórétek*, a *mészkedvelő üde láp- és sásrétek*, valamint az *ártéri mocsárrétek* bírnak. Kisebb kiterjedésben azonban megtalálhatók a *természetes eutróf (tápanyagdús) és disztróf (magas humusztartalmú) tavak*, a *meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik*, a *kékperjés láprétek*, az *enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők*, valamint az *ártéri keményfás ligeterdők*. A területen megtalálható számos közösségi jelentőségű növényfaj közül kiemelkedő értéket képvisel a *kockásliliom*, a *sibériai nőszirm*, a *buglyos szegfű*, a *hússzínű ujjaskosbor* és a *lápi nyúlfarkfű*. Az Alsó-Zala-völgy szintén gazdag jelölő állatfajokban, amelyek közül a teljesség igénye nélkül kiemelhetjük a *vidrát*, a *vöröshasú unká*t, a *halványfoltú küllőt*, a *szivárványos öklét* és a *sötét hangyaboglárkát*.

A kockásliliom az Alsó-Zala-völgy Natura 2000 terület emblematicus növénye. Fotó: Vidéki Róbert

A török hódoltságot megelőző időkben a Zala-völgyet mocsarak, láperdők borították, amelyet a sok ágra szakadt folyó vízei hálóztak be. Később a növekvő népesség szaporodó állatállományának egyre több rétre, legelőre volt szüksége. Mivel Zala-megye az egykori éghajlati sajátosságokból adódóan szinte teljesen erdősült volt, a gyepterületeket erdőirtásokkal nyerték. Az ekkor kialakult kaszált, legeltetett gyepek mellett a mélyebb vízjárta területeken, lefűződött holtágakban továbbra is fennmaradtak a szittyósok, sásosok, magaskórósok, fűz-, kőris- és égerlápok. Csak a múlt század hatvanas éveiben került sor a folyó szabályozására, aminek során csatornaszerű új mederbe, védőgátak közé terelték. Ennek hatására a gyepek átalakultak, a mocsárréteket a szárazabb franciaperjések váltották fel. Az állatállomány

Éledező mocsárrét kora tavasszal a Zala-folyó mentén.

Fotó: Vidéki Róbert

privatizációt követő drasztikus csökkenése következtében a gyepek művelésével sok helyütt felhagytak, vagy felszántották azokat, és helyükön szántóföldi növénytermesztésbe kezdtek. E negatív tendenciák ellenére a Zala-völgy jelentős része még mindig természetközeli állapotot tükröz, és sokféle természeti értéket hordoz. Ezek hosszú távú fennmaradását ma elsősorban a belvízmentesítés veszélyezteti, továbbá a gyepek kaszálásának és legeltetésének elmaradása, ami a területek becserjésedését, a tájidegen özönnövények terjedését eredményezi. További veszélyeztető tényező lehet a gyepek beszántása.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » Az Alsó-Zala-völgy természeti állapotának megtartása csak a rétek, legelők folyamatos művelésével biztosítható hosszú távon. Ehhez azonban *az állattartás újbóli fellendülése szükséges*, ami a helyi gazdálkodókkal való együttműködés fontosságát jelzi, hiszen ezt a feladatot a természetvédelem önmaga nem tudja felvállalni. A gyepek rendszeres művelése az özönnövények agresszív terjedésének megakadályozását is segíteni tudja.
- » Ugyanakkor további fontos természetvédelmi célkitűzés, hogy *az emberi beavatkozás természetvédelmi szempontból nem kívánatos formái visszaszoruljanak*. Ezek közé tartozik a gyepek beszántása, illetve a folyószabályozás jelenlegi formája, amely megakadályozza a rétek elöntését, és elvezeti a rétek alatti tőzeg vizét.

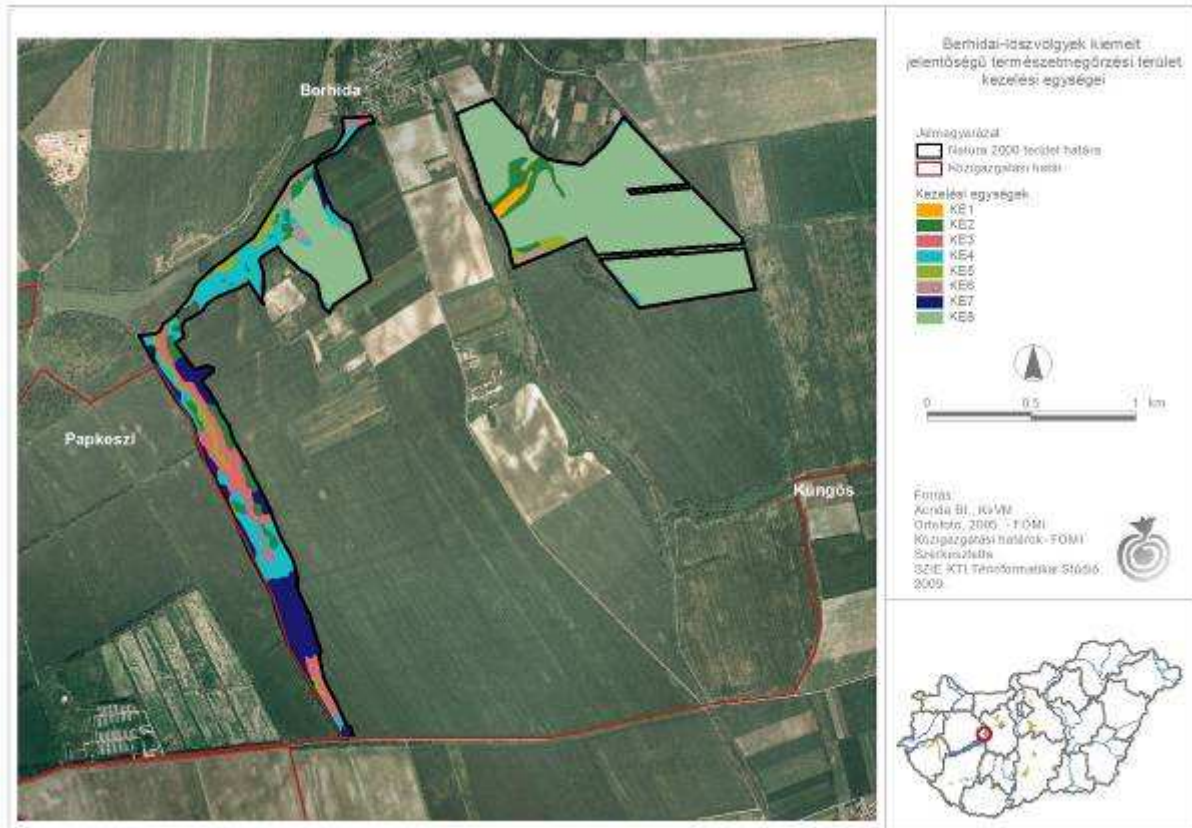
Berhidai-löszvölgyek

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUBF20024

Kiterjedés: 108 ha
Elérhetőség: Balaton-felvidéki
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 8229 Csupak, Kossuth u. 16.
Telefon: 87/555-260

A Berhidai-löszvölgyek Natura 2000 terület Veszprém megyében, a Balatontól mintegy 15 km-re észak-keletre található. Fekvése egyetlen település – Berhida – közigazgatási területét érinti.

A dombvidéki jelleget öltő táj a Mezőföldhöz, azon belül is a Sárrét földrajzi kistájhoz tartozik, amelyben markáns tájformáló szereppel bírnak a vízfolyások. A Séd-völgy meredek oldalai helyenként szakadópart jellegűek, de nagyobb, a balatoni Fehér-partokhoz hasonló löszfalak itt nem találhatóak. A Berhidától délre eső platóba vágódott be a Cinca-patak völgye.

Magyar tarsza. Fotó: Bauer Norbert

A Berhidai-löszvölgyek területén a közösségi jelentőségű élőhelyek közül a legnagyobb területfoglalású a *síksági pannon löszgyepek* élőhely (kb. 4,5 %). További közösségi jelentőségű élőhelyek a *meszes alapkőzetű félttermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik*, a *sík- és dombvidéki kaszálórétek* és az ún. *szubkontinentális peripannon cserjések* (általában galagonyás-kökényes-borókás cserjések). A közösségi jelentőségű állat- és növényfajok védelmében a terület fontos szerepet tölt be, különösen a *leánykőöröcsin*, a *magyar tarsza* és a *lári tarkalepke* elszigetelt állományainak hosszú távú fennmaradása függ a területen folyó tájhasználatától. A további, itt előforduló védett fajok közül kiemelendő a *keleti pókszcseke*, amelynek mindössze három meglévő magyarországi állománya közül az egyik e területen él.

A Berhidai-löszvölgyek terület nagy kiterjedésű intenzív szántók között helyezkedik el, amelyek egy része a Natura 2000 kijelölésbe is beletartozik. Az „Y” alakú keleti völgy korábban a falu bikáinak legelője volt, amint azt a völgy helyi elnevezése – Bika-rét – is jelzi. Ezen a területen évtizedek óta a természeti értékek megőrzéséhez is megfelelő extenzív jellegű kaszálás folyik. A Bika-rét természeti értékeinek fennmaradását a jelenleg még alkalmoszerű terepmotorozás, quadozás, illetve a völgyperemig húzódó szántókról származó vegyszerbemosódás veszélyezteti. A nyugati részterület a

Értékes löszpusztagyep a keleti völgyben. Fotó: Bauer Norbert

Séd-patak melléke (más néven Gelye-völgy), korábban szintén legelőként volt használatban, elsősorban birkával, kecskével legeltették. Mára azonban az állatállomány erőteljesen megfogyatkozott, így ez a terület jelenleg jórészt kezeletlen: cserjésedő gyepeket, cserjéseket, továbbá akác állományú üzemi erdőket foglal magában. Itt jelentős veszélyeztető tényező a nem őshonos fásszárúak (akác, bálványfa) terjedése, valamint a fenntartó kezelés híján bekövetkező teljes becserjésedés.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A Keleti-völgyben (Bika-réten) a legfontosabb természetvédelmi célkitűzés a völgytalpi kaszálórét *kaszálással való fenntartása*, amely a természeti értékek védelmét szem előtt tartó módon és időpontban történik. A kis völgy többi élőhelyén az *érintetlenség biztosítása* a cél.
- » További célkitűzés a völgyperemek közelében lévő szántószegélyekben kb. 25 m széles, *kaszált, vegyszermentes mezsgye* kialakítása és fenntartása.
- » A Nyugati-völgyben (Gelye-völgyben) egyelőre ideális célkitűzésként kezelendő a *cserjések jelenlegi kiterjedésének csökkentése és a legeltetés visszaállítása*.

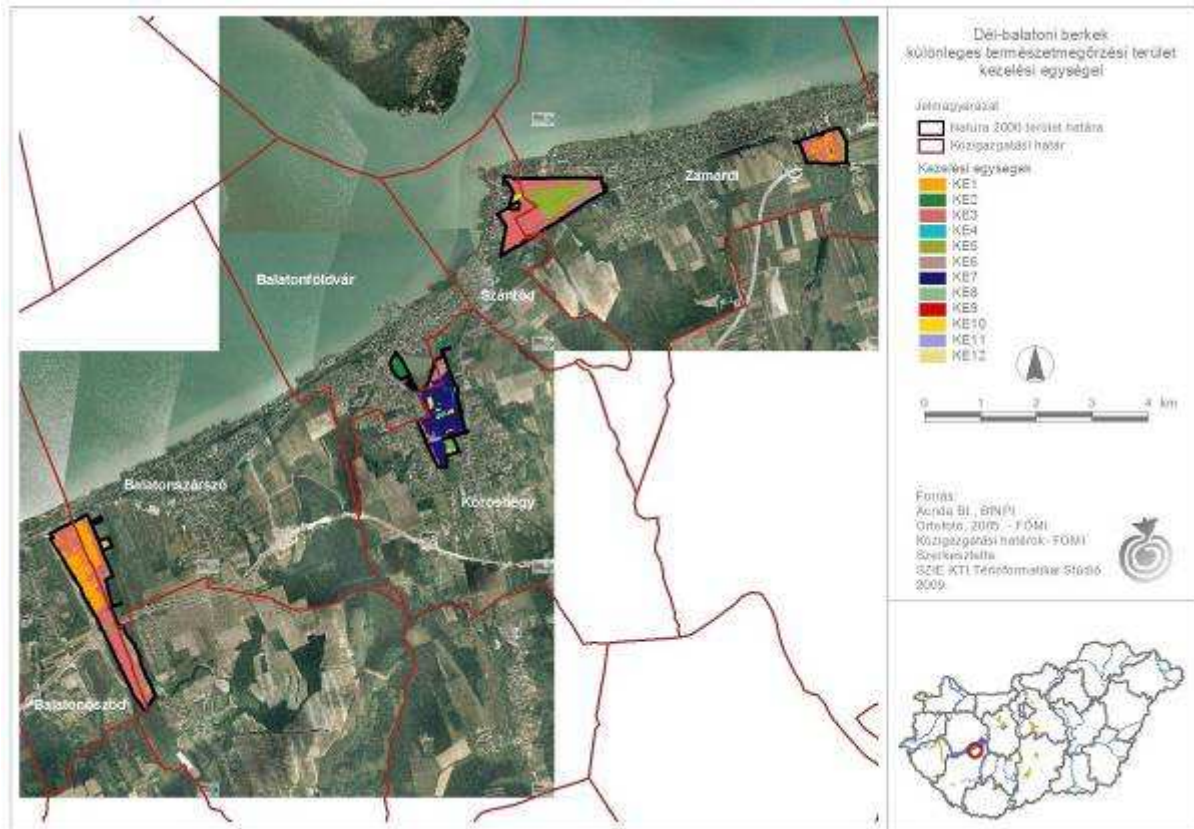
Dél-balatoni berkek

Különleges természetmegőrzési terület
HUDD20041

Kiterjedés: 463,15 ha
Elérhetőség: Balaton-felvidéki
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 8229 Csupak, Kossuth u. 16.
Telefon: 87/555-260

A Dél-balatoni berkek Natura 2000 terület Somogy megyéhez tartozik, a Balaton déli partján, Siófoktól nyugatra helyezkedik el. A kijelölt terület négy részterületre, „berekre” osztható. Az Őszi-berek Balatonőszöd, Szólád és Balatonszárszó közigazgatási területét érinti. A Balatonföldvári-halastó és a Kőröshegyi-rét Balatonföldvár és Kőröshegy települések területén fekszik. A „Brettyó” Szántód és Zamárdi, a Tóközi-berek pedig Zamárdi közigazgatási területén található.

A terület földrajzilag a Balatoni-medence és Külső-Somogy középtájához tartozik. Alapvetően síkvidéki táj, amelyet északról a Balaton, dél felől a somogyi dombok határolnak. A közösségi jelentőségű élőhelyek közül viszonylag kis területet foglalnak el a *sík- és dombvidéki kaszálórétek* (kb. 1,6%), a *tápanyagdús sekély tavak és holtmedrek hínárja* (kb. 1,6%), valamint a *puhafás ligeterdők, éger- és kőrsligetek, illetve láperdők* (kb. 1,1%). A terület a közösségi jelentőségű növényfajok közül a *kisfészkes aszat* állományait őrzi több részterületen. A közösségi jelentőségű állatfajok közül kiemelt érdemel néhány gerinces faj, például a *mocsári teknős*, a *nagy kócsag*, a *cigányréce*, a *barna rétihéja* és az *északi pocok* jelenléte, amely az élőhelyek legfőbb értékét adja.

A Dél-balatoni berkek nagy része még az 1800-as évek végén is természetes állapotú volt. A vízrajzi adottságok ekkorra azonban megváltoztak: megjelentek az első csatornák, és ennek következtében megnövekedett a kaszálók és a legelők területaránya. A 20. században egyre intenzívebb mezőgazdasági hasznosításra töre-

Kisfészkes aszat. Fotó: Bauer Norbert

kedtek, a vizenyős területeket lecsapolták, és halastavakat alakítottak ki. Az alacsony fekvésű, állandó vagy időszakos vízborítás alatt álló területeket az mentette meg a felszámolástól, hogy nagyüzemi mezőgazdasági művelésre nem voltak alkalmasak. A Natura 2000 területeknek ma is majdnem kétharmada édesvízi mocsár, közel egyharmada pedig természetes gyepek. Aktív tájhasználattal csak egyes részterületeken találkozhatunk: gyakori és intenzív kaszálás folyik a Kőröshegyi-réten és a Tóközi-berek keleti felének gyepterületein, a Balatonföldvári-tavon pedig extenzív halgazdálkodást folytatnak. A túlzottan gyakori kaszálás elszegényíti a gyepek rovarvilágát és a gyepek élőhelyek természeti állapota romlik. Ugyanakkor a kaszálás és a legeltetés elmaradása az özönnövények (pl. aranyvessző, ezüstfa) terjedéséhez vezet. Számos helyet a kiszáradás és a beépítés is veszélyeztet.

A Kőröshegyi-rét kaszálás után. Fotó: Kenyeres Zoltán

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A vízborította élőhelyeken *a vízborítás és a jelenlegi érintetlenség megtartása* az elsődleges természetvédelmi célkitűzés.
- » A kaszálással, legeltetéssel fenntartott területeken a *mozaikos, változatos területkezelés* biztosítja a természeti értékek megőrzését.

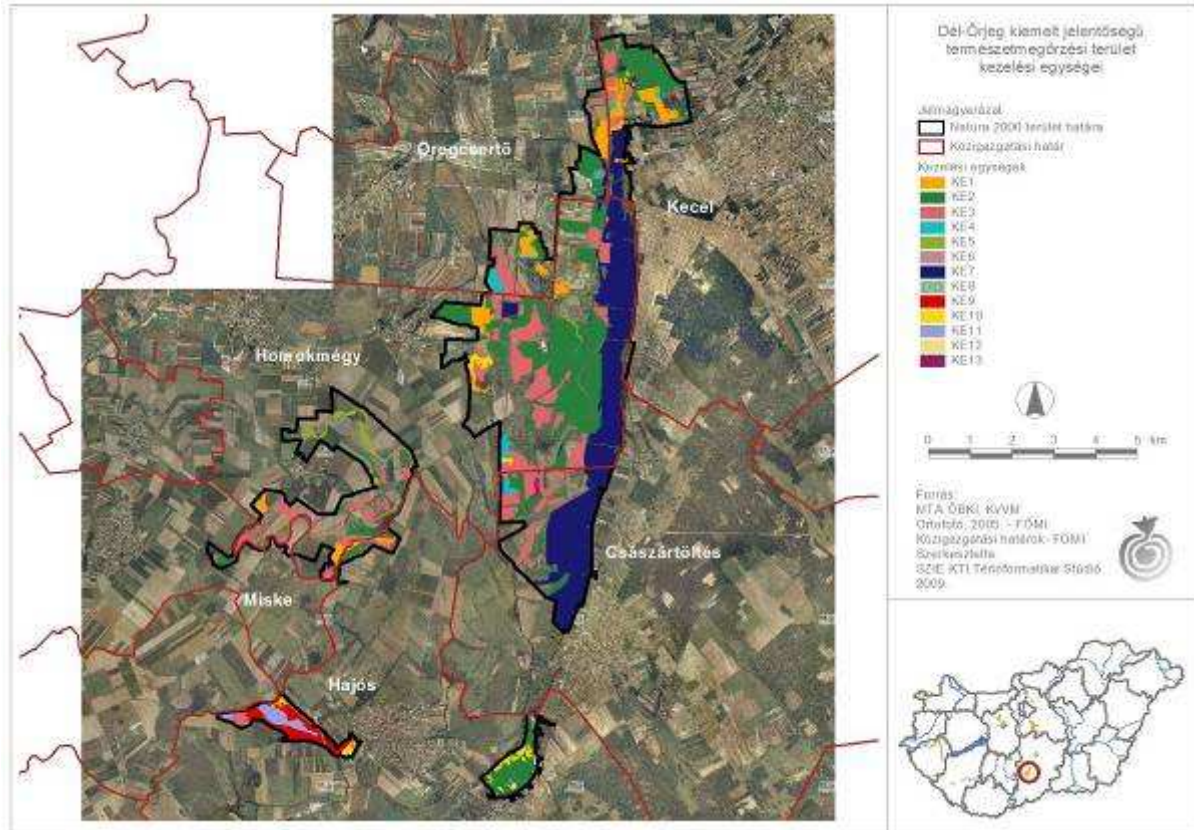
Dél-Őrjeg

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUKN20032

Kiterjedés: 4.571,75 ha
Elérhetőség: Kiskunsági Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 6000 Kecskemét,
Liszt F. u. 19.
Telefon: 76/482-611

A Dél-Őrjeg Bács-Kiskun megyében, Kalocsa szomszédságában található. A terület a Dunamenti-síkság déli részén fekszik, a Kalocsai-Sárköz földrajzi kistáj részét képezi. Területe hat település – Császártöltés, Hajós, Homokmégy, Kecel, Miske és Öregcsertő – külterületét érinti.

A Duna-szabályozás, illetve a Duna bal parti árterületének vízrendezése előtt a Dél-Őrjeg térségét évente két-háromszor is elöntötte a folyó. A vízrendezések megszüntették ugyan a táj felszíni vízbőségét, de az egykori folyóágak hálózata ma is kirajzolódik a domborzatban. A terület jelölő élőhelyei közül legnagyobb borítással az *ártéri mocsárrétek* élőhely-típus rendelkezik (17%). Kisebb területen figyelhetők meg az *eutróf sekély tavak és holtmedrek* (6,5%), a *kékperjés láprétek* (4%), a *keményfás ligeterdők*, a *puhafás ligeterdők*, *éger- és kőrsligetek*, s végül a *síksági pannon löszsztyepp*. A terület jelölő növényfajai a *kúszó celler* és a *kisfészkes aszat*. A számos jelölő állatfaj között megtaláljuk egyebek mellett az *apró fillércsigát*, a *hasas és a hosszúfogú törpecsigát*, a *nagy tűzlepkét*, a *vérfűhangyaboglárkát*, a *közönséges tarajosgőtét* (más néven dunai gőtét), a *mocsári teknőt*, a *lápi pócot*, a *réticsíkot* és a *vidrát*.

A Dél-Őrjeg egykor mocsaras területén jórészt külterjes állattartással hasznosították a gyepeket: főként szarvasmarhával legeltettek, de méneseket és juhnyájakat is láthatott az átutazó. Ebben az időszakban a lefűződött fokokban még rendszeresen

A Dél-Őrjeg egyik jelölő növénye, a kúszó celler. Fotó: Agócs Péter

halásztak, pákásztak. A mocsaras területek lecsapolása viszonylag rövid idő alatt ment végbe: 1871-ben alakult meg az első árvízmentesítő társulat, az 1930-as évekre pedig már a Dunavölgyi-főcsatorna és mellékágainak nagy része is elkészült. A vízvezetés után a kiszáradó gyepek elsősorban a juhtartásnak kedveztek, emellett nőtt a szántók területaránya is. Ma szántóföldi

Koratavaszi látkép a Dél-Órjegyben. Fotó: Kelemen Eszter

művelésben elsősorban búzát, kukoricát és olajos növényeket termesztenek. Kecel, Császártöltés és Hajós határában a szőlő- és gyümölcsstermesztés is jelentős, régi hagyományokkal bír. Az állattartás az 1970-es és '80-as években élte utolsó fénykorát, azóta az állatlétszám visszaesett. Bár a gyepek egy részét ma is legeltetik vagy kaszálják, sok helyütt találkozhatunk felhagyott, cserjésedő foltokkal, erdősítésekkel. A természeti értékek hosszú távú fennmaradását a folyamatos talajvízszint csökkenés és a kiszáradás mellett a tájidegen özönnövények terjedése és a gyepek cserjésedése veszélyezteti, helyenként azonban gondot okoz a helytelenül végzett kaszálás, legeltetés is.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » Az értékes lápterületek korábbi jó állapotának visszaállítása érdekében a legfontosabb teendő *a helyben képződő vizek megőrzése*, valamint a vízgazdálkodás szabályozásának átalakítása a természeti értékek védelmének megfelelően.
- » A láp- és mocsárréteken a kaszálás helyett a *sarvasmarhával történő legeltetés* kedvez jobban a közösségi jelentőségű védett élőhelyek és élőlények fennmaradásának.
- » Aktív természetvédelmi beavatkozást tesz szükségessé az *özönnövények terjedésének megfékezése* is. A nedves élőhelyeken a vízellátás biztosítása, illetve a szükség szerint kíméletes kaszálás vagy legeltetés, a löszgyepeken pedig a kaszálás fékezheti meg a gyomok terjedését.
- » Kívánatos továbbá a *tájidegen faültetvények fokozatos cseréje* őshonos fafajú állományokra, a *beékelődő szántóterületek visszagyepesítése*, illetve a lápi környezetnek megfelelő *természetszerű erdők kialakítása*.

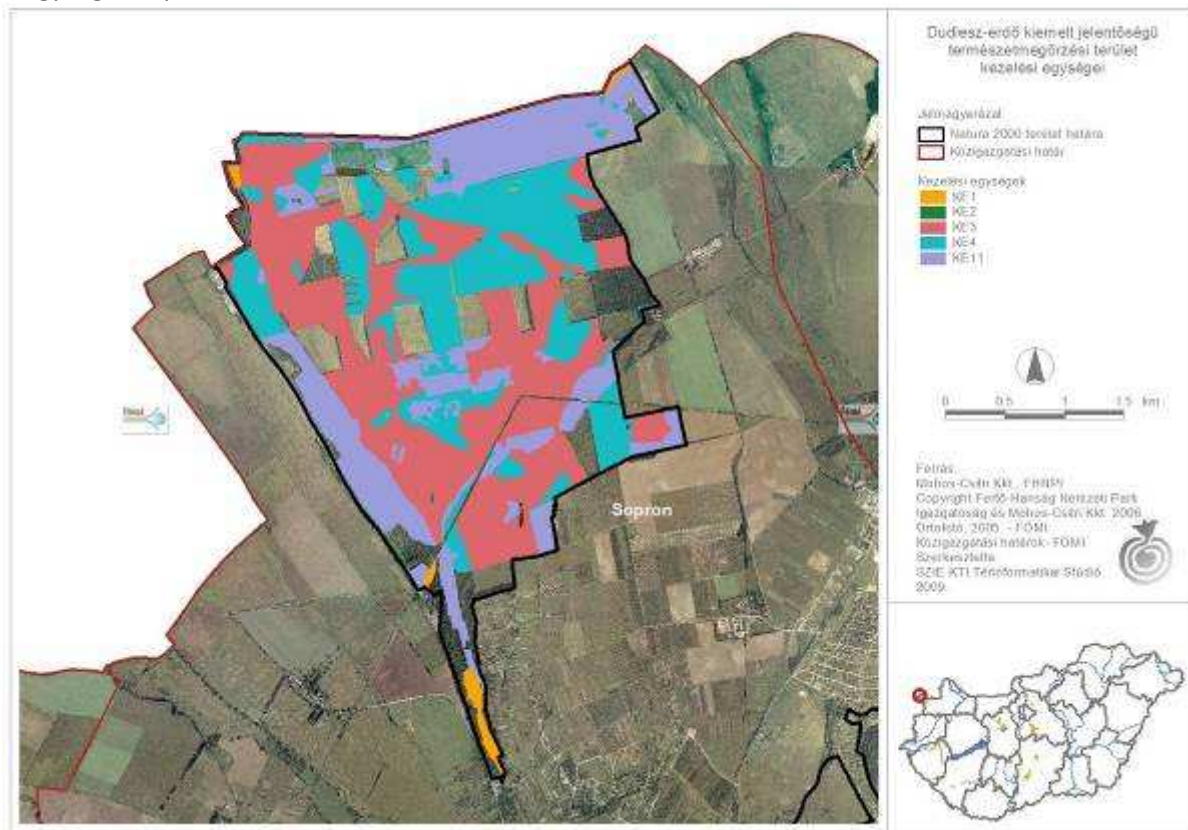
Dudlesz-erdő

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUFH20006

Kiterjedés: 1.092 ha
Elérhetőség: Fertő-Hanság
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 9435 Sarród,
Rév-Kócsagvár, Pf. 4.
Telefon: 99/537-620

A Dudlesz-erdő Győr-Moson-Sopron megyében, Sopron város határában, az osztrák-magyar államhatár mellett helyezkedik el. Földrajzilag a Fertőmelléki-dombsághoz tartozik, annak nyugati alegységét képezi. Déli szélén található a Bécsi-domb természetvédelmi terület.

Cseres-tölgyes. Fotó: Dr. Király Gergely Botond

A Dudlesz-erdő fő vonulata egy észak-nyugat – dél-kelet irányú gerinc, amely nyugatra, a Soproni-medence felé meredeken, míg keletre, a Kőhidai-medence irányába fokozatosan ereszkedik le. Állandó felszíni vízfolyása nincs, a területen állóvíz vagy forrás sem található. A Dudlesz-erdő nagyrészt erdővel borított, 1090 ha-os területéből 640 ha-on található közösségi jelentőségű élőhelyek. A magasabb platókon és délies oldalakon *pannon cseres-tölgyesek* (23%) találhatóak, amelyeket főleg északi fekvésben váltanak fel a *pannon gyertyános-tölgyesek* (34%). Ezen kívül kultúrerdők jellemzik a területet. A tölgyesek természetességi állapota jelenleg kimondottan jó. Kis kiterjedésben gyepek is megfigyelhetők (1%), amelyek három közösségi jelentőségű gyeptípus között oszlanak meg (*meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik, szubpannon sztyeppék, sík- és dombvidéki kaszálórétek*). Községi jelentőségű növényfaj a területen a *leánykőkörcsin*, közösségi jelentőségű állatfajok pedig a *nagy hőscincér*, a

szarvasbogár, a rézsikló, a zöld gyík, a fekete harkály, a közép fakopáncs, az örvös légykapó, valamint a különböző denevér-fajok.

A Dudlesz-erdő területének nagy részét mindig erdő borította, amit egészen a 19. század végéig jellemzően alacsony, 15-20 éves vágásfordulóval, tarvágásos üzemmódban hasznosítottak. Ez a fajta erdőhasználat és az erdei legeltetés vezetett oda, hogy főleg a gyengébb termőhelyeken nagy kiterjedésű tisztások jöttek létre. A világháborúkat követően a Dudlesz-erdő határszéli helyzetbe került, a volt műszaki határzár kettészelte az erdőt, így gyakorlatilag megközelíthetetlen volt. Mindazonáltal a 20. századtól kezdve az erdőhasználat egyre kíméletesebbé vált. A leromlott erdőfoltokat újratelepítették, amelynek következményeként előtérbe kerültek a nem őshonos fafajok (előbb a feketefenyő, majd a 20. század közepétől az erdei fenyő és az akác). Az élőhelyeket napjainkban veszélyeztető legfontosabb tényező a viszonylag nagy kiterjedésű, összefüggő tarvágásokat és mesterséges felújításokat alkalmazó erdőgazdálkodás, amely a magas vadlétszámmal párosulva az élőhelyek elszigetelődését, leromlását okozza. Az apró, de értékes gyepfoltokat elsősorban a cserjésedés és a beakácosodás fenyegeti, Sopron szomszédságában fekvő területeken pedig erős az urbanizációs nyomás is.

Fűzlevelű ökörszem. Fotó: Dr. Király Gergely Botond

Mindezek alapján az alábbi fő természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » *A kis kiterjedésben előforduló sziklagyepet érintetlenül kell hagyni.*
- » *A sík- és dombvidéki kaszálórétet kíméletes legeltetéssel vagy kaszálással kell hasznosítani.*
- » *A Pannon gyertyános-tölgyeseket a vágásos üzemmódból ki kell vonni és az erdőrészekben folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, száraló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódokat kell alkalmazni.*
- » *Az őshonos fafajokból álló, termőhelynek megfelelő erdőállományokat jelen formájukban fenn kell tartani, vagy a felújításukkor a természetes állapotukat meg kell tartani.*
- » *A tájidegen özőnfajokat az élőhelynek megfelelő módszerrel, cserjeirtással, vagy kaszálással vissza kell szorítani.*

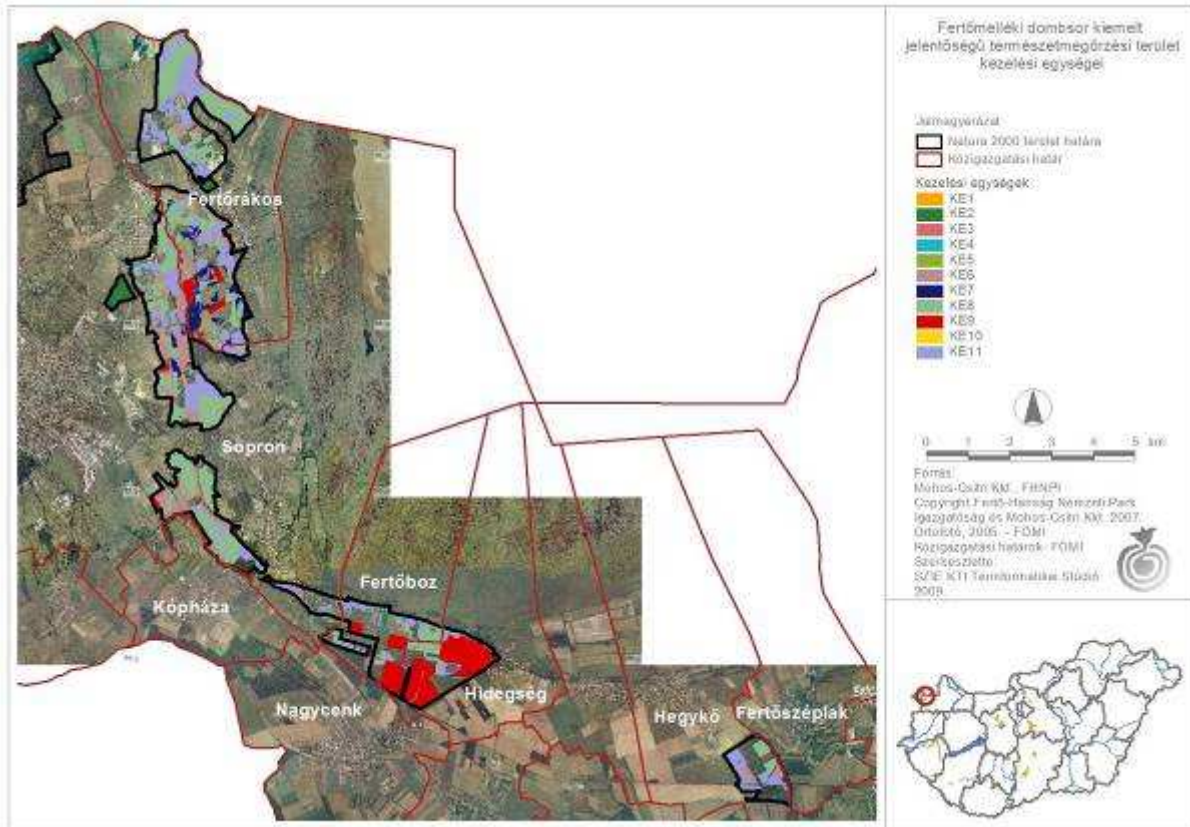
Fertőmelléki dombor

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUFH20003

Kiterjedés: 2.544 ha
Elérhetőség: Fertő-Hanság
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 9435 Sarród,
Rév-Kócsagvár, Pf. 4.
Telefon: 99/537-620

A Fertőmelléki dombor a Fertő-tótól nyugatra és délre futó alacsony dombvidék, Győr-Moson-Sopron megyében. A Natura 2000 terület öt település – Fertőboz, Fertőrákos, Hegykő, Hidegség és Sopron – közigazgatási területét érinti.

A Fertőmelléki dombor több tömbből felépülő, mozaikos terület, amelynek mai képét meghatározza a meszes alapkőzet és a korábbi tájhasználat. Földtani szempontból ez a Fertő-táj legváltozatosabb területe: a központi vonulatot uraló mészkő mellett homok és homokkő, valamint homokos kavicslerakódások találhatóak. A gazdag nyersanyagvagyonot jelzi a bányák nagy száma is.

A terület képét erdők (68%) uralják, ám a jó állapotú szárazabb gyepek aránya is figyelemre méltó. A közösségi jelentőségű élőhelyek közül legnagyobb kiterjedésűek a *pannon cseres-tölgyesek* (22%) és a *pannon gyertyános-tölgyesek* (10%). Szigetszerűen fellelhetők pannon molyhos-tölgyesek, ligeterdők és több száraz gyeptípus. A Fertőmelléki-dombor rejti az országos hírű Kistómalmi-láprétet is. A terület közösségi jelentőségű növényfajai közé tartozik a

A Nagy-sztyeppré Szárhalomnál. Fotó: Dr. Király Gergely Botond

boldogasszony papucs, a *hagymaburok* és a *leánykökörcsin*. A közösségi jelentőségű állatfajok közül a teljesség igénye nélkül kiemelhetjük a *piros szitakötőt*, a *díszes tarkalepkét*, a *törpesszender*t, a *nagy hőscincért*, a *vöröshasú unkat*, a *rézsiklót*, a *fekete harkályt*, az *örvös légykapót*, valamint több *denevérfajt*.

Boldogasszony papucs. Fotó: Dr. Király Gergely Botond

A terület képét meghatározó erdőket az 1800-as évek közepéig rövid vágásfordulójú sarjerdő gazdálkodás és erdei legeltetés jellemezte. A 19. századtól kezdődően vált egyre kíméletesebbé az erdőgazdálkodás, amely a vágáskor emelésében és a leromlott állományok (elsősorban nem őshonos fajokkal történő) felújításában öltött testet. Az erdőtől elhódított dombos területek többsége szőlővé vált, míg a mélyebb fekvésű részek gyepeit kaszálták vagy legeltették. Az élőhelyeket manapság leginkább veszélyeztető tényező a viszonylag nagy és összefüggő tarvágásokat és mesterséges felújításokat alkalmazó erdőgazdálkodás, amely a magas vadlétszámmal párosulva az élőhelyek leromlásához és elszigetelődéséhez vezethet. Az országos viszonylatban is kiemelkedően értékes gyepfoltokat elsősorban a cserjésedés és a beakócosodás fenyegeti.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A *kis kiterjedésű sziklagyep*ek megőrzése szinte kizárólag *természetvédelmi célú beavatkozások végzését igényli*, és az egyéb jellegű beavatkozásoknak is az élőhely megőrzését kell biztosítani.
- » A Kistóalmi-láprét, amely túlnyomó részt a *sík- és dombvidéki kaszálórét*ek élőhely-együttese, külön élőhely-rekonstrukciót igényel, a nádasodás és cserjésedés miatt. A kevésbé elnadasodott területrészekén kíméletes, évi egyszeri kaszálás szükséges, míg az erősen elnadasodott területrészen évi kétszeri kaszálás szükséges. A Kistóalmi-láprét felett (délre) található akácost folyamatosan át kell alakítani hazai fajokból (molyhos tölgy, kocsánytalan tölgy, gyertyán) álló erdővé.
- » Az *enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők*et a *vágásos erdőgazdálkodásból ki kell vonni*, erdőgazdálkodási beavatkozásra nincs szükség.
- » A *pannon gyertyános-tölgyes* állományok igen száraz és száraz típusait a *vágásos üzemmódból ki kell vonni*. Fahasználatra kizárólag egészségügyi okból kerülhet sor. A félszáraz és üde típusokat fokozatos felújítógással részben kell felújítani.

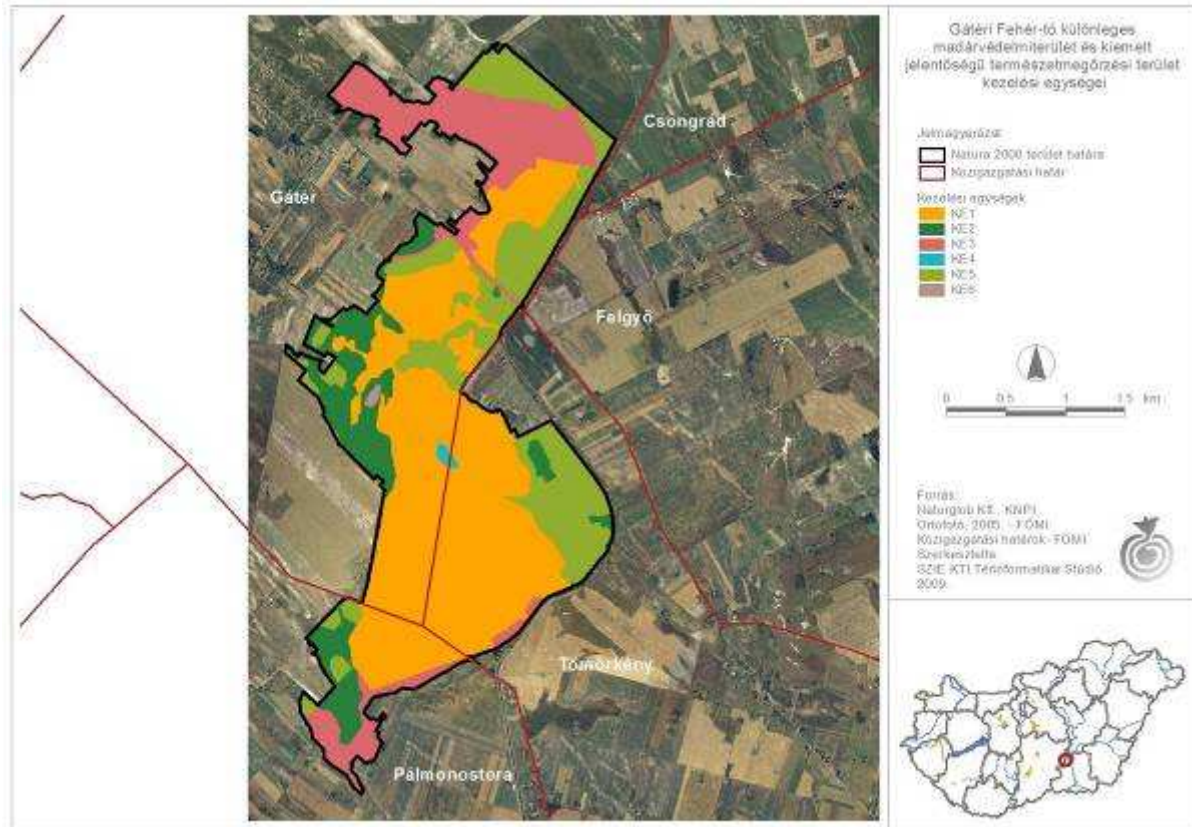
Gátéri Fehér-tó

Különleges madárvédelmi terület és
Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUKN30002

Kiterjedés: 815 ha
Elérhetőség: Kiskunsági Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 6000 Kecskemét,
Liszt F. u. 19.
Telefon: 76/482-611

A Gátéri Fehér-tó Bács-Kiskun megyében, a Duna–Tisza közti síkvidék délkeleti részén, Gátér, Pálmonostora és Tömörkény települések külterületén fekszik.

A Gátéri Fehér-tó vizét a 20. század elején megindult vízrendezést megelőzően a szikereken kívül jelentősebb természetes felszíni vízfolyások nem táplálták. Így őrizhette meg a terület a szikes tavak szikpadkákkal, vakszik foltokkal tűzdelt, jellegzetes képét. Jelölő élőhelye a terület több mint háromnegyedét (76,64%-át) borító *pannon szikes mocsarak és sztyeppék* kiemelt jelentőségű élőhely. A Fehér-tó számos közösségi jelentőségű és országosan védett állatfajnak ad otthont. A jelölő madárfajok között a teljesség igénye nélkül megemlíthetjük a *bölgömbikát*, az *üstökösgémet*, a *nagy kócsagot*, a *batlát*, a *kanalásgémet*, a *kékes rétihéját*, a *gólyatöcsöt*, a *gulipánt* vagy a *pajzsos cankót*. További jelölő állatfajok a *réti csík*, a *vöröshasú unka* és a *közönséges tarajos götte* (más néven dunai götte).

Pajzsos cankó. Fotó: Máté Bence

A fehérvízű szikes tóban a 19. századig kizárólag rendszeres halászati tevékenységet, a tavat övező gyepeken pedig külterjes állattartást folytattak. A tavat a 20. század elején kezdődő vízrendezések során lecsapolták, majd Kiskunfélegyháza felől tápanyagban gazdag vizet vezettek bele. Ez, valamint a

tó mellett fúrt artézi kutak beömlő vize fokozatosan megváltoztatta a tó szikes jellegét. A szarvasmarhával történő legeltetés az 1970-es évekig tartott, ekkortól felszámolták a nagyobb gulyákat, és a vízállásos területek legeltetése szinte teljesen megszűnt. A magasabb térszíneket és vakszikeket birkákkal legeltették. Csak az utóbbi egy-két évben változott meg a juhfélékkel való legeltetés túlzott aránya, s a szarvasmarha legeltetés hatására megkezdődött a tómeder elmocсарasodó területének megnyitása. Időközben megépült a tavat elkerülő csatorna is, így a szennyvíz tovább nem terheli a medret. A területet érintő legfontosabb veszélyeztető tényező ma a tájleptékű talajvízszint-csökkenés, és az ennek következtében fellépő kiszáradás, a vizes élőhelyek beszűkülése. Emellett továbbra is figyelmet érdemel a tó spontán feltöltődése, elmocсарasodása, valamint a legeltetés csökkenése okozta veszély.

Legelő szarvasmarha gulya a Fehér-tó területén.

Fotó: Molnár László

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A területet érintő legfőbb rehabilitációs intézkedés jelenleg *a vízgazdálkodás szabályozásának átalakítása a természeti értékek védelmének megfelelően*, amely elősegítheti a szikes tó természetes vízjárásának helyreállítását.
- » A vízháztartás helyreállításával egyidejűleg *a mederben található szerves anyag részleges eltávolítása és mocsári növényzet megnyitása* a fő cél. Ennek érdekében a szikes mocsárban „legelőt” kezelést javasolunk szarvasmarha, bivaly és mangalica sertések alkalmazásával. A tó körüli szikes gyepterületeken elsősorban a hagyományos, extenzív marha- és juhlegeltetés, másodsorban a kaszálás segíti a jelölő élőhelyek és fajok megőrzését.

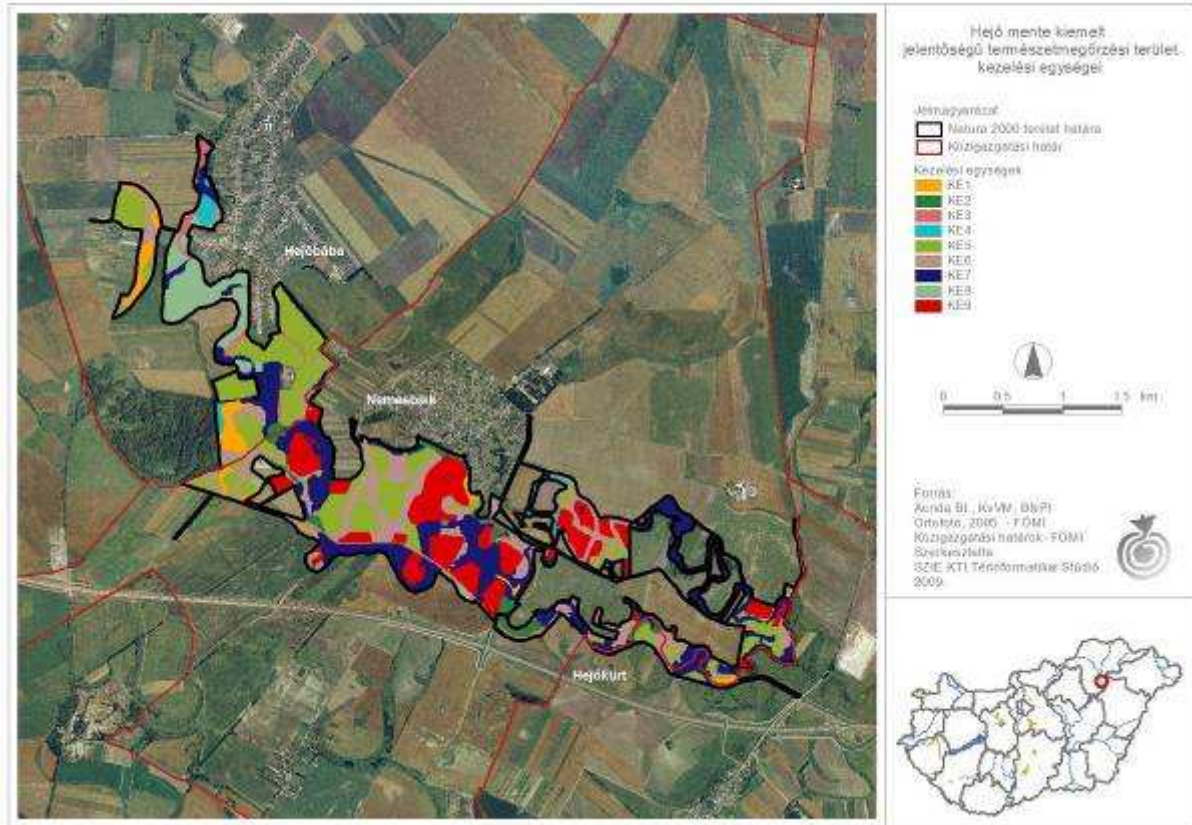
Hejő mente

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUBN20030

Kiterjedés: 463,08 ha
Elérhetőség: Bükki Nemzeti Park
Igazgatóság
Cím: 3304 Eger, Sánc u. 6.
Telefon: 36/411-581

A Hejő mente Natura 2000 terület Borsod-Abaúj-Zemplén megye déli részén található. Földrajzilag a Sajó-Hernád-sík kistájhoz tartozik, Hejőbába, Hejőkürt és Nemesbikk települések közigazgatási területét érinti.

A táj hullámos, illetve enyhén hullámos hordalékkúp-síkság, amit a folyók eróziójának hatására létrejött, alacsony völgyközi hátság és lejtők jellemeznek. A közösségi jelentőségű élőhelyek közül komoly területfoglalással vannak jelen az *enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők* (kb. 20,6%), valamint kis részesedéssel a *sík- és dombvidéki kaszálórétek* (kb. 1,6%) és a *keményfás ligeterdők* (kb. 0,9%). Községi jelentőségű faj szintű értéket a gerinctelen fajok (pl. *díszes légivadász, erdei szitakötő, szarvasbogár, díszes tarkalepke, nagy tűzlepke*) és a gerincesek (*lápi póc, mocsári teknős, barna rétihéja, kék vércse, fehér gólya, jégmadár, közönséges ürge*) között egyaránt szép számmal találunk.

Magassásos és mocsárrét élőhelykomplexum a Hejő mentén. Fotó: Kenyeres Zoltán

Fehér gólya. Fotó: Kenyeres Zoltán

Az évszázadokon át tartó fakivágás az őshonos tatárjuharos-tölgyesek és keményfa-ligeterdők (helyenként láperdők) visszaszorulását okozta. Ezzel egy időben kezdődött az arra alkalmas területek szántóföldi művelésbe vonása, ami hozzájárult a magasabb térszínekre egykor jellemző sztyeppnövényzet elszigetelődéséhez. A foltokban megmaradt gyepterületeket ma elsősorban birkával legeltetik, másutt kaszálják. A szántók kiterjedése szintén jelentős, azokon főleg búza, kukorica, árpa, napraforgó, repce és olajtök termesztése folyik. A ligetes, ártéri területeken valódi gazdálkodás, tájhasználat nem folyik.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A területen *az illegális égetést meg kell szüntetni.*
- » Mocsárrétek esetében a *mozaikos kaszálás*, magassárrétek esetében az *őszi tisztító kaszálás* hozzájárul a természetvédelmi értékek megőrzéséhez. A száraz gyepek kezelésére a *pásztoroló legeltetés* javasolt.
- » A szántóterületeken a *vegyszerhasználatot mérsékelni szükséges*, mivel a felhalmozódott vegyszerek bemosódás révén károsíthatják a környező, mélyebben fekvő vizes élőhelyeket.
- » A vízfolyások tekintetében a célkitűzés az ártéri területek, folyómedrek jelenlegi formájának megőrzése, illetve az azokat kísérő ligeterdők érintetlenül hagyása.

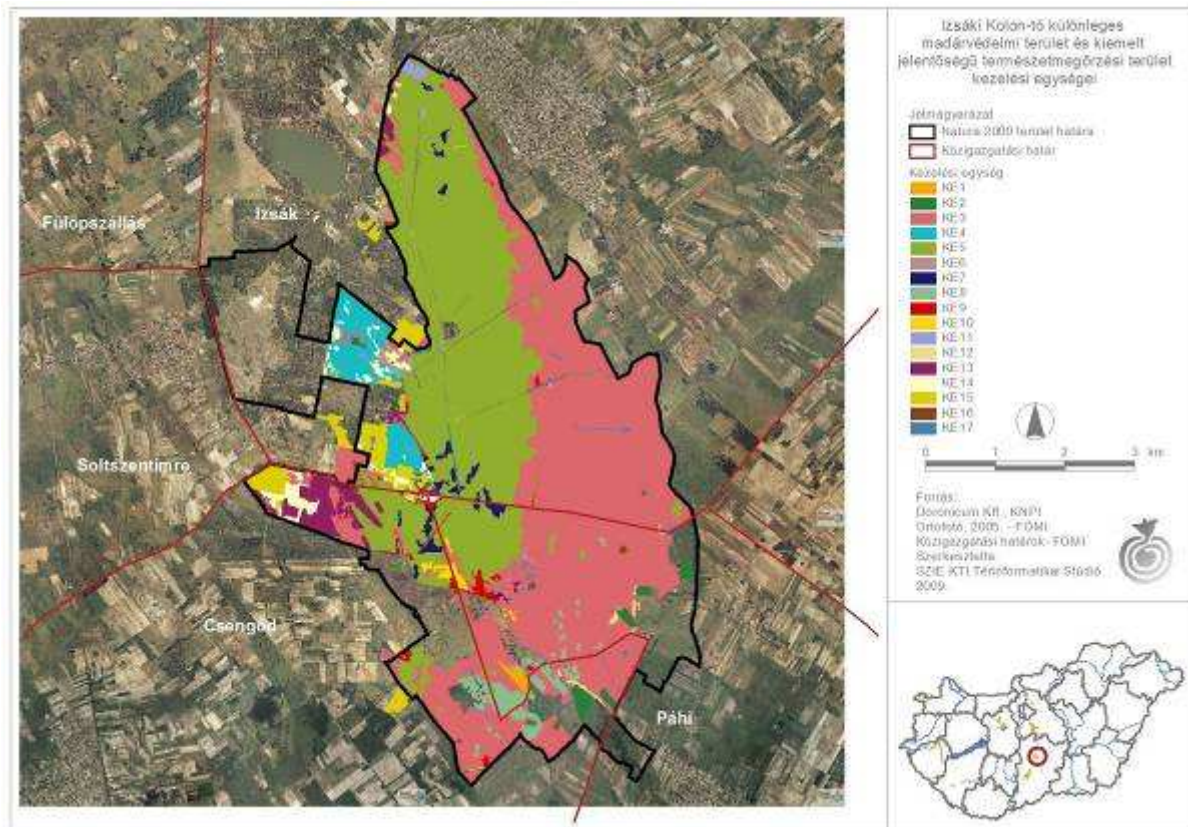
Izsáki Kolon-tó

Különleges madárvédelmi terület és
Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUKN30003

Kiterjedés: 3.578 ha
Elérhetőség: Kiskunsági Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 6000 Kecskemét,
Liszt F. u. 19.
Telefon: 76/482-611

A Kolon-tó Bács-Kiskun megyében, a Duna-Tisza közének középső részén, a Kiskunsági homokhát kistáján fekszik. Területe három település – Csengőd, Izsák és Páhi – külterületét érinti.

A terület a Duna-völgy és a Duna-Tisza közü Hátság határán fekvő változatos felszínű alföldi síkvidék. A tó nyugati oldala elég meredek, a keleti oldal lényegesen laposabb. A tó környékét változatos felszíni formakincs jellemzi: a garmadák, parabolabuckák és szélbarázdák akár 15-20 m-rel magasodnak a víz szintje fölé. A Kolon-tó jelölő élőhelyei közül legnagyobb borítással a *mocsárrétek*, illetve folyóvölgyek mocsárrétjei rendelkeznek, a terület mintegy 32%-át fedik le. Ezen kívül a megtalálhatók a *pannon homoki gyepek* (kb. 2,9%) és az *enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők* (kb. 2,7%). Kisebb kiterjedéssel fedezhetők fel a közepesen illetve erősen tápanyagdús tavak, a kékperjés láprétek, a meszes lápok télisással, a keményfás ligeterdők, valamint a pannon homoki borókás-nyarasok. A terület közösségi jelentőségű jelölő faja a *kisfészekű aszat*. A Kolon-tó legfőbb természetvédelmi értékét azonban a közösségi jelentőségű állatfajok rendkívüli gazdagsága adja. A közösségi jelentőségű madárfajok közül huszonöt faj található meg itt, többek között az

Tavaszi vízállás a Közös-erdőt határoló gyepeken.
Fotó: Kelemen Eszter

emblemikusnak számító *kanalagém* és *kerencsensólyom*. Emellett több mint ötven közösségi jelentőségű vonuló madárfajnak ad otthont a terület, köztük például a *piroslábú cankónak*, a *barátposzátának* és az *erdei fülesbagolynak*. Jelölő

Kanalagém család. Fotó: Túróczi Tiborc

állatfajok azonban nem csak a madarak közül kerülnek ki, fontos értéket képviselnek ugyanis a Kolon-tóban élő halak, hüllők, kételtűek és emlősök (pl. *lápi póc*, *mocsári teknős*, *vöröshasú unka*, *vidra*), valamint a gyepek rovarvilága (pl. *skarlátbogár*, *vérfű-hangyaboglárka*).

A terület 84%-a természetes vagy természetközeli állapotú, amelyből jelenleg a legnagyobb területet a gyepek (59,32%) foglalja el. A mezőgazdasági művelés alatt álló szántók területe 2%. Erdőművelési ágban van a terület 11,67%-a, azonban a fás vegetációval borított területek kiterjedése

ennél kisebb. A vizes élőhelyek és életközösségeik veszélynek vannak kitéve a belvíz elleni védekezés és az esetleges lecsapolás miatt. A tó természetes feltöltődése, az üledék felhalmozódása a tó élővilágát megváltoztatja. A tájidegen özönnövények terjedése a vizsgált terület szinte valamennyi élőhelyét veszélyezteti. A nagy kiterjedésű, mozaikok nélküli kaszálás a hozzájárul a gyepek elszegényedéséhez, és egyes védett növény- és állatfajok elszigetelődéséhez. A szántó művelési ágban lévő, de jelenleg felhagyott, a gypesedés különböző szakaszaiban lévő területek újrafeltörése elsősorban a regenerálódó területek élővilágát veszélyezteti.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » Elsődleges természetvédelmi célkitűzés, hogy *a terület vizes élőhely-együtteseinek jelenlegi természetességi állapota ne romoljon*, valamint hogy *fennmaradjon a homoki élőhelyek és ligeterdők alkotta természetes és állandóan változó mozaik*. Ehhez elengedhetetlen a tájidegen özönnövények terjedésének megakadályozása.
- » További célként fogalmazható meg a terület természeti értékeinek további fejlesztése, különösen *a tó élőhelyi sokféleségének növelése* nyílt vízfelület kialakításával, egy megszűnőben lévő természetességű élőhelyállapot visszaállításával.
- » *A homoki borókásokban az idegenhonos fafajok telepítését mellőzni kell*, valamint ezen erdők tisztásain, a kopáros élőhelyeinek teljes háborítatlanságát kell biztosítani.
- » *Az enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdőket a vágásos erdőgazdálkodásból ki kell vonni*, erdőgazdálkodási beavatkozásra nincs szükség.

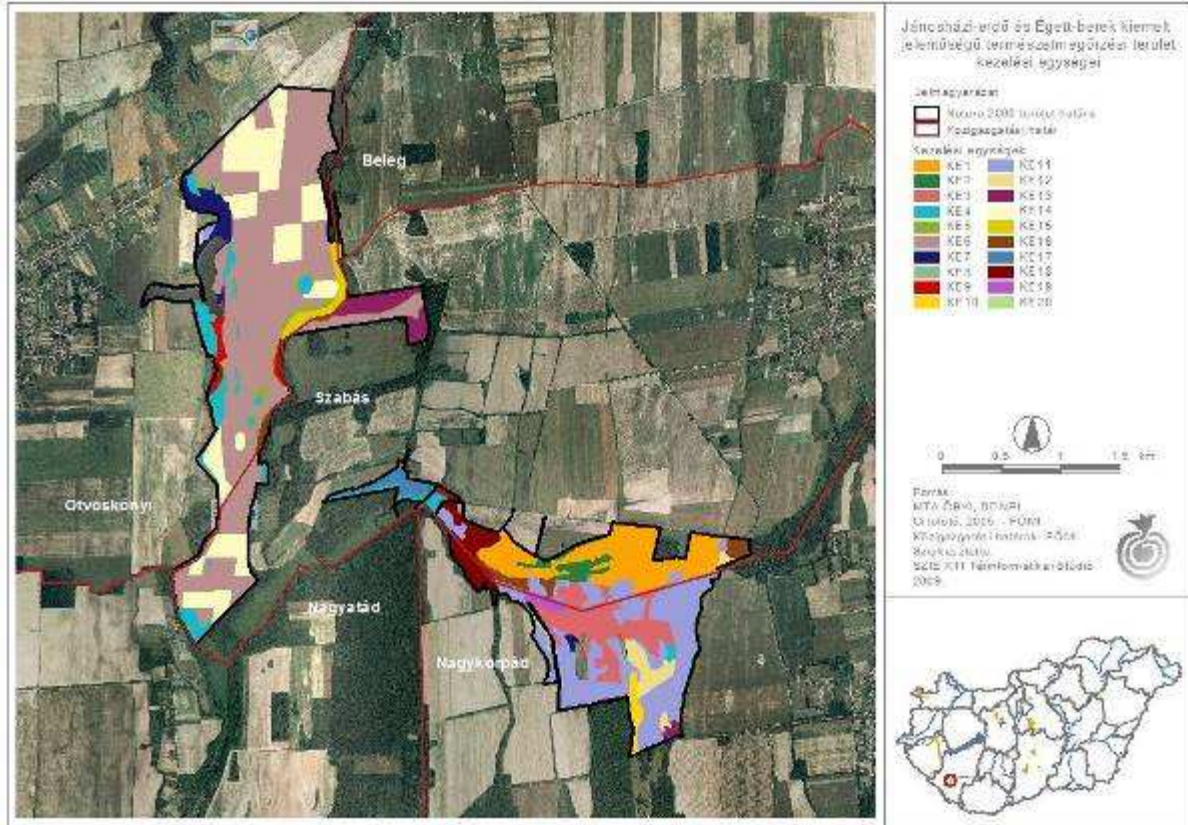
Jánosházi-erdő és Égett-berek

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDD20014

Kiterjedés: 591 ha
Elérhetőség: Duna-Dráva
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 7625 Pécs, Tettye tér 9.
Telefon: 72/517-200

A Jánosházi-erdő és Égett-berek Somogy megyében, Nagyatád szomszédságában található. Négy település – Beleg, Nagykorpád, Ötvöskónyi és Szabás – közigazgatási határát érinti.

A kijelölt terület a Belső-Somogyi Homokvidéken található, a Drávába ömlő Rinya vízgyűjtőjének felső szakaszán. A Jánosházi-erdőként megjelölt részterülete értékes, természetközeli erdei életközösségeknek ad otthont. Az Égett-berek területrész a lápkataszterben szereplő, védett láp, amely ritka védett növényfajokat rejt, mint pl. a tőzgepáfrányt, a békaliliomot, a lápi csalánt és a fekete ribiszkét. A közösségi jelentőségű élőhelyek közül legnagyobb felszínborítással az *illír gyertyános tölgyesek* rendelkeznek (kb. 34,5%). A területen kisebb kiterjedésben megtalálhatók még *mocsárrétek* illetve folyóvölgyek mocsárrétjei, *enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők*, *kékperjés láprétek*, valamint *keményfás ligeterdők*. Fontos természetvédelmi értéket képviselnek ugyanakkor a jelölő állatfajok, amelyek között megtaláljuk a *mocsári teknőst*, a *közönséges tarajos gőtét*, a *vöröshasú unká*, a *szarvasbogarat* és a *nagy hőscincért*. További fontos közösségi jelentőségű állatfaj az impozáns megjelenésű nagy tűzlepke.

A vöröshasú unka a terület egyik legértékesebb védett állata. Fotó: Tirpák Gábor

A 18. században készült térképek a Jánosházi-erdő és Égett-berek Natura 2000 terület nyugati részén nagy kiterjedésű, összefüggő erdőket és a Rinya mentén vizenyős-mocsaras foltokat ábrázolnak. Ezzel szemben a keleti részterületet alapvetően mocsaras, rétekkel, erdőfoltokkal tarkított területként mutatják be, ahol valószínűleg jelentős lehetett a legeltető állattartás. A táj jelenlegi arculatát alapvetően befolyásolja az erdőgazdálkodás. Az erdőgazdálkodók főként tarvágásos-ültetési erdőgazdálkodást folytatnak. Az erdők és a környező vadföldek jelentős nagyvadállományt tartanak el. A közeli halastavakban halgazdálkodás folyik. A terület élőhelyeinek legfontosabb veszélyeztető tényezője ma a talajvízszint csökkenése, ami elsősorban a folyószakaszok kotrása és mélyítése, valamint a belvíz elvezetése miatt jelentkezik. További veszélyeztető tényező a helytelen erdősisítés (mocsárrétek beerdősítése, nem őshonos fajok alkalmazása), valamint az erdőterületek intenzív művelése. A mezőgazdálkodás és a halastavi gazdálkodás, úgy tűnik, nem jelent túlzott veszélyt a természeti értékekre. Tekintettel arra, hogy az Égett-berek területén természetvédelmi szempontból is kívánatos lenne a legelő állatállomány visszakerülése, lehetőség adódik a helyi állattartók és a természetvédelem együttműködésére.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A jelentős természetvédelmi értéket képviselő élőhelyek és fajok hosszú távú fennmaradása érdekében elengedhetetlen a terület szárazodásának megállítása. Ezért *minden olyan beavatkozás kerülendő, ami a terület vízkészlet-megtartó képességét rontja.*
- » Az erdőterületek vonatkozásában kívánatos az *őshonos fajokra épülő, környezetkímélő módszereket alkalmazó erdőgazdálkodás* megvalósítása, amely lehetőség szerint mellőzi a nagy kiterjedésű tarvágásokat, és a telepítést megelőző teljes talaj-előkészítést, tuskózást.
- » A teljes terület vonatkozásában szükséges a *tájidegen özönnövények* (elsősorban az aranyvessző fajok) agresszív *terjedésének megakadályozása*, a gyepek rendszeres kezelése.

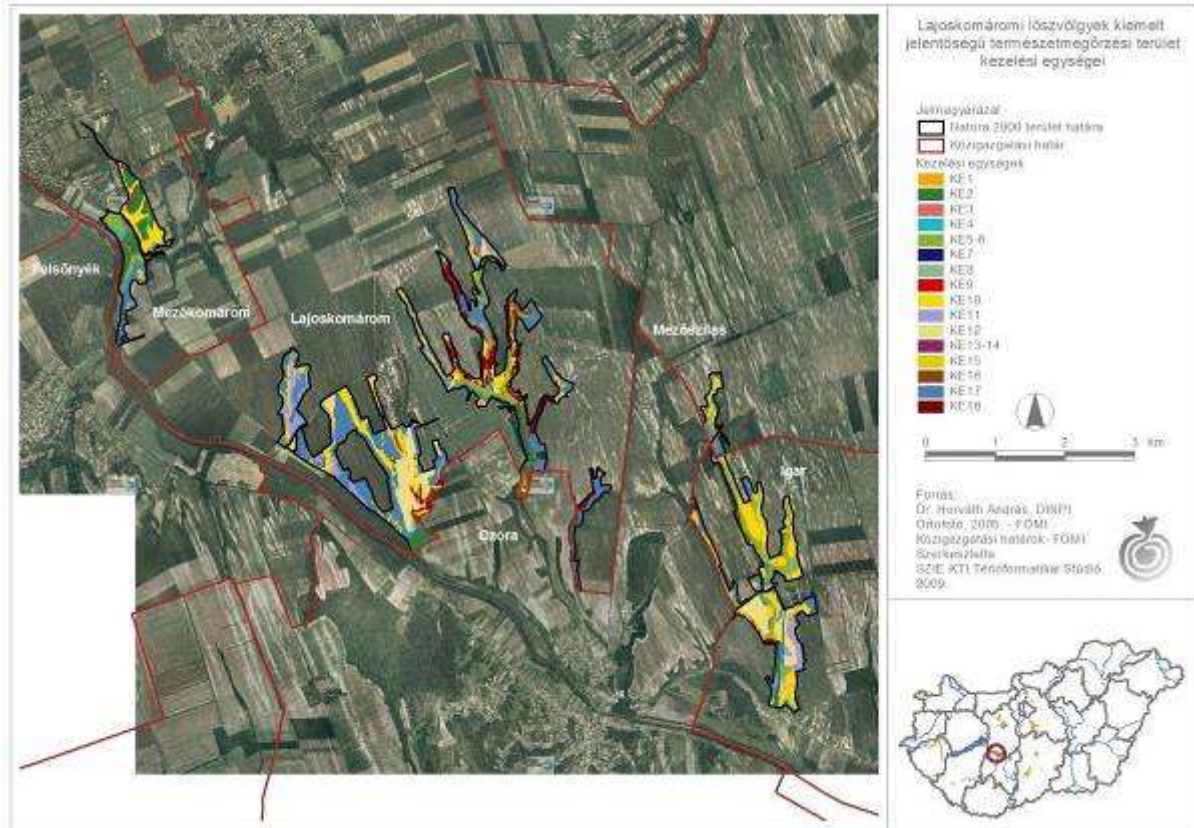
Lajoskomáromi löszvölgyek

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDI20031

Kiterjedés: 832 ha
Elérhetőség: Duna-Ipoly Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Telefon: 1/391-4610

A Lajoskomáromi-löszvölgyek a Nyugat-Mezőföld löszplatójának Sióra lefutó ágas-bogas völgyeit foglalja magában. Részterületei Fejér megye déli határán fekszenek, és Igar, Lajoskomárom, Mezőkomárom, Mezőszilas és Ozora települések közigazgatási területét érintik.

A völgyek kialakulása a lösz lepusztulási jelenségeivel kapcsolatos. A szivárgó csapadékvíz fellazítja a kőzet szerkezetét, így a lösztábla belsejében üregek, a felszínén árkok jönnek létre, amelyek beszakadásával, mélyülésével alakulnak ki a völgyek. Nagyrészt a lösz változatos felszíni formakincse tette lehetővé, hogy a rajta kialakuló növényvilág azonos éghajlati viszonyok között is több típus jellegzetességeit mutassa. A jelölő élőhelyek közül legnagyobb területfoglalással a *síksági pannon löszgyepek* élőhely bír (közel 22,6%), s szintén jelentős az *ártéri mocsárrétek* borítása (9,4%). Kisebb, de országos viszonylatban jelentős kiterjedésben megtalálhatók a területen az *euro-szibériai erdősztyepp-tölgyesek*, és jellemzőek a *szálkaperjés-rozsnokos xeromezofil (szárazságot jól tűrő) gyepek*, valamint a *kontinentális cserjések*. A jelölő növényfaj a területen a *leánykőröcsin*, míg az állatfajok közül említést érdemel a *tövisszűrő gébics*. A gazdag növényvilág fajsintű értékei közül kiemelhetjük még a fokozottan védett *bugás veronikát*, illetve

Félszáras lösz sztyeppré. Fotó: Dr. Horváth András

Magyar zergevirág. Fotó: Dr. Horváth András

számos védett növényünket, például a törpemandulát, a tarka nősziromot, a magyar zergevirágot, vagy a sárga lent.

A területen már a 19. században is jelentős szántóföldi gazdálkodás folyt, a Siót azonban kiterjedt lápok, mocsarak kísérték, a völgyek környezetében pedig legelők és lösztölgyesek voltak akkoriban. Az idő múlásával egyre több területet szántottak fel, ami alól a meredek domboldalak és a szűk völgyek képeztek kivételt. Bár a tájatalakulás következtében az értékes erdőssztyepp élőhelyek elszigetelődtek és kiterjedésük is csökkent, a Lajoskomáromi-löszvölgyek területén a mai napig megtalálhatók lösztölgyes erdők, cserjések és gyepek maradványfoltjai, amelyek még őrzik az eredeti növényvilág ritkaságait. A gyepek fennmaradását a kökény és a galagonya terjedése, a szántóföldekről bemosódó növényvédőszeres és műtrágyák felhalmozódása veszélyezteti, a tölgyelegyes erdőket pedig elsősorban az idegenhonos fajokkal történő erdőszítés, az erdők letermelése, valamint az inváziós növények terjedése.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A gyepek esetén javasolt a *juhokkal történő, megfelelő mértékű legeltetés* fenntartása. Ahol még erdőssztyepp mozaikok találhatóak, ott különös gondot kell fordítani a mozaik elemeinek fenntartására, a térbeli átmenetek megőrzésére.
- » A lösztölgyesek maradványfoltjainak felső lombkoronaszintjében gyakran az akác és/vagy az ostorfa uralkodik. Ezekben a foltokban szükség van *a tájidegen fajok cseréjére*. Gondoskodni kell továbbá az őshonos cserjék állományának természetes mértékű megerősödéséről, egyúttal az inváziós növényfajok eltávolításáról.

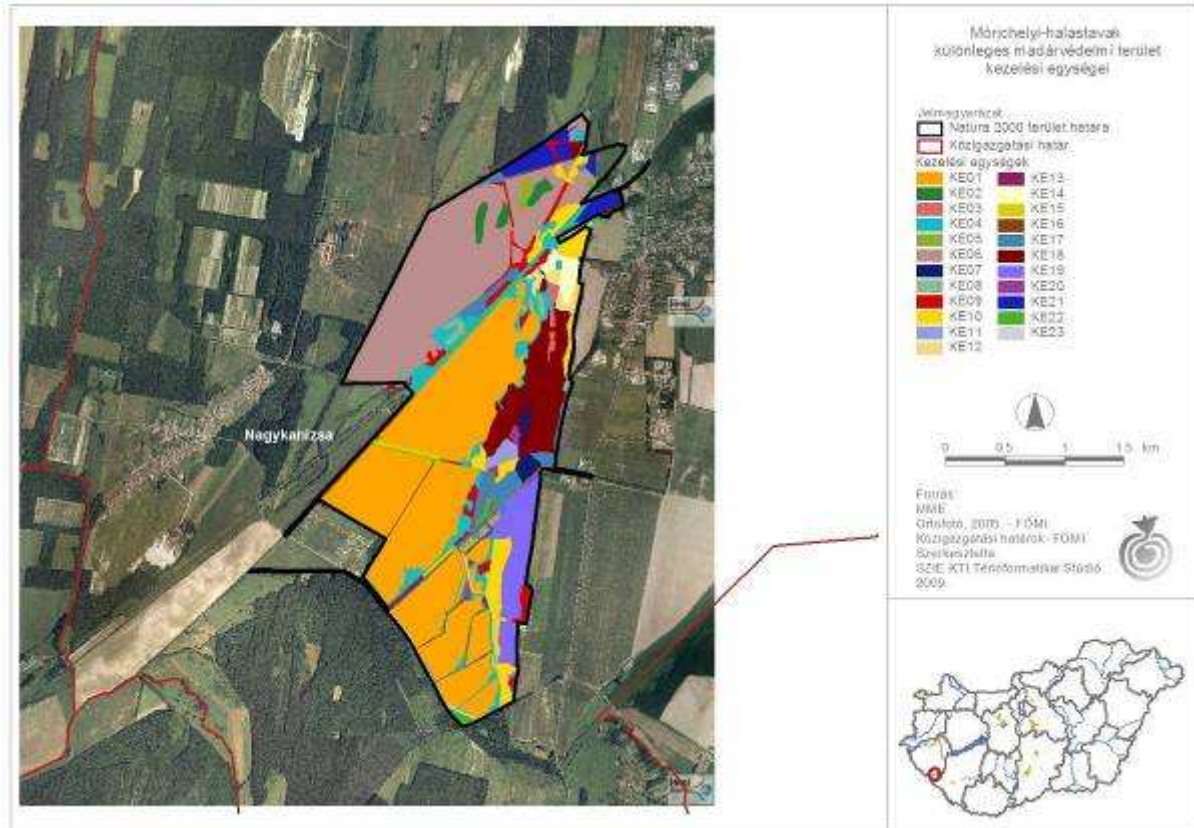
Mórichelyi-halastavak

Különleges madárvédelmi terület
HUBF10001

Kiterjedés: 651 ha
Elérhetőség: Balaton-felvidéki
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 8229 Csupak, Kossuth u. 16.
Telefon: 87/555-260

A Mórichelyi-halastavak Natura 2000 terület Zala megyében, a Principális-völgy kistáj déli részén helyezkedik el, a jelenleg Nagykanizsához tartozó Miklósfa közigazgatási területét érinti.

A terület központi részét elfoglaló halastórendszer a Kis-Balaton után Zala-megye egyik legfontosabb madárélőhelye. A tavak északkeleti partvonala mentén, a természetes tómeder partján elhelyezkedő Szennyesi-berek botanikai szempontból kiemelt érték. A tórendszert a Bakónaki-patak és a Szaplányosi-határárok vize táplálja. A közösségi jelentőségű élőhelyek közül a legnagyobb területfoglalással a *természetes eutróf (tápanyagban gazdag) tavak* (36,4%) és a *sík- és dombvidéki kaszálórétek* (21,5%) vannak jelen, kisebb kiterjedésben azonban további élőhelyek is megtalálhatók, pl. az *enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők* és a *keményfás ligeterdők*. A terület legfőbb értékét adó közösségi jelentőségű, jelölő fajok a *cigányréce*, a *bakcsó*, a *réti sas* és a *barna réti héja*. További közösségi faj szintű értékeket találhatunk az ízeltlábúak (pl. *nagy hőscincér*, *szarvasbogár*), a kételtűek (pl. *dunai gőte*, *vöröshasú unka*), a madarak (pl. *fekete gólya*, *nagy kócsag*, *jégmadár*), valamint az emlősök (pl. *közönséges denevér*, *vidra*) között.

Cigányréce. Fotó: Simay Gábor

A Principális-csatorna völgyében gazdasági hasznosítás a völgyfenéki területeken a 19. századig gyakorlatilag nem volt, a mocsárvidék meghódítása 1906-ban kezdődött. A Móríchelyi-halastavak rendszerét az 1920-as években kezdték el kialakítani völgyzáró gát segítségével, egy korábbi vizenyős-mocsaras területen. A 9 termelő- és 22 teletőlőből álló halastórendszer állami tulajdonban van, a Balatoni Halászati Zrt. folytat rajta tógazdálkodást (a tórendszer privatizációja jelenleg zajlik). A környező gyepeken a legeltetés megszűnt, egyes területeket kaszálással hasznosít a miklósfai szövetkezet utódszervezete. A területen megfigyelhető veszélyeztető tényezők közé sorolhatjuk az özönnövények (elsősorban az aranyvessző) terjedését, a gyepterületek

A Móríchelyi-halastavak tórendszere. Fotó: Králl Attila

beszántását, beerdősítését, vagy a felhagyás miatt jelentkező cserjésedését, helyenként a kiszáradást és a szerves trágya felhalmozódását, s végül a halgazdálkodással összefüggő zavaró hatásokat (pl. madarak riasztása).

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A terület természeti értékei a megfelelő gazdálkodási gyakorlatnak köszönhetően maradtak fenn, *az extenzív halgazdálkodás és gyephasznosítás fenntartása ezért továbbra is javasolt.*
- » Ennek keretében hínárvágással kell foltonként minimum 2 hektár, maximum 5 hektár nyílt vízfelületet kialakítani.
- » Az idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.
- » Továbbá a halastavakat elválasztó gátak és csatornák növényzetét egy kaszanyom szélességben szabad kaszálni középen, hogy mindkét oldalon maradjon legalább 1-1 m kaszátlan sáv.
- » Az özönnövények terjedésének megakadályozása céljából kívánatos a jelenleg nem használt *gyepek extenzív kaszálása vagy legeltetése.* Szintén fontos a gyepek megóvása a beszántástól, beerdősítéstől. Az erdőterületek természetességi állapotának megőrzése kíméletes erdőgazdálkodási gyakorlattal lehetséges.

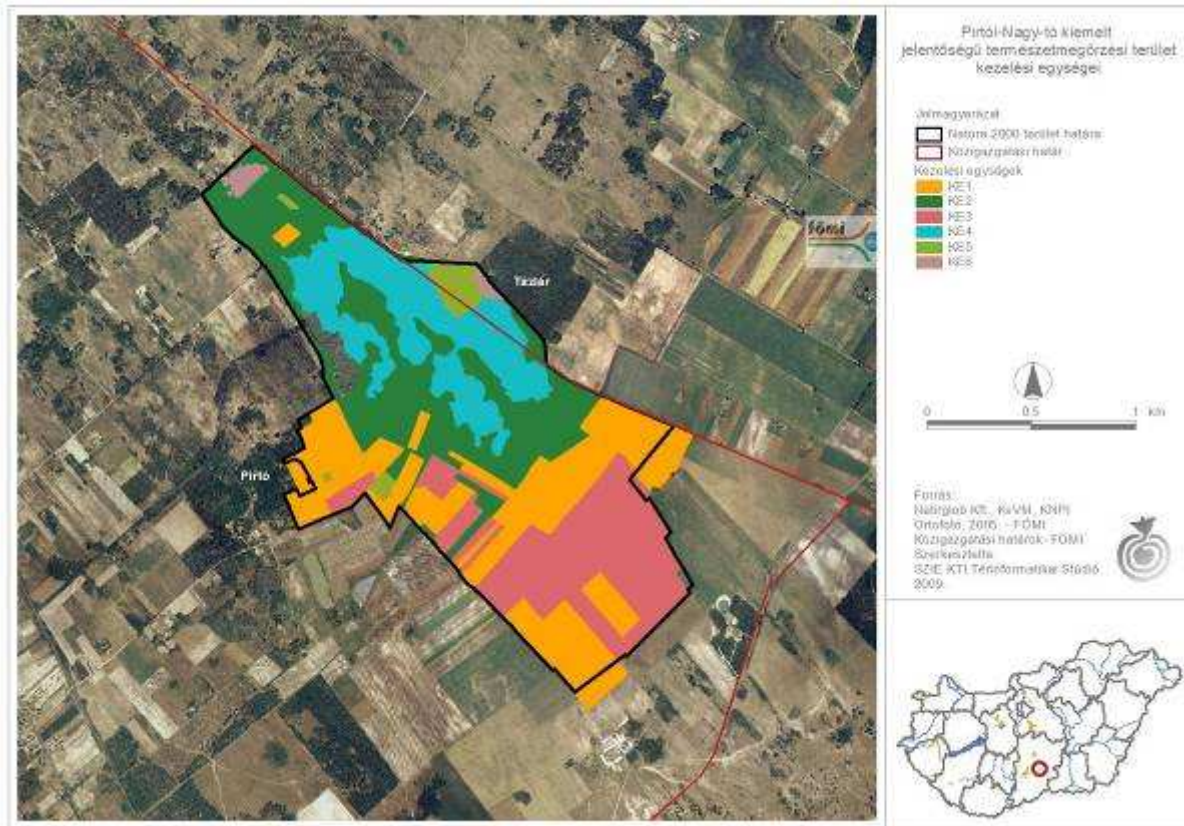
Pirtói-Nagy-tó

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUKN20030

Kiterjedés: 256 ha
Elérhetőség: Kiskunsági Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 6000 Kecskemét,
Liszt F. u. 19.
Telefon: 76/482-611

A Pirtói-Nagy-tó Bács-Kiskun megyében, a Duna–Tisza homokhátság déli részén, Pirtó és Tázlár települések külterületén fekszik.

A Duna–Tisza közti hátság felszínének jelentős részét borító futóhomokot az egykori Duna-völgyből az uralkodó észak-nyugati szél hordta a Hátságra, és rendezte észak-nyugat–dél-kelet irányú buckasorokba. A buckaközökben nedves, vízállásos mélyedések, helyenként szikes tavak, tómedrek alakultak ki. Ezek közé tartozik a Pirtói-Nagy-tó is, amelynek jelölő élőhelye a kijelölt terület negyedét (25,85%-át) borító *pannon szikes mocsarak és sztyeppék* kiemelt jelentőségű élőhely. További közösségi jelentőségű élőhelyek az *ártéri mocsárrétek* (kb. 16,6%) és a *kékperjés láprétek* (0,39%). A terület jelölő növénye a *kisfészű aszat*. A jelölő állatfajok között megtaláljuk a *réti csíkot*, a *vöröshasú unkat*, a *közönséges tarajos gőtét* (más néven dunai gőtét), valamint a hüllők közül a *mocsári teknőst*.

A Pirtói-Nagy-tó térségében az első katonai felmérés térképei összefüggő víztükrű tavat, ahhoz kapcsolódó kiterjedt nádas, hatalmas legelőket és állattartó szállásokat ábrázolnak a 18. század második felében. A szántóföldi növénytermesztés az évszázadok folyamán fokozatosan nyert teret a térségben: előbb a napóleoni háborúk okozta gabonakonjunktúra, majd az 1950-es évektől a szövetkezeti rendszer keretében beindult nagyüzemi modernizáció és a talajvízszint

A Pirtói-Nagy-tó jelölő állatfaja, a mocsári teknős. Fotó: Molnár László

folyamatos csökkenése adott lendületet a gyepek feltörésének. A Pirtói-Nagy-tó területén jelenleg nyílt vízfelület nem található, a nagy kiterjedésű nádas egy részét még aratják, bár a tartós szárazság miatt a nádgazdálkodás is visszaszorulóban van. A helyi gazdálkodók a környező gyepeket birkával és

Frissen vágott nád tél végén, a tómeder északi oldalán. Fotó: Kelemen Eszter

szarvasmarhával legeltetik, helyenként kaszálják. A kisparcellás szántóföldeken elsősorban rozsot, árpát, lucernát termesztenek téli takarmánynak és abraknak. A területet érintő legfontosabb veszélyeztető tényező a Kiskunság térségében közismert, tájleptékű talajvíz-szint-csökkenés, és az ennek következtében fellépő kiszáradás, a vizes élőhelyek beszűkülése. A tó mezőgazdasági szegélyterületei mellett csatornázások történtek, ami hozzájárul a terület szárazodásához. További veszélyeztető tényezőt jelent a gazdálkodói tevékenységek némelyike, például a gyepek feltörése, a helytelen módon végzett kaszálás, vagy a tájidegen fafajokkal történő erdősítés.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A területet érintő két legfontosabb táj-rehabilitációs intézkedés a *szántóterületek visszagyepesítése*, továbbá a *tartós vízhiány megszüntetése*. A korábbi vízháztartás helyreállításával, a záródó nádasok megnyitásával a tó egykori arculata térhet vissza.
- » A jelölő élőhelyek, valamint a visszagyepesített területek természetközeli kezelése és fenntartása céljából elsősorban a *hagyományosan extenzív legeltetés javasolt*, de az *értékmegőrző kaszálás* is fontos beavatkozás a hosszú távú megőrzés érdekében.

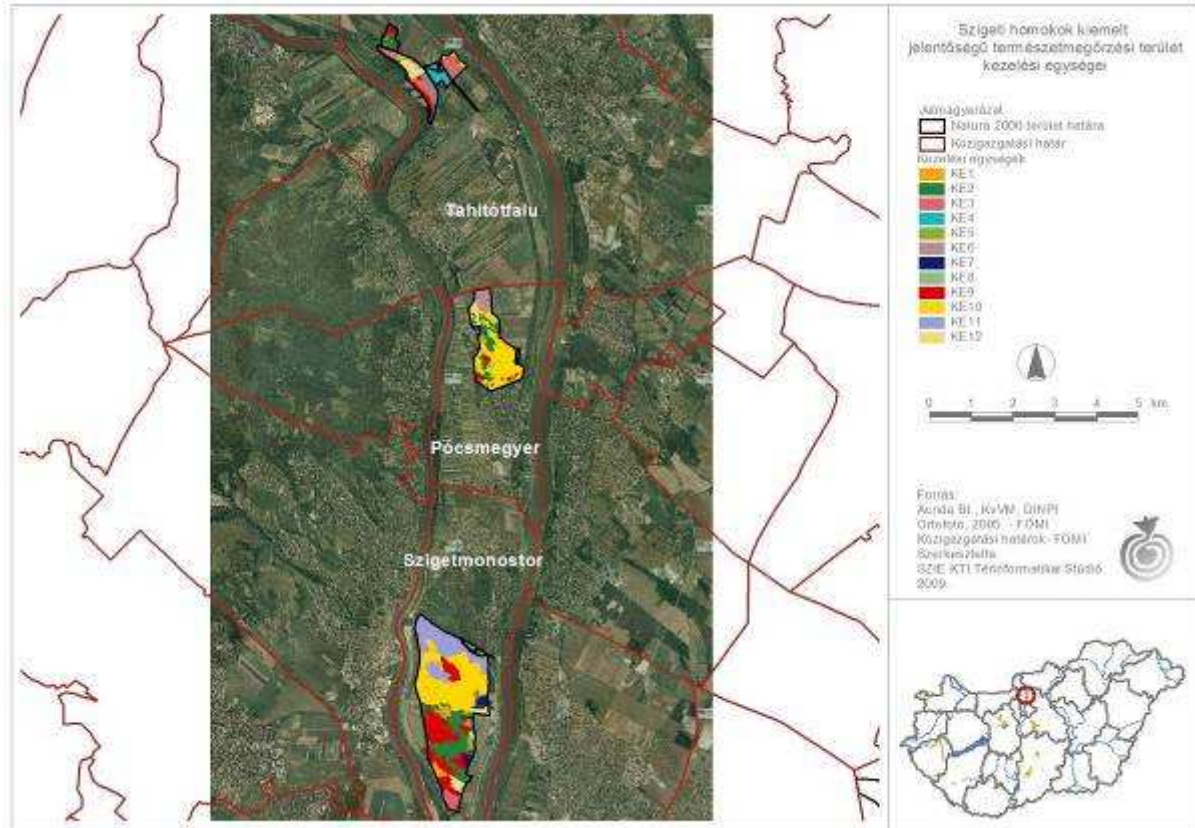
Szigeti homokok

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDI20047

Kiterjedés: 788,59 ha
Elérhetőség: Duna-Ipoly Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Telefon: 1/391-4610

A Szigeti homokok Natura 2000 terület a Vác-Pesti-Duna-völgy (Duna menti síkság) földrajzi kistájhoz tartozik. Három részterülete Pest megyében, Szigetmonostor, Tahitótfalu és Pócsmegyer települések közigazgatási területein található.

A táj domborzatát tekintve enyhén hullámos ártéri síkság. Jellegzetes felszínformák a szél által formált maradékgerincek és szélbarázdák. A szélbarázdákból kifújó homok a sziget keleti részén lepelhomok formájában halmozódott fel. A közösségi jelentőségű élőhelyek közül komoly területfoglalással vannak jelen a *pannon homoki gyepek* (kb. 19,8 %) és kis részesedéssel a *puhafás ligeterdők*, *éger- és kőrisligetek*, illetve *lápverdők*. A terület a közösségi jelentőségű növényfajok közül a *homoki kikerics* és a *homoki nőszirm* jelentős állományait őrzi. Az előforduló közösségi jelentőségű állatfajok száma a rovarok (pl. *magyar futrinka*, *szarvasganéjtúró*) és az emlősök (*közönséges denevér*, *közönséges ürge*) között egyaránt jelentős. A Szigeti homokok Natura 2000 terület egy része a Duna Ipoly Nemzeti Park területén fekszik.

A Szentendrei-sziget területét a 17. században jórészt szántók, legelők és művelésbe nem vont gyepek borították. Az 1838-as nagyárvíz után megindult a sziget ármentesítése, amelynek hatására egyre több területet vontak szántóföldi

Homoki nőszirm. Fotó: Kenyeres Zoltán

művelés alá. A 19. század első felében alakultak ki a ma is jellegzetes üdülőtelepek, Surány és Horány,

A homokpusztagyepék dombhátakon felnyíló részei értékes, sérülékeny élőhelyek. Fotó: Gergely Attila

a század végétől pedig Budapest ivóvíz ellátásában kezdett fontos szerepet játszani a sziget. A megmaradt gyepék nagy részén jelenleg tájhasználat nem folyik, kivételt képeznek a tahitótfalui legelőterületek, valamint Szigetmonostor déli része, ahol szintén legeltetnek. A Natura 2000 terület természetvédelmi értékeit leginkább veszélyeztető tényező az idegenhonos fásszárúak (akác, bálványfa, gyalogakác) és lágyszárúak (aranyvessző, selyemkóró) terjedése. A homoki gyepéken folytatott terepmotorozás szintén jelentős veszélyeztető tényező, csakúgy, mint az akácos erdőterületek átalakítása, az ahhoz kapcsolódó munka ugyanis a környező, értékes gyepék leromlásához vezethet.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A terület legfőbb értékét a megmaradt homokpusztagyepék jelentik, ezért megőrzésük fontos természetvédelmi célkitűzés. Ezt a *legértékesebb gyepterületek bolygatásának kerülésével, kíméletes legeltetéssel, valamint a fásszárú és lágyszárú özönnövények visszaszorításával* érhetjük el. A homokpusztagyepékkel érintkező nagyobb erdőfoltok kezelésekor is szem előtt kell tartani a gyepék védelmét.
- » A *puhafás ligeterdők, az éger- és kőrsligetek, illetve láperdők kímélendő területein*, ill. részterületen *teljes érintetlenséget kell biztosítani*, faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódot kell megvalósítani.

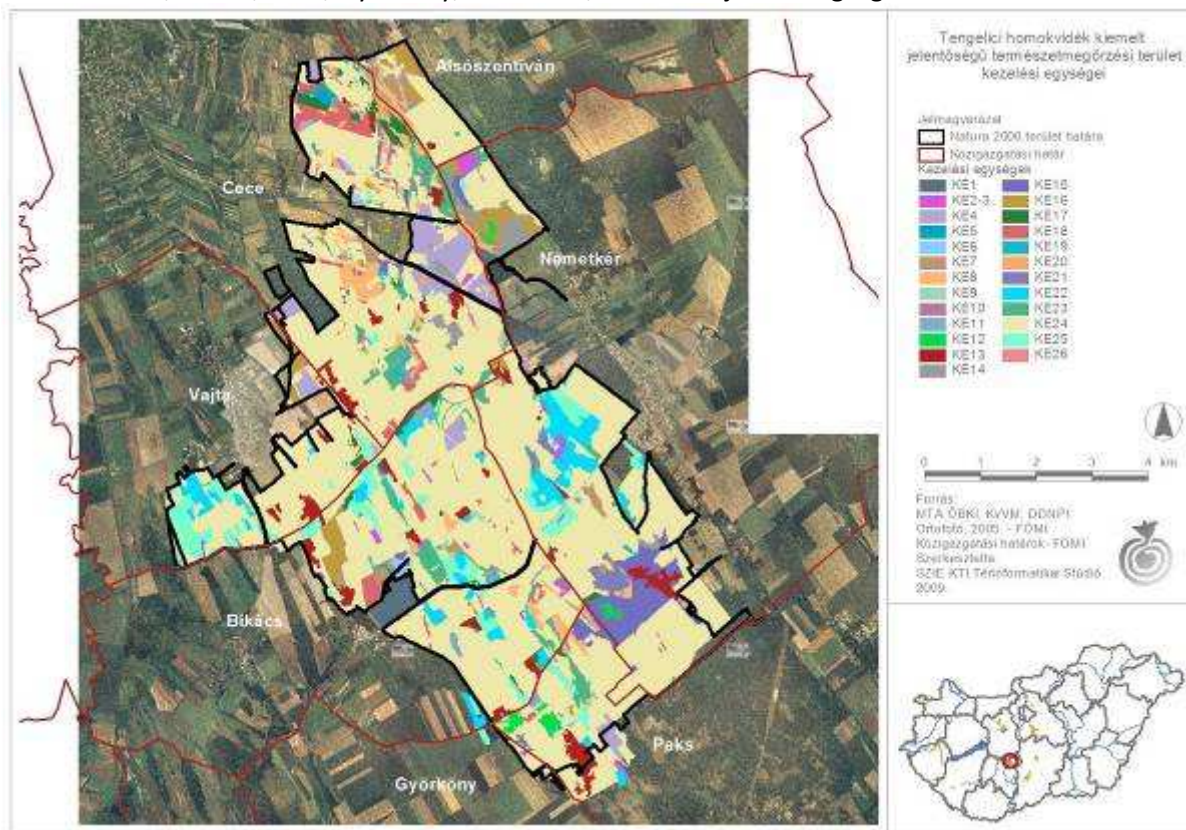
Tengelici homokvidék

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDD20040

Kiterjedés: 5.518 ha
Elérhetőség: Duna-Dráva
Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 7625 Pécs, Tettye tér 9.
Telefon: 72/517-200

A Tengelici homokvidék a Dél-Mezőföld kistájhoz tartozik, területe hét Tolna megyei település – Alsószentiván, Bikács, Cece, Györköny, Némethér, Paks és Vajta – közigazgatási határát érinti.

A Tengelici homokvidék szél által kialakított homokbuckái néhány száz méter széles vonulatokba rendeződnek, amelyek között széles, hosszan elnyúló mélyedések jöttek létre. A szélbarázdák, maradékgerincek, illetve a barázdáktól elszabadult garmadabuckák ma is mutatják a szél felszínformáló erejét, bár a homokfelszín a betelepülő növényzet már megkötötte. A területen a jelölő élőhelyek közül legnagyobb borítással a *pannon homoki gyepek* élőhely bír (közel 8,13%), s kisebb mértékben jelen vannak a *kékperjés láprétek*, valamint az *euroszibériai erdőssztyepp-tölgyesek* (3,42% és 3,35%). Kisebb kiterjedésben, de megtalálhatók a területen a *szálkaperjés-rozsnokos xeromezofil gyepek*, az *éger- és kőrisligetek és láperdők*, a *pannon gyertyános-tölgyesek*, s végül a *mészkedvelő üde láp- és sásrétek*. A jelölő növényfajok közül a *homoki nőszirm* állományait őrzi a terület. A közösségi jelentőségű állatfajok közül elsősorban ízeltlábúak fordulnak elő a térségben, például a *vérfű boglárka*, a *nagy tűzlepke* és a *szarvasbogár*.

A mészkedvelő üde láprétek jellegzetes védett növénye, a zergeboglár. Fotó: Dr. Horváth András

Az egykor viszonylag nagy kiterjedésű erdőket évszázadokon át tűzifaként hasznosították, a fátlanná vált területeket pedig legelők és mocsarak foglalták el. A 19. században tanyák, majorságok jöttek létre, így a szántók és a gyümölcsösök is egyre nagyobb területet hódítottak meg. Az 1950-es évektől kezdődően akáccal, nyárral, fenyővel történő fásítás vette kezdetét az állami tulajdonba került

Az Ökör-hegyi homokpuszta. Fotó: Dr. Horváth András

erdőterületeken, a megmaradt gyepeken pedig fokozatosan visszaszorult a legeltetés. Mindezek ellenére a terület ma is őrzi az eredeti pusztai gyepek, valamint a pusztai-, gyöngyvirágos- és gyertyános-tölgyesek maradványait. E természeti értékek fennmaradását veszélyezteti az özönnövények (pl. akác, selyemkóró) terjedése, és a teljes talaj-előkészítést és tarvágást alkalmazó, a felújítások során főként idegen fajokra támaszkodó erdőgazdálkodás. További veszélyeztető tényezőként említhető meg a terület kiszáradása, a kaszálás elmaradása miatt bekövetkező cserjésedés, valamint helyenként a külszíni fejtéssel történő homok- és kavicskitermelés.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A fenyvesek és akácosok jelenleg viszonylag magas arányát kívánatos volna csökkenteni, és az *őshonos faállomány borítását növelni*. A természeti értékek védelméhez a *környezetkímélő erdőgazdálkodási módszerek* alkalmazása is hozzájárulna.
- » A túlszaporodott vaddisznó állomány a túrással, dagonyázással megváltoztatja az élőhelyek jellegét, hozzájárul az inváziós növényfajok terjedéséhez, a gyomok elszaporodásához, és a gyepekben is kárt okoz. Ezért szükség volna a *vaddisznó-állomány csökkentésére*.
- » Az erősen befűzesedett *mészkedvelő (meszes talajú) üde láp- és sásrétek rekonstrukciója a fűzek eltávolítása miatt szükséges*. A természetes vízjárás visszaállítása fontos szerepet tölt be ezen élőhelyek revitalizációjában.
- » A már részlegesen *becserjésedett kékperjés láprétek visszaalakítása cserjeirtással* és rendszeres – de nem túl gyakori – kaszálással megoldható.
- » Az *özönnövények* (főként a selyemkóró és a bálványfa) *terjedését az évenkénti szárzúzással és mechanikus irtással, esetleg vegyszeres kezeléssel meg kell állítani*. Az egyéves gyomfajokat (pl. parlagfű, betyárkóró) virágzásuk előtt le kell kaszálni.

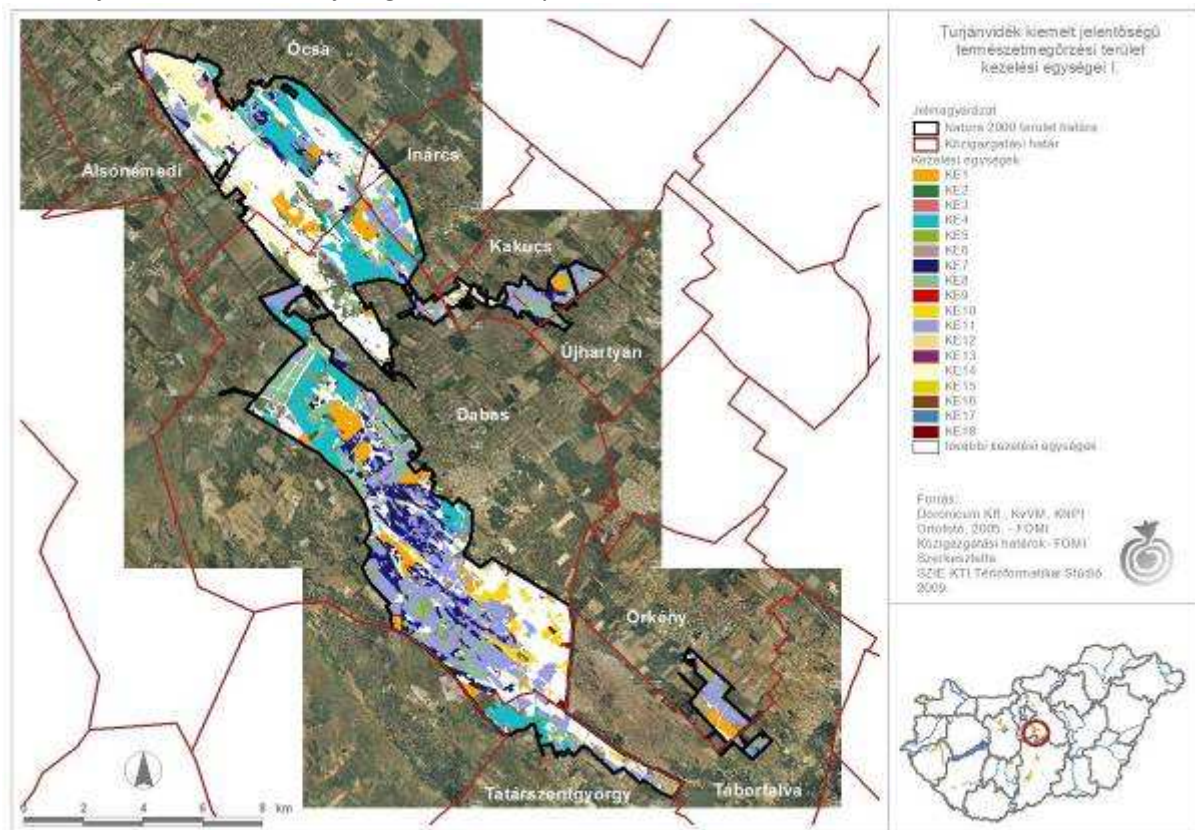
Turjánvidék

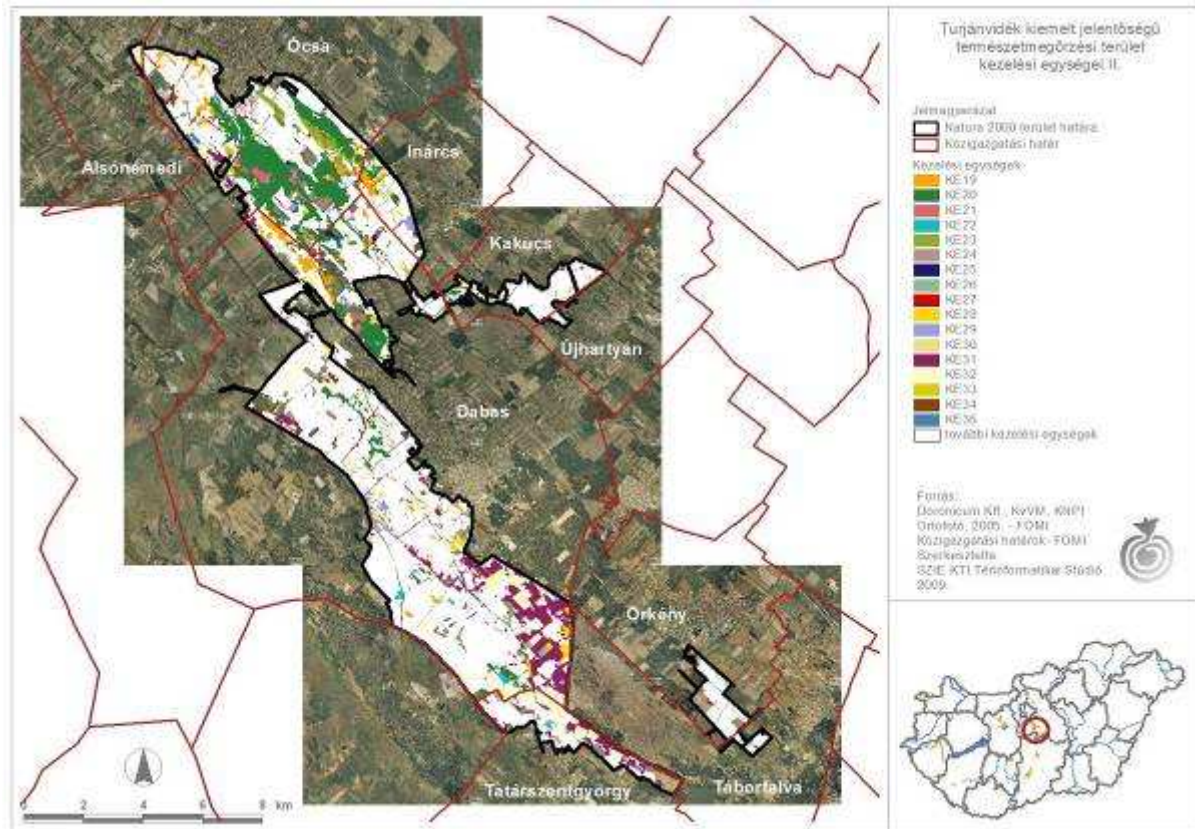
Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDI20051

Kiterjedés: 10 630,3 ha
Elérhetőség: Duna-Ipoly Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Telefon: 1/391-4610

A Turjánvidék Natura 2000 terület Pest megye déli részén található, területe érinti a Duna-menti síkságot és a Duna-Tisza közti síkvidéket. Fekvése hat település – Dabas, Inárcs, Kakucs, Ócsa, Örkény és Táborfalva– közigazgatási területét érinti. A térségre jellemző nagyobb méretű, akár több kilométer hosszú és széles laposokat szél által szállított, egymással párhuzamosan futó homokbucka-sorok tagolják. A buckasorok között a szél a keskeny, hosszanti mélyedéseket hozott létre, amelyekben a magas talajvíz miatt rossz lefolyású, vizenyős laposok keletkeztek. E laposokon alakult ki a „turjánosnak” nevezett jellegzetes növényzet.

A Turjánvidék legnagyobb területfoglalású közösségi jelentőségű élőhelytípusa a meszes, tőzezes vagy agyagbemosódásos talajokon *kékperjés láprét* (borítása kb. 15%). Ezt követik kiterjedésben a *sík- és dombvidéki kaszálórétek*, valamint a *mészkedvelő üde láp- és sásrétek*. Szintén viszonylag nagy kiterjedésben megtalálhatóak a kiemelt jelentőségű *enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők*. A sort a *folyóvölgyek mocsárrétjei* zárják. A közösségi jelentőségű növényfajok közül a *csengettyűvirág* van jelen a területen. A közösségi jelentőségű állatfajok gazdag listájából csak párat kiemelve megemlíthetjük a *vidrát*, a *rákosi vipérát*, a *mocsári teknőst*, a *lápi pócot*, az *ezüstsávós szénalepkét*, vagy a *nagy hőscincért*.

A keményfás ligeterdők zárt öblei helyenként fajgazdag kékperjés réteket rejtnek. *Fotó: Vidéki Róbert*

A Natura 2000 terület hozzávetőlegesen 60%-a természetes illetve természetközeli állapotú; legnagyobb részén gyepek találhatók, amelyet ma főként kaszálással hasznosítanak. A teljes kijelölt területen belül a mezőgazdasági művelés alatt álló szántók aránya megközelítőleg 20%, míg erdőművelési ágban van a terület 30%-a. A védett természeti értékek fennmaradását leginkább a terület kiszáradása veszélyezteti, amely a csatornázásnak és a nagy kiterjedésű sóderbányák kotrásának a következménye. A lápok feltöltődését siettetik a turjános élőhelyek szomszédságában folytatott szántóföldi növénytermesztés, mivel a szántókról szerves anyagok mosódnak be a talajba. Az erdőket a nagyobb kiterjedésű tarvágások, az engedély nélküli fahasználat és a falopás veszélyezteti. A gyepek parlagon hagyása először inváziós fajokkal való betelepüléshez, majd beerdősüléshez vezet. A kaszálók élővilágát pedig a korai időpontokban folytatott, alacsony fűtarlóval végzett kaszálás veszélyezteti, különösen akkor, ha nem mozaikosan történik a gyepek hasznosítása.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a Turjánvidéken megfogalmazni:

- » A *nádas és lápterületek* – általában a vizes élőhelyek – *ökológiai vízkészletét biztosítsa a meglévő vízi műtárgyakkal (illetve ezek átalakításával) történő helyes vízkormányzás.*
- » A gyepművelésben *a hagyományos, térben és időben mozaikos művelést (kaszálást) fenn kell tartani.* A folyamatosan visszaerdősülő gyepterületeket rendszeres kaszálással kell fenntartani, a gyepek területarányát növelni kell.
- » Az *üde rétek, kaszálók éves rendszeres kaszálással tartandók fenn,* amit alternáló kaszával és magas fűtarlóval (10-12 cm) javasolt végezni.
- » Az agresszíven terjedő *jövevény fajokot* (főleg ezüstfa és rekettrefűzbozót) *vissza kell szorítani.*
- » A *természetes erdők* (láperdők, tölgyesek, nyárasok) *természetes, illetve természetközeli módszerekkel fokozatosan újítandók fel.* Például az éger-kőris láperdőkben az égert tuskósarjról kell felújítani. A betelepedett zöld juhart szelektív vágással vissza kell szorítani.
- » A tájidegen erdőállományt (nemes nyár, akác) folyamatosan hazai, tájban honos fajokra (lehetőleg tölgyre, fehér nyárra) kell cserélni.

A Turjánvidék terület egyik legféltettebb ritkasága, az ezüstsávós szénalepke. Fotó: Máté András

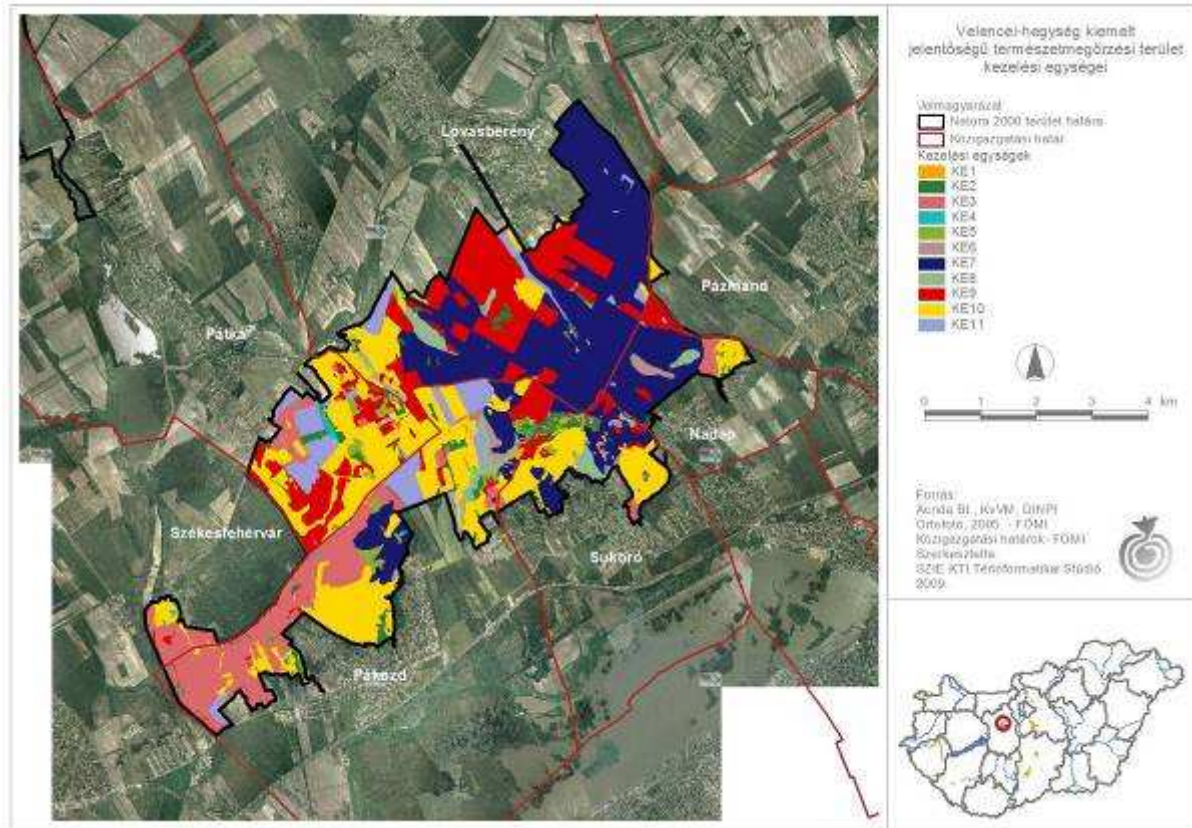
Velencei-hegység

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDI20053

Kiterjedés: 3.873 ha
Elérhetőség: Duna-Ipoly Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Telefon: 1/391-4610

A Velencei-hegység Natura 2000 terület zömmel a Velencei-hegység földrajzi kistájhoz tartozik. A Natura 2000 terület Fejér megyén belül Lovasberény, Nadap, Pákozd, Pátka, Pázmánd, Sukoró és Székesfehérvár települések közigazgatási területét érinti.

A Velencei-hegység a Dunántúli-középhegység dél-keleti előterében elhelyezkedő, gyengén tagolt kristályos tönkröghegység, fő tömegét 300 millió éves gránit adja. Felszínét enyhén hullámos, tönkös maradványformák, lépcsős hegyláb felszínek és lefolyástalan kőtálak, teknők jellemzik, amelyeket a gránit sajátos lepusztulás formái díszítenek (pl. ingókövek). A közösségi jelentőségű élőhelyek közül komoly területfoglalással vannak jelen a *pannon cseres-tölgyesek* (kb. 19,2%) és a *szubpannon sztyeppék* (kb. 11%). További, kis részesedéssel előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek a *pannon gyertyános-tölgyesek*, az *ártéri mocsárrétek*, a *pannon molyhos tölgyesek*, a *síksági pannon löszsztyeppék*, az *euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek*, a *szálkaperjés-rozsnokos xeromezofil (szárazságtűrő) gyepek*, a *mészkedvelő üde láp- és sásrétek*, a *szilikátsziklás lejtők sziklanövényzettel*, valamint a *szubkontinentális peripannon cserjések*. A hegység peremén, a védett terület mocsaraiban fordul elő a közösségi

Sekély-, erodált talajú mészkerülő-tölgyes. Fotó: Illyés Zoltán

jelentőségű *kisfészű aszat*. A közösségi jelentőségű állatfajok száma különösen a rovarok között magas (pl. *nagy hőscincér, szarvasbogár, skarlátbogár, csíkos medvelepke*).

Szarvasbogár. Fotó: Bauer Norbert

A Velencei-hegység képét a 20. század közepéig a legeltetett lejtősztyepprétek és a gyertyános-tölgyesek, mészkerülő tölgyesek, lösztölgyesek változása jellemezte. Jelenleg a gyepterületek túlnyomó többségén nincs intenzív tájhasználat, így a legtöbbjük – különösen ahol legeltettek – erősen cserjésedik. Több helyütt fenyő vagy akáctelepítés történt a felhagyott gyepeken. A korábban természetközeli erdők nagy részén ma intenzív erdőgazdálkodás folyik, az egykorú, homogén erdőrészek száma viszonylag nagy. A muflon és dámvad állomány, valamint az ehhez kapcsolódó vadászati tevékenység jelentős. A meglévő természeti értékek

megőrzését a gyepek vonatkozásában az idegenhonos fásszárúak (ezüstfa, akác) térhódítása, a legeltetés felhagyásából eredő cserjésedés, valamint helyenként a beépítés veszélyezteti. Az erdőterületek veszélyeztető tényezője az intenzív, vágásos erdőgazdálkodás folytatása és a nem őshonos vadfajok (főként a fent már említett muflon) jelenléte.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » *A sekély termőrétegen, száraz termőhelyen előforduló, értékes erdőtársulások fennmaradását az érintetlenség szolgálja.* A természetes szerkezettel bíró erdőrészek területén *kímélő erdőgazdálkodás* (szálalás, egészségügyi, készletgondozó fahasználat) alkalmazása javasolt.
- » A száraz gyepeken a *pásztoroló birkalegeltetés* visszaállítása kívánatos.

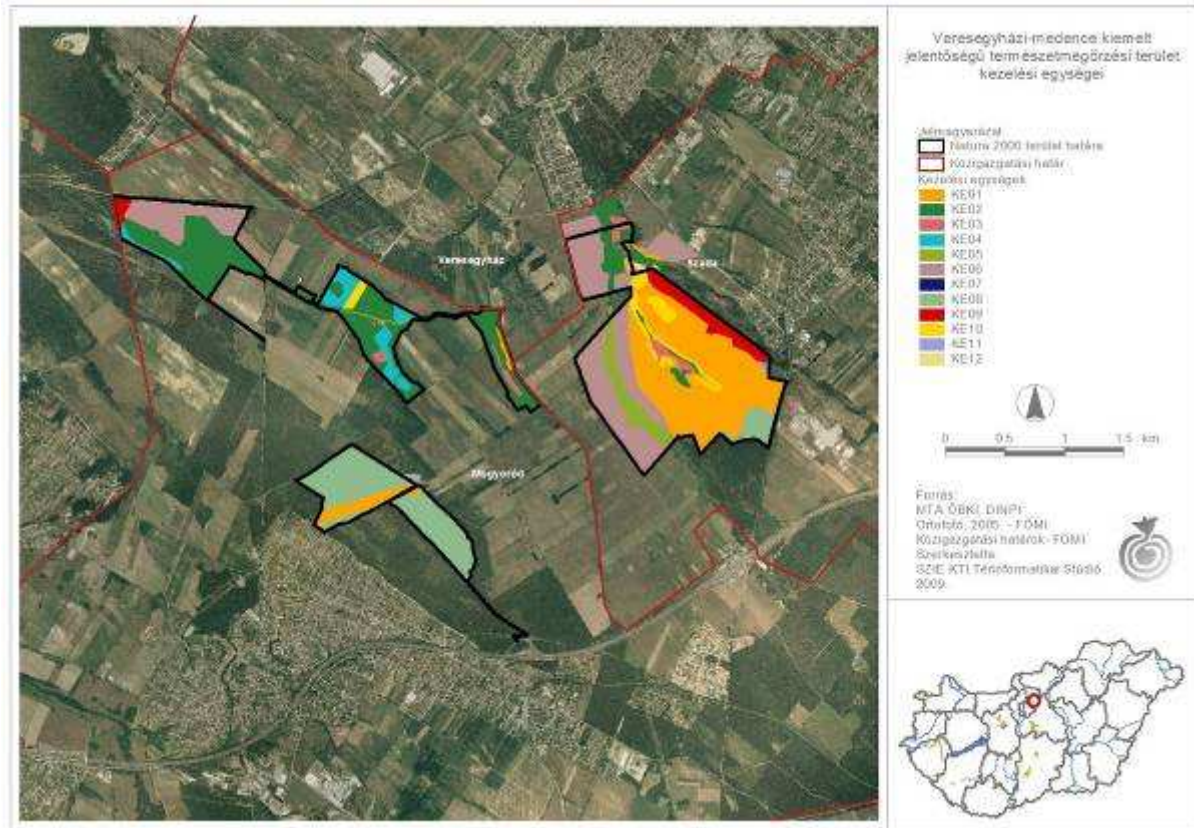
Veresegyházi-medence

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDI20055

Kiterjedés: 397,46 ha
Elérhetőség: Duna-Ipoly Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Telefon: 1/391-4610

A Veresegyházi-medence Pest megyében, két földrajzi kistáj találkozásánál fekszik: nagyobbik, északi fele a Pesti hordalékkúp-síksághoz, kisebb déli része a Gödöllői-dombsághoz tartozik. Három település – Mogyoród, Szada és Veresegyház – közigazgatási határát érinti.

A Veresegyházi-medence a Pesti-síkság mérsékelten meleg, mérsékelten száraz, enyhe telű éghajlati zónájának része, amely átmenetet képez a hegyvidék éghajlatába. A Szódrákosi-patak vízgyűjtőjéhez tartozik, forrásai Veresegyház és Szada között erednek. A medence területén két közösségi jelentőségű jelölő élőhely-típus található meg: a *pannon homoki gyepek* élőhely, amely a terület 21,5%-át fedi le, és a *kékperjés láprétek* élőhely, amely a terület közel 6%-át borítja. További közösségi jelentőségű élőhelyek az enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők, a meszes lápok télisással, a mészkedvelő üde láp- és sásrétek, a mocsárrétek, és a síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai. A terület közösségi jelentőségű jelölő növényfajai a *homoki kikerics* és a *homoki nőszirm*. A jelölő állatfajok között megtaláljuk a *mocsári teknőst*, a *vidrát*, a *vérfű boglárkát*, a *lápi pócot*. Egyéb

Árvalányhajás pannon homoki gyepek. Fotó:Lelleiné Kovács Eszter

nem jelölő, de fontos természetvédelmi értéket képviselő állatok a barna rétihéja, a karvalyposzáta, a kis őrgébics és a tövisszúró gébics.

A Veresegyházi-medence területén az elmúlt 230 évben jelentős tájhasználati változások történtek. A

Homoki kikerics. Fotó: Vajda Zoltán

térség népességszáma tízszeresére emelkedett, amely a beépített területek és a szántók kiterjedésének jelentős növekedésével járt. A 18-19. században még meghatározó gyepgazdálkodás jelentősen visszaesett, elsősorban a száraz gyepek, legelők rovására. Csak az elmúlt évtizedekben figyelhető meg a gyepterületek felszámolásának lassulása, a százaz gyepek fokozatos térhódítása, ami főként az intenzív szántók felhagyásának köszönhető. A hajdan szintén jellegzetes szőlők és gyümölcsösök kiterjedése az utóbbi években csökkent, szemben az erdősítések arányának növekedésével, amit elsősorban az akáccal, erdei és fekete fenyővel, valamint nemesnyárral történő telepítések okoztak. A nyílt vízfelszínnek kiterjedése is nőtt, első-

sorban a horgászati célra kialakított tavak megjelenésének köszönhetően. A terület egészét veszélyezteti a tájidegen özönnövények terjedése, valamint a kotrások és lecsapolások miatti kiszáradás. Helyenként a természetszerű élőhelyekben további kárt okoz a spontán cserjésedés, az intenzív mezőgazdasági művelés nem kívánatos hatásai, a területek beerdősítése, a felszaporodott vadállomány és felgyorsuló beépítés.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A Veresegyházi-medence értékei elsősorban *a vízfolyások menti vizes élőhelyek, valamint az Ivacsok körüli homokpusztagyeppek*, amelyek *megőrzése* és természetes állapotának fenntartása, illetve helyreállítása az elsődleges feladat.
- » Az *idegenhonos faültetvények le kell termelni*, és vagy őshonos fafajú ültetvényé, vagy természetszerű gyeppé kell átalakítani.
- » A *lápréteket* tilos faültetvényé (különösen idegenhonos nemesnyár ültetvényekké) alakítani.
- » A *természetes, illetve regenerálódó gyepterületek megőrzését biztosítani kell* – gyepek feltörése, valamint 5 évnél régebbi, regenerálódó parlag feltörése tilos. Ehelyett a gyepterületet legeltetéssel vagy kaszálással kell hasznosítani.
- » A terület vízfolyásainak, a patakoknak öntözési célú használata a különböző élőhelyek ökológiai vízigényének egyidejű biztosítása mellett szabad.

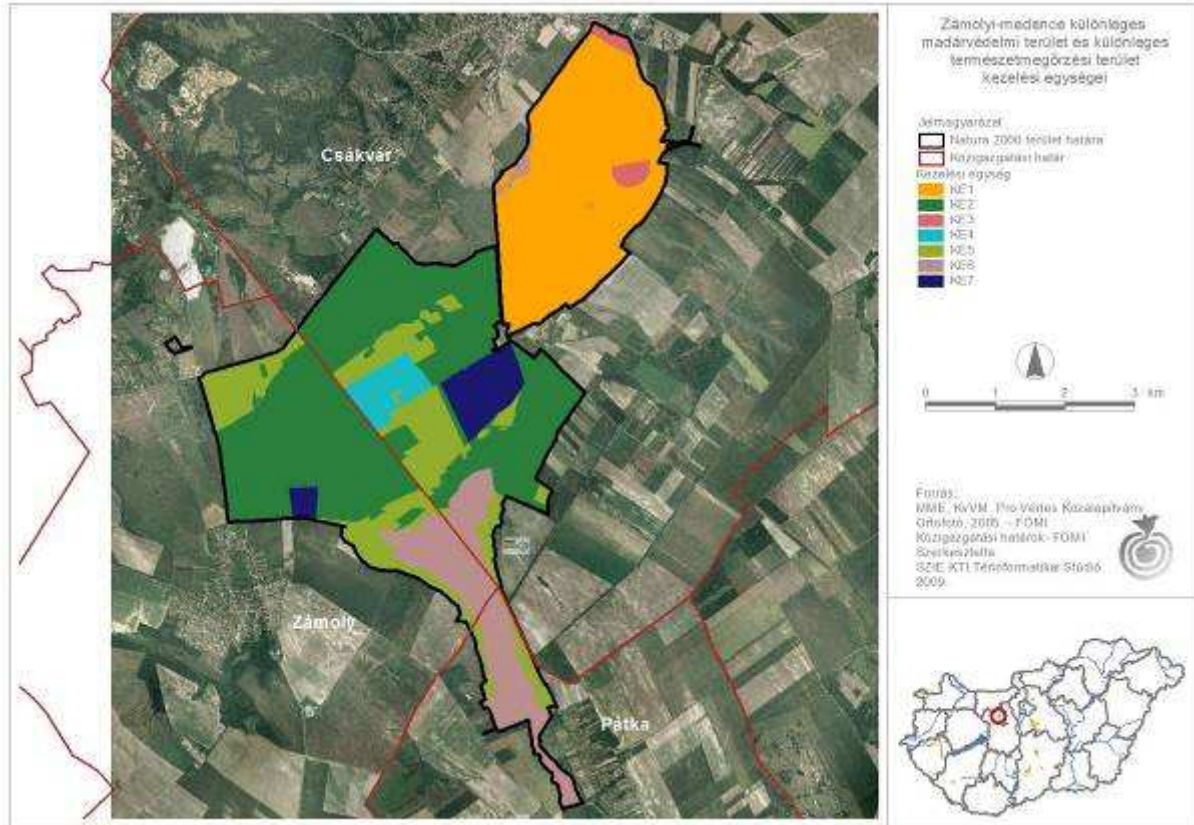
Zámolyi-medence

Különleges madárvédelmi terület és
Különleges természetmegőrzési terület
HUDI30002

Kiterjedés: 2.575 ha
Elérhetőség: Duna-Ipoly Nemzeti
Park Igazgatóság
Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Telefon: 1/391-4610

A Zámolyi-medence a Dunántúli-középhegységhez, azon belül a Vértes-Velencei-hegyvidékhez tartozó földrajzi kistáj. A terület Fejér megye két települése – Csákvár, Pátka és Zámoly – külterületét érinti.

A terület a Vértes hegység meredek déli töréses peremére támaszkodó, törmelékűpos hegyláb előterében kialakult, keskeny, árkos süllyedék. A Zámolyi-medence mélyebb pontjain hosszú évszázadokon keresztül nyíltvízű tó terült el, így a medence talaját 3-5 m vastag tavi és folyami üledék építi fel. A terület három közösségi jelentőségű élőhelynek ad otthont, amelyek közül a *kékperjés láprétek* és a *sík- és dombvidéki kaszálórétek* felszínborítása közel egyformán nagy, míg az *eutróf tavak és holtmedrek hínárja* élőhely kisebb területet foglal el. A közösségi jelentőségű növényfajok közül a Zámolyi-medence a *kisfészkű aszat* állományait őrzi. A közösségi jelentőségű állatfajok között emlősök (pl. *ürge*, *molnárgörény*), hüllők és kételtűek (*mocsári teknős*, *vöröshasú unka*), halak (*lápi póc*, *réti csík*) és ízeltlábúak (*magyar tarsza*, *nagy tűzlepke*, *vérű hangyaboglárka*) egyaránt

Fattyúszerkő. Fotó: Simay Gábor

megtalálhatók. Különösen fontos értéket képviselnek a terület jelölő madárfajai, amelyek közül a teljesség igénye nélkül kiemelhetjük a *fattyúszerkőt*, a *pettyes és a törpe vízcicsibét*, a *gólyatöcsöt* vagy a *harist*.

A Vértes déli előterének száraz és nedves rétjei kiválóan alkalmasak növénytermesztésre és állattartásra, így már a török hódoltság előtt is jellemző volt a mezőgazdasági területhasználat. A

A "Kis-Hortobágnak" is nevezett Zámolyi-medence látképe tél végén. Fotó: Megyesi Boldizsár

török hódoltság idején a térség elnéptelenedett, művelt földjeit visszahódította az erdő, csak a 17. században kezdték újra hasznosítani az értékesebb területeket az Eszterházy és a Hochburg grófok. A legelőkön a 18. századtól a juhtenyésztés vált meghatározóvá, de az Eszterházy család szürkemarha tenyésztéssel is foglalkozott. 1945 után egyre nagyobb területet hódított meg a szántóföldi növénytermesztés, miközben egyes foltokon amerikai kőrises, cseres, fekete nyaras erdőket, fenyveseket telepítettek. Mára csak kisebb foltokban, mérsékelt vegyszerhasználat mellett folyik szántóföldi növénytermesztés, helyét a természeti értékek megőrzését lehetővé tevő legelő- és gyepgazdálkodás vette át.

Mindezek alapján az alábbi természetvédelmi célkitűzéseket lehet a területen megfogalmazni:

- » A békalencsés, rucaürömös, tócsagazos úszóhínár élőhelyeken a jelenlegi *a víz minőségének javítása illetve fenntartása, a vízborítottság biztosítása* a legfontosabb természetvédelmi célkitűzés. Szintén kiemelkedően fontos a *természetvédelmi célú vízgazdálkodás* lehetőségeinek kialakítása, az árasztásos vízpótlás megvalósítása.
- » A természetes és *természetközeli gyep*ek megőrzését *legeltetéssel és/vagy gépi, illetve kézi kaszálással* lehet elérni. Szükség van a degradált, cserjésedő gyep
- » Kívánatos a *természetközeli gyep*ek helyreállítására, az őshonos cserjék visszaszorítására is.
- » Kívánatos a *természetközeli gyep*ek fajgazdagságának, természeteshez közeli struktúrájának, valamint területarányának fenntartása, növelése.
- » A *lágyszárú özönnövények* (főként az aranyvessző és a selyemkóró) elszaporodását, a fertőzött területeken virágzási időszak előtt történő kaszálása. megakadályozása

ELÉRHETŐSÉGEK

Pallag Orsolya (témafelelős)	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Természetvédelmi Szakállamtitkárság Postacím: 1394 Budapest, Pf.: 351 E-mail: pallag@mail.kvvm.hu
Dr. Podmaniczky László (projektvezető)	Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet Postacím: 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1. E-mail: podmaniczky.laszlo@kti.szie.hu
Göncz Annamária (projektvezető-helyettes)	VÁTI Nonprofit Kft. Térségi Tervezési és Területrendezési Iroda Postacím: 1016 Budapest, Gellérthegy u.30-32. E-mail: agoncz@vati.hu
Dr. Pataki György (kommunikációs vezető)	Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet Postacím: 2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1. E-mail: pataki.gyorgy@kti.szie.hu

A fenntartási tervek legfrissebb változata, a kapcsolódó térképmelléletek, valamint a tervezési folyamat teljes dokumentációja letölthető a projekt hivatalos honlapjáról:
<http://www.naturaterv.hu>

FOGALOMTÁR

Biogeográfiai régió: növényzeti és éghajlati tulajdonságok alapján meghatározott, ökológiai szempontból többé-kevésbé egyöntetű területek, más elnevezéssel élve életföldrajzi régiók. Európában összesen 11 biogeográfiai régió található, az EU tagállamaira kiterjedő Natura 2000 hálózat ebből 9 régiót fed le.

Élőhelyvédelmi irányelv: A Tanács 1992. május 21-i 92/43/EGK irányelve a természetes élőhelyek, illetve vadon élő növény- és állatvilág védelméről.

Fenntartási terv: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet alapján a Natura 2000 területen található közösségi jelentőségű és a kiemelt közösségi jelentőségű fajok, illetve élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzését, fenntartását, valamint helyreállítását szolgáló intézkedéseket magába foglaló terv.

Jelölő élőhely/faj: Az adott Natura 2000 terület kijelölésének alapjául szolgáló közösségi jelentőségű élőhelyek/fajok rövidített, összefoglaló neve. Számos élőhely elnevezésében megjelenik a pannon, szubpannon, peripannon jelző, amelyek azt is hivatottak jelezni a tudományos néven kívül, hogy a Kárpát-medencében található, kifejezetten a pannon biogeográfiai régióban előforduló élőhelyekről van szó. Ezek többnyire hazánkra jellemzőek, tőlünk nyugatabbra nem fordulnak elő, így hazánknak tudja csak biztosítani a fennmaradásukat. (Az élőhelyek, illetve az állat- és növényfajok teljes listáját az élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelv mellékletei tartalmazzák.)

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület: olyan közösségi jelentőségű terület, amelyen legalább egy kiemelt közösségi jelentőségű faj állománya, élőhelye vagy legalább egy kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus található, az Európai Unió jogi aktusával történt jóváhagyást követően az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikke (4) bekezdésének megfelelő természetvédelmi célkitűzés meghatározásával jogszabályban kihirdetésre került, és amelyre a kiemelt jelentőségű közösségi fajok, illetve kiemelt jelentőségű közösségi élőhelytípusok természetvédelmi helyzetének helyreállítása, illetve fenntartása érdekében a jogszabályok szerinti természetvédelmi előírások alkalmazandók.

Különleges madárvédelmi terület: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 5. melléklet szerinti, olyan közösségi szempontból jelentős természeti értékekkel rendelkező terület, amelyen az 1. A) számú mellékletben meghatározott közösségi jelentőségű madárfaj, valamint az 1. B) számú mellékletben meghatározott vonuló madárfaj jelentős állománya, illetve élőhelye található, különös tekintettel a nemzetközi jelentőségű és egyéb vizes élőhelyekre.

Különleges természetmegőrzési terület: olyan közösségi jelentőségű terület, amelyen közösségi jelentőségű faj jelentős állománya, élőhelye vagy közösségi jelentőségű élőhelytípus található, az Európai Unió jogi aktusával történt jóváhagyást követően a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő növény- és állatvilág védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv (a továbbiakban: élőhelyvédelmi irányelv) 4. cikke (4) bekezdésének megfelelő természetvédelmi célkitűzés meghatározásával jogszabályban kihirdetésre került, és amelyre a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok vagy közösségi jelentőségű élőhelytípusok természetvédelmi helyzetének helyreállítása, illetve fenntartása érdekében a jogszabályok szerinti természetvédelmi előírások alkalmazandók.

Madárvédelmi irányelv: A Tanács 1979. április 2-i 79/409/EGK irányelve a vadon élő madarak védelméről.

Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT): Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program zonális természetvédelmi célprogramjai olyan konkrétan lehatárolt, ún. Magas Természeti Értékű Területeken támogatják a gazdákat a természetkímélő gazdálkodási módok kialakításában és fenntartásában, ahol a mezőgazdasági hasznosítás folytatása különösen fontos feltétele az élővilág, a tájkép, valamint az épített és történelmi értékek hosszú távú megőrzésének. Ennek érdekében olyan gazdálkodási előírásokat, csomagokat fogalmaz meg, amelyek önkéntes vállalásáért és teljesítéséért területalapú, vissza nem térítendő kifizetés illeti meg a gazdálkodót. A kifizetés nagysága arányos a választott előírás-csomag összetettségével, várható környezeti, valamint a termelés gazdasági eredményét befolyásoló hatásával.